

Республикалық ғылыми-әдістемелік журнал

**USTAZ
USTANYMY**

«USTAZ USTANYMY» республикалық ғылыми-әдістемелік журналының
№4(42) (2024 ж. Сәуір) шығарылымы

Қарағанды қаласындағы мекен-жайы: Қазыбек би ауданы,
Нүркен Әбдіров көшесі 36/3.
Журнал “KEMENGER” ЖК баспаханасында басылды.
Таралымы 1000 дана.

«USTAZ USTANYMY»

Республикалық ғылыми-әдістемелік журналы Нұр-Сұлтан қаласында Қазақстан Республикасының Ақпарат және Қоғамдық даму министрлігінің Ақпарат комитеті 2023 жылғы 13 ақпандағы Мерзімді баспасөз басылымын, ақпараттық агенттікті және желілік басылымды есепке қоюы туралы куәлігі № KZ26VPY00064454 берілген.

Таралу аумағы: Қазақстан аумағында

«USTAZ USTANYMY» журналы
айына 4 рет жарық көреді.

Меншік иесі: “KEMENGER” ЖК

Редактор алқасы: Алшынов Ахметжан Әнуарбекұлы

Тел: + 7 771 125 23 03

Редактор алқасы: Баянды Ерлан

Тел: + 7 700 970 00 98

+ 7 771 181 23 03

Редактор алқасы: Есбергенов Айдын Ардақұлы

Тел: + 7 705 214 23 03

Корректор: Бердиярова Асель Жуманкуловна

Жауапты хатшы: Кәкіш Мерей Ертайқызы

Эл. почта: kemengerustaz.kz@mail.ru

Инстаграм: kemengerustaz.kz

Мазмұны / Содержание

Татманова А.А. Интерактивті платформаларды қолдану арқылы оқушылардың пәнге қызығушылығын арттыру	3
Рскалиева А.М. A beach story	6
Мұратбекқызы Ұ., Картбаева Г.Т. Аквариум балықтарына арналған қорек және оның тіршілік әрекетіне әсері.....	9
Дюсенбекова З.Ж. Мектеп жасына дейінгі балалардың тұлғалық және әлеуметтік дамуы	11
Қабылқайрова Г.М. Қазіргі ақпараттық технологияларды пайдаланатын жалпы білім беретін мектепте математика пәнін оқыту әдістемесі	13
Темірбекқызы А. Информатика сабақтарында мультимедиялық технологияларды қолдану әдістемесі	16
Асхатқызы Н. Математика пәнін инновациялық әдістерді қолдана отырып оқыту ерекшелігі	18
Шадиярова Ы.Б. Математика сабағын аралас оқыту технологиясын қолдана отырып оқыту маңызы..	20
Есенова Ж.И. Математика сабағында оқушылардың шығармашылық ойлау қабілетін арттыру үшін логикалық тапсырмалар қолдану маңыздылығы	22
Асанбаева К.А. Қазақ әдебиеті сабақтарында оқытудың белсенді әдістерін қолдану.....	24
Қазиханова А.Е. Физика есептерін шешуде компьютерлік технологияны пайдаланудың тиімді жолдары.....	26
Сағындықова И.Қ. Физика сабақтарында жаңа технологияларды қолдану	29
Ашимова Э.Б. Мектептерде информатика пәнін оқытудың теориялық аспектілері	31
Атимов Ж.М. Үш өлшемді графикаға арналған бағдарламалар	34
Сырабек А.А. Бастауыш сынып оқушыларының коммуникативті дағдыларын дамыту	36
Ілес А.Қ. Бастауыш сынып оқушыларының оқырмандық қызығушылығын қалыптастыру	38
Саназарова Ж.О. Азаматтардың құқықтық мәдениетін қалыптастыру.....	40
Жаксылықова М.Ә. Бастауыш сынып мұғалімінің педагогикалық шеберлігін арттыру бойынша жұмысының әдістемелік аспектілері	42
Мадине А. Балалардың есте сақтауын, қиялын дамыту үшін оқу сабақтарында дидактикалық ойындарды пайдалану.....	44
Уктибаева Д.К. Ағылшын тілін үйрену миф емес, шындық.....	46
Уталиева С.Н. Қазақ тілі мен әдебиет сабақтарында тиімді әдіс тәсілдерді қолдану арқылы білім сапасын арттыру	48
Салихова Г.Н. Мектепалды даярлық сыныптарында білім беру жүйесін жетілдірудің заманауи негіздері.....	50
Ратц А.Э. Формирование функциональной грамотности на уроках математики	52
Омарова Л.А. Балабақшада ойын технологиясын қолданудың бала өміріне пайдасы.....	54
Жумаханова М.К. Мектепке дейінгі ұйымдарда әдістемелік қызметті инновациялық тұрғыда ұйымдастыру жолдары. «В.Воскобовичтің дамытушы ойындарын тәжірибеде қолдану»	56
Қиятбаева Л.С. Пікірталас технологиясын пайдалану арқылы оқушылардың сыни көзқарастарын дамыту	58
Көшкінбай М.Б. Бастауыш сынып оқушыларының каллиграфиялық жазба дағдысын қалыптастыру маңызы.....	60
Тугулбаева Ж.Д. Қимыл-қозғалыс негіздерін игеру арқылы тәрбиеленушілердің физикалық және психикалық қасиеттерін дамытуды қалыптастыру	62
Қорабаева М.Е. Бастауыш сынып оқушыларының зерттеушілік қабілетін арттыру	64
Кузжанова М.К. Бастауыш сынып оқушыларының зияткерлік және шығармашылық қабілеттерін дамытуда мұғалімдердің рөлі.....	66
Ибраева Г.Е. Биология сабағын оқытуда инновациялық білім беру әдістерді қолданудың тиімділігі ...	68
Әбжан Н.Ә. Бастауыш сынып оқушыларының танымдық белсенділігін дамыту	70
Сатаева Е.К. География пәнін оқытуда саралаудың ерекшеліктері мен қолданылатын әдіс-тәсілдер....	73

**Шығыс Қазақстан облысы, Самар ауданы, Самар ауылы
«Ж.Болғанбаев атындағы Самар орта мектеп-лицейі» КММ
Тарих пәні мұғалімі
Татманова Асига Акашевна**

ИНТЕРАКТИВТІ ПЛАТФОРМАЛАРДЫ ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ПӘНГЕ ҚЫЗЫҒУШЫЛЫҒЫН АРТТЫРУ

Тарих білімі оқушыларға өткенді түсіну және оның сабақтарын бүгін мен болашақта қолдану үшін білім мен дағдыларды беретін жан-жақты оқу бағдарламасының құрамдас бөлігі болып табылады. Білім берудің үнемі өзгеріп отыратын ландшафтында оқушыларды қызықтыру және ынталандыру үшін тарих сабақтарында қолданылатын мазмұн мен әдістерді жаңарту өте маңызды.

Қазіргі білім беруді инновациялық үдерістерсіз елестету мүмкін емес. Бұл ретте осыған сәйкес: «Инновация - бұл жаңалықты жасау, тарату ғана емес, бұл белсенділік тәсілінің, ойлау стилінің өзгеруімен бірге жүретін елеулі сипаттағы өзгерістер» позициясы басым болады. Инновацияның ерекшелігі мынада көрінеді:

- инновация әрқашан өзекті мәселенің жаңа шешімін қамтиды;
- инновацияларды қолдану оқушы тұлғасының даму деңгейінің сапалық өзгеруіне әкеледі;
- инновацияларды енгізу оқу орны жүйесінің басқа құрамдас бөліктерінде сапалы өзгерістерді тудырады.

Бұл мақалада жаңартылған білім беру мазмұны аясында тарих біліміндегі шығармашылық мәселелерді шешудің тиімді әдістері баяндалады.

Токсандық әдістемелік талдау қорытынды бойынша ең төменгі білім сапасын көрсетіп отырған 7 «ә» сынып оқушылары болғандықтан білім сапасын арттыру мақсатында іс – әрекеттегі зерттеулер жоспарланды. Сыныпқа сабақ беретін пән мұғалімдерімен бірлескен отырыста негізгі бағыттар мен басымдылықтар анықталып, осы сыныптағы оқушылардың білім алу мүмкіндіктерін жақсарту арқылы білім сапасын арттыру мақсатында зерттеу тобын құруға ұсыныс қабылданды. Зерттеу тобының бірінші отырысында психолог маманның талдау нәтижесі тыңдалып, оқушылар үшін қиындық тудыратын Қазақстан тарихы пәні бойынша сабақ беру мәселесі талқыланды.

Бақыланатын оқушылар анықталды. Мұнда А оқушысы – сабақты жақсы оқуға талпынады, мұғалім тарапынан үнемі қолдауды қажет етеді. В оқушысы – сабақта үлгерімі ортадан жоғары, мінезі тұйық, бірақ ұқыпты, белсенділік танытпайды. Ал С оқушысы – есте сақтау қабілетін жетілдіруді қажет ететін оқушы.

Жоспар:

1. Іс-әрекеттегі зерттеуге арналған тақырыпты таңдауды негіздеу.
2. Іс-тәжірибеге енгізілген өзгерістер және пайдаланылған дерек жинау әдістері.
3. Мұғалім тізбектелген сабақтар өткізіп, сынып оқушыларының оқуға қызығушылығын арттыру жолдарын жан-жақты қарастырсын.
4. Тәжірибеге өзгерістерді енгізу.
5. Деректерді талдау, қорытындылау және оқытудағы келешек өзгерістерді жоспарлау.

Зерттеу қадамдары:

1. 7- сыныптың гуманитарлық бағыттағы пәндері сабақтарына қатыса отырып, сараптап– талдау жүргізу, тарих пәні бойынша лас сабақты жүргізу тақырып таңдауға негіз болды. Сыныптағы зерттеу

сабағым: «Интерактивті платформаларды қолдану арқылы оқушылар қызығушылығын пәнге арттыра аламын ба?». Бұл тақырыптың өзектілігі қазіргі білім беру жүйесіндегі өзгерістердің барлығы оқушылардың функционалдық сауаттылықтарын дамытуға алып келеді.

2. Сынып туралы ақпарат: Сыныпта 22 оқушы оқиды, оның 9-ы қыз.

Сыныптың жалпы ахуалы маған таныс. Оқушылардың бір-бірімен қарым – қатынасы орташа, кейбір оқушылардың сабаққа ынтасы төмен не қызығушылығы жоқ. І тоқсан қорытындысы бойынша білім сапасы 50% көрсетті. Зерттеу жұмысы сауалнама жүргізуден басталды. Сауалнаманы жүргізгендегі мақсатым – оқушыға қандай сабақтың ұнайтынын, менің алдымда отырған оқушы қандай сабақты көргісі келетінін білу. Олар мұғалімнен не күтеді? Оларға қандай сипаттағы сабақтың ұнайтынын анықтау еді. Сауалнама қорытындысын талдай келе оқушылардың өз бетімен жұмыс жасауға жағдай жасап, соған байланысты АКТ-ға қатысты әдіс-тәсілдерді пайдалануды ойластыру қажет екен деп тұжырымдадым.

3. Жоспарланған 3 сабақ топтамасында оқу мақсаты және тарихи концептілер шеңберінде тиімді әдіс- тәсілдерді қарастырдым.

«Мен не ұтам?» және «Оқушы не ұтады?» деген сұрақты естен шығармай, әр сабақ кезінде бағалау әдістерін қолданудағы оң нәтижелер мен кедергілерді саралай отырып, одан әрі жетілдіру мақсатында зерттеу тобымен әр сабақты тиімді жоспарлауға тырыстық.

Жобаға негізделген оқыту (PBL - project-based learning) - белсенді оқуды, ынтымақтастықты және мәселелерді шешуді ынталандыратын оқушыға бағытталған әдіс. Тарих контекстінде PBL оқушыларға маңызды оқиғалардың себептері мен салдарын талдау немесе тарихи қиындықтардың шешімдерін ұсыну сияқты нақты әлемдегі тарихи мәселелерді зерттеуге тапсырма береді. Тәжірибелік зерттеу, талдау және презентациямен айналыса отырып, балалар сыни тұрғыдан ойлау, зерттеу дағдылары мен шығармашылық қабілеттерін дамытады, өткенді бүгінмен байланыстыруға мүмкіндік береді, тарихи ұғымдар мен олардың бүгінгі күнгі өзектілігін терең түсінуге ықпал етеді.

Ғылыми-зерттеу іс-әрекеті – балалардың шығармашылық зерттеу мәселесін шешумен байланысты және ғылыми жұмысқа тән негізгі: мәселені қою, теорияны зерттеу, зерттеу әдістерін таңдау және оларды практикалық меңгеру, материалды жинау, оны талдау және жалпылау, өзіндік қорытынды жасау кезеңдерінің болуын көздейтін іс-әрекеті.

Оқытудың зерттеу әдісінің негізгі ерекшеліктері:

- оқушыны ғылыми қызметкер орнына қою;
- ойлау және іздену әрекеттерін үйретуге бағыттау;
- жаңа және ескі идеялар арасындағы қайшылықтармен қақтығысып, оқушыларды ынталандыру.

Осы процедуралардың әрқайсысының маңызды сипаттамасы іздеу бағыты болып табылады. Бұл ретте оқушылардың ынтасын ынталандыру, оларды шығармашылық ізденіс әрекетіне қосу маңызды. Мұндай сабақтарда мен оқушыларды зерттеуші рөлінде болуға және өз сұрағына жауап іздеуге шақырамын. Мысалы, балалар «Холокост», «Ұлы Отан соғысы майдандарындағы қазақстандықтардың ерлігі», сондай-ақ басқа да көптеген мәселелер бойынша ғылыми-зерттеу жұмыстарын өз бетінше орындайды және зерттеу жұмыстарын сабақта баяндама, реферат немесе презентация түрінде ұсынады.

Сұрауға негізделген оқыту

Сұрауға негізделген оқыту (IBL - inquiry based learning) білім алушыларға сұрақ қою, зерттеу және талдау арқылы тарихи тақырыптарды зерттеуге мүмкіндік береді. IBL әдісінде оқушылар мағыналы сұрақтар қоюға, гипотеза жасауға және өз дәлелдерін растайтын дәлелдер іздеуге шақырылады.

Пікірталастарға, өз бетінше ізденуге қатыса отырып, оқушылар тарихи білімдерін белсенді түрде құрастырады, сыни тұрғыдан ойлау қабілеттерін дамытады, шығармашылық ойлау қабілетін шындайды. Пікірталас ұйымшылдықты, өзін-өзі тануды, шығармашылықты дамытудағы икемді құрал болып табылады. Әдістің коммуникативті мінез-құлықтағы және өзіне қатысты оң стандарттарды табу және бекіту мүмкіндігі бар. Бұл сабақтарда біз келесідей мәселелерді талқылаймыз: «Қазақстан қайта құру жылдарында: оң және теріс жақтары»; «Біз өз мемлекетімізді құқықтық мемлекет деп айта аламыз ба?»; «1917 жылғы 25 қазандағы большевиктік төңкерістің салдары» және басқа да көптеген сұрақтар тарих сабағында пікірталастың негізі бола алады. Мұндай сабақтарды «Айта берсін», «Жекпе-жек» ойындары түрінде құруға болады. IBL қызығушылық пен тарихи процестерді тереңірек түсінуге ықпал етеді, балаларды тарихи мәселелердің инновациялық шешімдерін тұжырымдауға ынталандырады.

Тарихи симуляциялар

Тарихи симуляциялар оқушыларға тарихпен араласу үшін иммерсивті және интерактивті тәжірибе ұсынады. Модельдік имитациялау тарихи тұлғалардың рөлдік ойынынан тарихи оқиғаларды қайта жаңғыртуға немесе маңызды тарихи мәселелер бойынша пікірталастарға қатысуға дейін болуы мүмкін. Өртүрлі көзқарастарды қабылдау арқылы оқушылар эмпатияны, сыни ойлауды және шығармашылық мәселелерді шешуді ынталандыратын тарихи шешімдер қабылдаудың күрделілігі туралы нақты түсінікке ие болады. Модельдеу білім алушыларға тарихи дилеммалармен күресуге және балама нәтижелерді зерттеуге мүмкіндік береді, шығармашылықты дамытады және тарихи оқиғалардың күрделілігін тереңірек бағалайды.

Ақпараттық және коммуникациялық технологияларды пайдалану. Мұғалімнің мазмұнды меңгерудің жоғары деңгейіне ғана бағытталуы әлсіз оқушыларды айтарлықтай шамадан тыс жүктеуге әкеледі. Бұл жағдайда орта және төмен деңгейдегі балалардың пәнге деген қызығушылығының жоғалу қаупі бар. Сондықтан сабақтың әртүрлі кезеңдерінде оқушылардың танымдық белсенділігін сақтау үшін таңдау жағдайын жасау қажет. Сабақта оқушылардың қызығушылығы мен шығармашылығын дамытуға ықпал ететін ақпараттық технологияларды пайдаланамын.

Бүгінгі таңда АКТ мектепке тек оқу объектісі ретінде ғана емес, басқа пәндерді оқытуда оқыту құралы ретінде де енді. Гуманитарлық цикл сабақтарында АКТ-ны қолдану мұғалімге көптеген артықшылықтар береді. АКТ модулін қолданатын сабақтардың келесі артықшылықтарын бөліп көрсетуге болады:

1. жылдам дерлік кері байланысты қамтамасыз ету (интерактивтілік қасиеті);
2. практикалық (соның ішінде шығармашылық) тапсырмалар санының артуы;
3. оқушы жұмысының қарқынын оңтайландырудың табиғи тәсілімен жетістікке жету;
4. оқытудың деңгейлік дифференциациясына, даралануына қол жеткізу;
5. оқушының оқу субъектісіне айналуы (бағдарлама оқушыдан белсенді басқаруды талап етеді);
6. компьютерлік анимацияның көмегімен белгілі бір процестерді модельдеу, ойын когнитивтік жағдайын құру мүмкіндігінің пайда болуы;
7. интернетті пайдалана отырып, қашықтағы дереккөздерден алынған материалдармен сабақты қамтамасыз ету;
8. оқу іс-әрекетінің мотивациясын арттыру;
9. оқушыға ең қолайлы қарқынмен белгілі бір бөлім бойынша білімді тексеру мүмкіндігін алу, бақылау жүйесі және т.б.

АКТ қосылған сабақтардың аталған артықшылықтары тарих сабақтарын дамытуда АКТ элементтерін пайдалануға мүмкіндік берді. Бұл жағдайда технологиялар ену ретінде жүзеге асырылды, яғни олар белгілі бір дидактикалық міндеттерді шешу үшін тақырыптарда қолданылды. Сабақ жаңашылдығымен, мазмұндылығымен оқушылардың үлкен қызығушылығын тудырады.

Оқушылардың орындайтын тапсырмалары олардың танымдық қызығушылығын, интеллектуалдық дағдыларын (анализ, синтез, жалпылау, жіктеу, салыстыру), шығармашылық қабілеттерін дамытуға да бағытталуы керек. Апробация барысында келесі тиімді тапсырмалар түрлері анықталды:

1. Білімді қорытынды бағалаумен тестілеу (ACTiVote, Gimkit, plickers, Classtime, kahoot, Mentimeter, Quizizz қолданбалары мен сервистерінде орындалатын альтернативті, таңдаулы, рейтингтік және т.б. тесттер);
2. Бейнефильм көру, мұражайға виртуалды саяхат және т.б.;
3. Түзету тапсырмалары;

4. Ментальды, концептуалды карталарды, сызбаларды, анықтамалық жазбаларды толтыру немесе толықтыру (оқушылардың дайындық деңгейіне байланысты);

5. Ақпараттардың өзара байланысын бағалау тапсырмалары;

6. Флипчарттармен, презентациялармен жұмыс (презентациялар жасап, сабақ түсіндіруде genially, sliderocket, Focusky, Canva, crello, buncsee қолданбалары көмектеседі);

7. Мәтіндерді салыстырмалы талдау, кез келген мәселе бойынша бірін-бірі жоққа шығаратын (толықтырушы) көзқарастарды қарастыру және т.б.

Тарих сабағында мен оқушыларға тарихи бейнероликтер – хроникаларды көрсету олардың оқиғаларға деген шынайы қызығушылықтарын оятады. Кейбір тақырыптарды оқу барысында көркем фильмдерден үзінділер, Қазақстан мәдениетін зерттеген кезде оқушыларға үнемі ұлттық музыкалық аспаптардың, киімдердің, тұрмыстық бұйымдардың және т.б бейнелері бар фотосуреттерді – презентацияларды көрсетіп отырамын. Оны оқушылардың назарын аудару, зерттелетін тақырыпқа қызығушылықты арттыру мақсатында жасаймын. Мұның бәрі есте сақтау қабілетін де жақсартады. Осылайша, ақпараттық технология білім алушыларға тақырыпты бір жақты айтып қана қоймай, оны көрнекі түрде бейнелеуге де мүмкіндік береді.

Өз жұмыс тәжірибемдегі сынақ пен қателіктің нәтижесінде, қазіргі педагогикада бар технологиялардың көптігіне қарамастан, белгілі бір әдістер мен тәсілдерді қолдануға әрқашан салмақты түрде жақындау керек. Бірақ біз дәстүрлі және дәстүрлі емес әдістердің онтайлы үйлесімі оқушылардың негізгі құзыреттіліктерді меңгеруінің неғұрлым табысты процесіне ықпал ететінін әрқашан есте ұстауымыз қажет. Тарих сабақтарында интерактивті педагогикалық технологияны қолдануды қарастыра отырып, ең алдымен бұл қазіргі тарих білімінің мәселелерінің шешімін барынша толық қамтамасыз ететін инновациялық технология екенін атап өткен жөн. Екіншіден, бұл сабақта және оған дайындық кезінде компьютер мен интернетті пайдалануды қамтиды.

Тарих пәні қазіргі заман талабына бейімделгендіктен, шығармашылық пен мәселелерді шешу дағдыларын дамытатын әдістерді енгізу өте маңызды. Жоғарыда аталған әдістер оқушыларды критикалық ойлауға итермелеп, оқыту барысында тарихи деректер мен ақпараттармен белсенді түрде айналысуға, күрделі тарихи мәселелердің жаңашыл шешімдерін дамытуға итермелейді. Осы стратегияларды жүзеге асыру арқылы педагогтар шығармашылықты, терең түсінуді және тарихқа өмір бойы құмарлықты дамытатын динамикалық оқу ортасын құра алады.

Маңғыстау облысы, Ақтау қаласы

№19 мектеп гимназия

Ағылшын тілі пәні мұғалімі, педагог-модератор

Рскалиева Аккумис Мадиевна

A BEACH STORY

Unit :7 Water,water	School-gymnasium №19		
Every where	Grade : 3		
Date:	Teacher: Rskalieva Akkumis.		
Theme:	A beach story	Number present:	Absent:
Learning objectives	3.1.4.1 understand a limited range of short supported questions on general and some curricular topics 3.2.5.1 pronounce familiar words and short phrases intelligibly when reading aloud		
Lesson objectives	All learners will be able to: Understand a range of everyday and beach words with support. Most learners will be able to: Understand some curricular topics with some support. Some learners will be able to: Understand and pronounce familiar words and short phrases without support.		
Assessment criteria	Learners have met the learning objective (3.1.4.1-3.2.5.1) if they can: Talk about water cycle and active vocabulary		
Value links	Respect each other	Be friendly.	
Cross curricular links	Geography		
Previous learning	By the sea.		

Plan				
Planned timings	Teacher's activities (How do I achieve learning objectives?)	Students' activities	Method of assessment (method / technique / strategy)	Resources
Start 3 min	I. Greeting & Objectives Hello children! I am glad to see you. How are you today?	Students answer the questions	Teacher's oral assessment ``Well done`` Very good``Not bad`` (scaffold by teacher) <i>Formative Assessment</i>	Slides 1-2
3 min	Let's divide into two groups. Come here and pick your favorite card.	Students divide into two groups.		
5 min	II. Checking-up homework . What was your homework for today?	Students make 1 sentence with words.	Assessment give points	Slide 3
3 min	Watch the video Today we have an unusual lesson. I want you to help me to name the topic of our lesson. Watch the video and give your idea of the topic. Yes, it's about water. And today our topic is "The water cycle". We'll learn some new words, find out the steps of the water cycle, tell about the water cycle and have some fun. To understand and pronounce the unfamiliar words . 2. Teacher shows the new words and asks students to repeat their name . Presentation To understand the process of the water cycle we need some new words. New words water-cy evaporation-булану condensation-қоюлану precipitation-атмосфералық жауын шашын cloud-бұлт rain-жаңбыр Cycle-айналым lake-өзен ocean-мұхит sun-күн vapor-бу	students watch the video and find theme of the lesson Students guess names of water cycle students pronounce the words Students check and pronounce for teacher.	Descriptor: - remembers the lesson passed - makes the sentence correctly. Point 2 Teacher's oral assessment ``Well done`` Very good``Not bad`` (scaffold by teacher	slide 4 Handout 1
Middle 5 min	Task 1 Work with new words. I.W Teacher gives to students different pictures and they must match them. You have worksheets with the words and pictures. Please match them. Let's see the result and pronounce the words correctly. Task 2 Work with book .P.W Ex 26, p 104	Students match the pictures and words.	Assessment give points Descriptor: - Rightly pronounces the word - puts the picture correctly Total: 2 point Descriptor	Slide 5 Handout 2

5 min	Listen ,then match.Translate Answer the question	Students answer the questions.	- <u>understand the content of the text.</u> - listens the text - answers the questions correctly Total: 3 point	Handout3
5min	Physical activity. Watch the video and do it.	Students do physical activity.	Descriptor: - understands the proper routines of the water cycle. - works in groups - correctly explains the water cycle. Total: 3 point	Slides 6-
5 min	Task 3 Group work . Teacher gives papers to the groups. They must find the correct sequence of the water cycle and tell each other how it happens.	Students correctly locate the water cycle and talk about in groups.	Teacher's oral assessment ``Well done`` Very good``Not bad`` (scaffold by teacher)	Pupil's book Smiles 3 Paper and cards.
End 1 min	Conclusion by ‘ Quizlet ’ ‘How many words do you remember’ Teacher show words and students must say translation	Students say translations of the words	Teacher's oral assessment ``Well done`` Very good``Not bad``	Handout 4
2 min	Reflection Ask students to circle the colour of drops. Red -The lesson was very interesting. I knew a lot. Yellow -I liked the lesson, but I need to work on myself. Green – The lesson was boring. I didn't know anything Homework Imagine you are water drops.Make a story water travel.Use the pictures. To learn new words Marking by sweets			Handout 5

Reflection

Were the lesson objectives/learning objectives realistic?
Did all learners achieve the LO? If not, why?
Did my planned differentiation work well?
Did I stick to timings?
What changes did I make from my plan and why?

Use the space below to reflect on your lesson.
Answer the most relevant questions from the box on the left about your lesson.

Summary evaluation

What two things went really well (consider both teaching and learning)?

1:
2:

What two things would have improved the lesson (consider both teaching and learning)?

1:
2:

What have I learned from this lesson about the class or achievements/difficulties of individuals that will inform my next lesson?

1:
2:

Қарағанды қаласы
Академик Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды Университеті
«7M01505-Биология» білім беру бағдарламасының магистранты
Мұратбекқызы Ұлданай
Ғылыми жетекшісі: Картбаева Гульназ Толымбековна

АКВАРИУМ БАЛЫҚТАРЫНА АРНАЛҒАН ҚОРЕК ЖӘНЕ ОНЫҢ ТІРШІЛІК ӘРЕКЕТІНЕ ӘСЕРІ

Аннотация: мақалада аквариум балықтарының қызықты әлеміне енеді. Мақалада балықты таңдау, аквариум ортасын құру және қолдау, азықтандыру мен денсаулықтың маңызды мәселелерін кеңінен қарастыру арқылы балық тұтынушыларға қажетті көлемдегі ақпараттар ұсынады. Аквариум балықтарының қорегі, түрлеріне байланысты қандай қорек ұсынылатыны, қоректің балықтарға қалай әсер ететіндігі көрсетілген.

Тірек сөздер: Аквариум балықтары, су симфониясы, су асты экожүйелері, балық денсаулығы, қорек құрамы.

Аннотация: Статья знакомит вас с интересным миром аквариумных рыбок. В статье представлена исчерпывающая информация для потребителей рыбы, а также всесторонний обзор важных вопросов выбора рыбы, создания и содержания аквариумной среды, а также вопросов кормления и здоровья. Показано, какой корм рекомендуется в зависимости от вида аквариумных рыб.

Ключевые слова: Аквариумные рыбки, водная симфония, подводные экосистемы, здоровье рыб, корм для рыб.

Кез келген басқа тірі организмдер сияқты, балықтар тамақсыз өмір сүре алмайды, сондықтан бұл аквариуммен бірден туындайтын алғашқы сұрақтардың бірі. Тамақты таңдау сізде қандай түрге байланысты болады. Мысалы, гуппи - бәрін жейтін балық, оған құрғақ жемді де, тірі жемді де беруге болады, бірақ отоцинклюс балығы шөпқоректі болып табылады және балдырлармен, буға пісірілген көкөністермен және басқа да өсімдік тағамдарымен қоректенеді.

Олардың денсаулығы, иммунитеті және тағы басқалар сіздің үй жануарларыңызды қандай тағаммен тамақтандыратыныңызға байланысты. Сонымен қатар, аквариумдағы судың тазалығы тағамға байланысты, өйткені балық жемейтін барлық нәрсе ақырында ыдырап, суды ластайды.

Аквариум жағдайында қозғалыстың болмауына байланысты балықты азықтандыруға барынша жауапкершілікпен қарау керек. Азықтандырудың алтын ережесі былай дейді: артық тамақтандырудан аз тамақтандыру жақсы, тамақты аз-аздан, бірақ жиі беріңіз. Тұрақты тамақтану рефлексі сіздің үй жануарларыңыздың жақсы денсаулығының көрсеткіші болады. Кең аквариумдағы қалыпты қоректенетін ересек балықтар 2-3 апталық аштыққа оңай шыдай алады (жыланбалық 15°C температурада 15-15 күн тамақсыз жүре алады). Балықтардағы денсаулыққа зиянсыз “ораза” ұстау мүмкіндігі бұлшықеттерде қиын кезеңде тіндердің мобилизациясы үшін қажетті протеолитикалық (ақуызды ыдырататын) ферменттердің жоғары мөлшерімен байланысты. Қысқа мерзімді «жылдам» денені жинақталған токсиндерден тазартады және көбінесе көбеюді ынталандырады. Ересек балықтар үшін күнделікті тағам мөлшері олардың салмағының 1-5% құрайды, шабақтар үшін - шамамен 30% (өмірдің бірінші айында 100% немесе одан да көп). Орта және үлкен жастағы топтар үшін азықтандыру жиілігі күніне 1-2 рет, жас балықтар үшін 3-5 (бірінші айда 8-ге дейін). Асқазан неғұрлым аз болса, соғұрлым жиі тамақ беру керек. Азық-түлікті таратқанда гигиеналық себептермен суға батыруға болмайтын арнайы құралды (пинцет, пластик қасық немесе шпатель) қолданған жөн. Құрғақ тағамды концентрациялау үшін әртүрлі қалқымалы қоректендіргіштер (көбік, пластик, тығыздалған шыны түтік және т.б.) қолданылады. Жемеген қалдықтарды дереу алып тастау керек. Әйтпесе, оттегі режимі нашарлайды, су шіріп кетеді немесе сүзгі негізсіз ластанады. Ұйықтар алдында тек ымырт және түнгі балықтар ғана қоректенеді.

Балықтың қоректенудегі жоғары селективтілігі (артықшылығы) тағамның негізгі немесе сүйікті, қосымша, кездейсоқ және мәжбүрлі болып градациялануына себеп болды. Сондықтан жаңа диетаға көшу (әсіресе құрғақ ингредиенттерден) бірте-бірте болуы керек. Тамақтануға бейімделу кезеңі 1-ден 5 аптаға дейін. Тіпті ең жақсы, дәлелденген тағамды үнемі балыққа беруге болмайды. Азықтандыруды ақылға

қонымды ауыстыру түсті жақсартуға, иммунитетті арттыруға және организмдегі метаболикалық реакцияларды тұрақтандыруға мүмкіндік береді. Жануарлардың мөлшеріне қарай тағамды таңдау бірдей маңызды. Ірі балықтар (сүзгіш қоректендіргіштерден басқасы) ұсақ планктонмен қысылады – олар тербеледі, қышиды, қанаттарын бүктейді, бір сөзбен айтқанда, өздеріне орын таба алмайды. Кішкентай түрлер, керісінше, тым қатты бөлікті ұстап алады, тұншығып өледі. Сіздің барлық зарядтарыңыз жақсы тамақтанғанына көз жеткізу үшін тағамды електерді (мысалы, геологиялық) пайдаланып сұрыптаңыз. Тірі тағам ең толық екенін есте сақтаңыз. Ең жақсы жем болғанның өзінде балық өсіруде жоғары нәтижеге жету мүмкін емес. Рас, шаян тәрізділер мен құрттармен аквариумға патогенді және балық жауларын (гидра, сүліктер, су кенелері, төсек құрттары және т.б.) енгізуге болады. Дегенмен, бөлшектеу, мұқият тексеру және ағынды сумен қарқынды шаю бұл тәуекелді минимумға дейін төмендетеді. Қосымша сақтандыру үшін жем озонмен (0,5-1 сағ), метилен көкімен (400 мг/л - 5 мин), эрициклинмен (250 мг/л - 1 сағ), электр тогымен (14-40 мА/см²), дезинфекцияланады. ультрарабыстық және т.б. қатты ластанған тамақ 3-5 күн бойы ағынды немесе жиі ауыстырылатын суда сақталады.

Балық ағзасы үшін маңызды қоректік заттар

Балық түрлерінің басым көпшілігі жемде 30-40% протеиннен тұрады, ал балық ұнындағы белоктар өсу факторын қамтиды және тағамдық құндылығы жағынан басқалардан айтарлықтай жоғары. Жалпы, балықтың ақуызға қажеттілігі құстар мен сүтқоректілерге қарағанда 2-4 есе жоғары. Олар үшін маңызды аминқышқылдары болады: аргинин, гистидин, изолейцин, лейцин, валин, лизин, фенилаланин, треонин және триптофан. Маңызды заттарға холин, цефалин және йод кіреді. Әрбір дерлік амин қышқылының тапшылығы балықтың тәбетінің төмендеуіне әкеледі, бұл тамақты нашар қабылдаумен және өсу қарқынының төмендеуімен көрінеді. Суға полиаминді қосу көмектесуі мүмкін. Балықтар көмірсуларды жақсы пайдаланбайды. Бауыр мен бұлшықеттердегі көмірсулардың жоғары мөлшері диетадағы жасанды тағамның артық болуының дәлелі болып табылады. Энергияның негізгі белоксыз көзі - майлар. Егер олар жемде сұйық күйде болса (линолен қышқылы және т.б.), онда олар жақсы сіңеді. Кальций мен фосфор тері мен желбезектерге тікелей судан сіңеді. Витаминдер негізінен тағамнан келеді (шаянтәрізділер витаминге ең бай). Витаминдерге күнделікті қажеттілік келесідей болады (1 кг балық салмағына): ретинол (А) - 100 - 500 т.б. д., тиамин (В1) - 0,15 мг, рибофлавин (В2) - 0,11-0,33 мг, пантотен қышқылы (В3) - 0,1 - 1,4 мг, никотинамид - 0,55 мг және т.б. микроэлементтер, атап айтқанда темір, әкеледі анемияға, лордозға, сколиозға, бас сүйек деформациясына және конвульсияға. Тұрақты дене температурасын ұстап тұру үшін айтарлықтай шығындары бар жылы қанды жануарлардан айырмашылығы, балықтардың энергияға қажеттілігі аз. Барлық биологиялық жүйелер термодинамика заңдарына бағынатындықтан, тағамнан сіңірілген энергия сол немесе басқа түрге айналады - зат алмасу кезінде тұтынылады, өсу кезінде сақталады немесе нәжіспен шығарылады. Шөпқоректі балықтарда нәжіспен энергияның жоғалуы 40-50%, барлық қоректілерде 25-30, жыртқыш балықтарда 20% дейін жетеді. Жануарлар азығы 84-96%, өсімдік азығы 80-90, детрит 10-15% және т.б. сіңімділігі. Казеин іс жүзінде ізсіз тұтынылады, 99%, сиыр етінің жүрегі 96%, кальмар және полихеттер 95,5, балық концентраты ақуыз. 94, мисидті шаянтәрізділер 83,8, қосаяқтылар 72,7, тубифекс 71-85, зебра мидия 28,3%, т.б. Құрамында белок пен майы көп жемдер баяу қорытылады.

Қорытынды: Осылайша, балықта болған өзгерістерге тағамның әсері туралы болжамымыз дұрыс болып шықты. Тіпті аквариум балықтарының сыртқы жағдайы олардың қоректенетініне тікелей байланысты. Бұл аквариум балықтарының денсаулығын дұрыс дамытуға және сақтауға ықпал етеді. Біз қазір құрамында өсімдік қоспалары бар жемнің әртүрлі түрлерін қолданамыз. Азық-түліктің оңтайлы балансы аквариум балықтарының дамуына пайдалы әсер етеді, олардың иммунитетін арттырады, метаболикалық процестерді жақсартады, бұл балықтың мінез-құлқы мен сыртқы түріне жақсы көрінеді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. М.Н.Ильин. Аквариумное рыбоводство // Издательство Московского университета, 1998 г. 303-б.
2. Ганс Й. Майланд. Аквариум и его обитатели // 2000. 269-б.
3. Аквариумдық балықтарды күтуге және өсіруге арналған әдістемелік нұсқау. Алматы, 2011. 50-б.
4. Дейкин Ник. Морской аквариум // 2001. 216-б
5. Дакин Ник. Вопросы и ответы - Руководство по морскому аквариуму // Издание 4-е, 2000г. 208-б.

Қарағанды облысы, Нұра ауданы, Нұра кенті
”Ыбырай Алтынсарин атындағы тірек мектеп (ресурс орталығы)” КММ
Мектепалды сыныбының тәрбиешісі
Дюсенбекова Зарина Жанбырбаевна

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ ТҮЛҒАЛЫҚ ЖӘНЕ ӘЛЕУМЕТТІК ДАМУЫ

Қазіргі уақытта мектепке дейінгі балалық шақтың ішкі құндылығын, оның бірегейлігін және тұлғаны дамытудағы ерекше маңызын тану бағытында мектепке дейінгі тәрбие тұжырымдамасында елеулі өзгерістер болды.

Орта мектептерде мектепалды даярлық сыныбының функциялары баланы мектепке дайындаумен ғана шектелмейді, оның тұлғасының әлеуметтік-психологиялық негіздерін қалыптастыруға дейін кеңейеді, бала тәрбиесінің құндылығы оның тұлғалық дамуының құндылығымен ауыстырылады. Бастауыш сыныпқа дейінгі тәрбиенің құндылықтары мен мақсаттарын түсінуге жаңа көзқарас қазіргі мектепалды даярлық оқушыларының жеке басын дамыту бойынша тәрбие жұмысының мазмұнын дамыту мен нақтылауды өзекті етеді.

Қазіргі кезеңде адамның балалық шағы - физиологиялық, психологиялық, педагогикалық ғана емес, сонымен қатар күрделі әлеуметтік-мәдени құбылыс. Сонымен қатар қазіргі заманғы мектепке дейінгі білім беру саласындағы мамандар балалық шақтағы оқыту мен тәрбиелеудегі қолданыстағы тәсілдер «жалпы» балаға арналғанын, олар мәдени-тарихи жағдайды ескермейтінін атап өтеді. Адамзат мәдениеті жүйесіндегі балалық шақ мәртебесінің өзгеруін ғалымдар мен педагог мамандар түсінуі керек.

Жеке тұлғаны дамыту әрқашан қиын міндет болды. Мұғалімдердің алдында қазіргі жағдайда баланы нені оқыту және қалай тәрбиелеу керек деген дәстүрлі сұрақтардан басқа тарихи дамудың қазіргі кезеңінде қоғам талаптарына жауап беретін тұлғаны қалай қалыптастыру керек деген мәселе туындайды. Тұлғаның негізгі құрылымдары өмірдің алғашқы жылдарында қаланады, демек, жас ұрпақтың бойында тұлғалық қасиеттерді тәрбиелеуде отбасы мен білім беру мекемелеріне ерекше жауапкершілік жүктеледі. Негізгі мақсаттардың бірі – баланың табысты әлеуметтенуіне үлес қосу.

Мектепке дейінгі білім берудің негізгі жалпы білім беру бағдарламасының құрылымына қойылатын талаптарда мектеп жасына дейінгі балаларды дамытудың төрт бағыты белгіленген. Соның бірі – әлеуметтік және тұлғалық даму. Бұл бағыт сонымен қатар мектеп жасына дейінгі балалардың интеллектуалдық және тұлғалық қасиеттерін дамытуға бағытталған бағыт ретінде «әлеуметтендіру» білім беру саласын қамтиды.

Мектеп жасына дейінгі баланы табысты әлеуметтендіру бүгінгі күні мектепке дейінгі білім беру мекемесі және бастауыш сынып кезеңі үшін ең өзекті мәселе болып табылады. Әлеуметтену – жеке тұлғаның әлеуметтік тәжірибені, әлеуметтік байланыстар мен қатынастар жүйесін ассимиляциялау процесі. Әлеуметтену процесінде адам қоғамда қалыпты өмір сүруге қажетті мінез-құлықтың қоғамда бекітілген формаларына ие болады.

Жеке тұлғаның одан әрі дамуы, оның қабілеттерінің ашылуы, тұлғаның қалыптасуы мектепке дейінгі жаста сәтті әлеуметтенуге байланысты, сондықтан педагогтардың міндеті – олардың күш-жігерін мектепке дейінгі білім беру мекемесінде тәрбиеленушілердің табысты әлеуметтенуі үшін жағдай жасауға бағыттау.

Мектеп жасына дейінгі баланың әлеуметтенуі мыналарды қамтиды:

- өзіне қолжетімді әлеуметтік ортада адекватты бағдарлану қабілетін дамыту, қоғамның мәдени дәстүрлеріне сәйкес өзінің жеке басының және басқа адамдардың өзіндік құндылығын сезіну, әлемге сезімі мен көзқарасын білдіру;

- баланың эмоционалдық әл-ауқаты – бұл ең алдымен баланың жан дүниесіндегі жайлылық (өзін-өзі жоғары бағалау, мақсатқа жетудегі жетістікке бағдарлану, жағымды эмоциялардың болуы). Әрбір балаға қолайлы, оның даралығын, шығармашылығын дамытуға, шығармашылық белсенділік дағдыларын дамытуға және өмірде табысқа жетуге қолайлы жағдай жасау;

- баланың басқа адамдарға деген оң көзқарасы, сыйластық пен толеранттылыққа тәрбиелеу. Тұлғаның қалыптасу процесі көбінесе баланың басқалармен қарым-қатынасының ерекшеліктеріне байланысты;

- баланың коммуникативтік құзіреттілігін (басқа адамдармен қажетті тиімді байланыстарды орнату және қолдау, ынтымақтастық, тыңдау және есту, басқа адамдардың эмоционалдық тәжірибесі мен күйлерін тану, өз эмоцияларын білдіру) дамыту;

- балалардың әлеуметтік дағдыларын дамыту.

Әлеуметтік дағдылар достық қарым-қатынас орнатуға, кез келген ортада өзін жайлы сезінуге, басқа адамдармен араласуға дайын болуға, бейімделу қабілетіне көмектеседі. Объектілік-кеңістіктік ортаны байыту баланың өзін-өзі дамытуға мүмкіндік береді.

Мектепке дейінгі жаста ойын жетекші іс-әрекет болып табылады, ал қарым-қатынас оның бөлігі мен шартына айналады. Бұл жаста сол салыстырмалы тұрақты дүние игеріледі, бұл баланы алғаш рет толық дамымағанымен, одан әрі дамып, жетілдіре алатын тұлға деп атауға негіз береді. Бұған ойын және әртүрлі өндірістік қызмет түрлері (жобалау, модельдеу, сурет салу және т.б.), сондай-ақ еңбек және оқу әрекетінің бастапқы формалары ықпал етеді.

Ойын арқылы баланың тұлғасы жетілдіріледі:

1) мотивациялық-қажеттілік сферасы дамиды: мотивтер иерархиясы туындайды, мұнда бала үшін жеке мотивтерден гөрі әлеуметтік мотивтер маңыздырақ болады.

2) танымдық және эмоционалдық эгоцентризм женеді: бала кез келген кейіпкердің, қаһарманның және т.б. рөлін ала отырып, оның мінез-құлқының ерекшеліктерін, позициясын ескереді. Бала өз іс-әрекетін ойындағы серіктес - кейіпкердің әрекетімен үйлестіру керек. Бұл адамдар арасындағы қарым-қатынасты бағдарлауға көмектеседі, мектеп жасына дейінгі баланың өзін-өзі тануы мен өзін-өзі бағалауының дамуына ықпал етеді.

3) мінез-құлықта ашықтық дамиды: рөл ойнағанда бала оны стандартқа жақындатуға ұмтылады. Әлеуметтік әлемде адамдар арасындағы қарым-қатынастың типтік жағдайларын жаңғырта отырып, мектеп жасына дейінгі бала әлеуметтік заңдылықтарға сәйкес өзінің іс-әрекетін, импульсін және әрекетін бағындырады. Бұл балаға мінез-құлық нормалары мен ережелерін түсінуге және ескеруге көмектеседі.

4) ақыл-ой әрекеттері дамиды: ой жоспары қалыптасады, баланың қабілеті мен шығармашылық мүмкіндіктері дамиды.

Тағы бір маңызды шарт – мектеп жасына дейінгі баланың жеке басының дамуына әсер ете алатын білім беру ұйымдары мамандарының кәсібилігі:

- түсіну және көмектесу – мұғалімнің басты ұстанымы;

- өмірге оң көзқарас;

- жақсылыққа ұмтылу;

- шығармашылық белсенділікті қалыптастыру;

- мейірімділік;

- баланың ішкі дүниесін алған әсерлерімен байыту;

- оқу үрдісін сауатты және педагогикалық мақсатқа сай құру;

- мектеп жасына дейінгі баланың әлеуметтік және тұлғалық дамуы үшін жағдай жасау және қамтамасыз ету.

Баланы тәрбиелеу мен дамытудың, оның әлеуметтік тәжірибені меңгеруіндегі басым фактор – отбасы (әлеуметтену институттарының бірі ретінде). Ата-аналар оқу процесінің белсенді қатысушылары болып табылады. Отбасындағы бала қарым-қатынас жасауды үйренеді, алғашқы әлеуметтік тәжірибені алады, әлеуметтік бағыттылықты меңгереді. Отбасы тәрбиесінің басымдығын тану білім беру ұйымы тарапынан отбасына деген жаңа көзқарасты және отбасымен жұмыстың жаңа формаларын талап етеді.

Осыдан негізгі міндет: мұғалімдердің отбасылармен тиімді қарым-қатынас жасау үшін жағдай жасау. Сондықтан да «мұғалім – бала – ата-ана» триадасында толыққанды әлеуметтік ынтымақтастықты құру – біздің қызметіміздің басты міндеттерінің бірі. Ынтымақтастық – бұл «тең негізде» қарым-қатынас.

Қорыта келгенде, білім беру мен оқытудың тиімділігі мәселесі кез келген уақытта өзекті саналады.

Балалардың ерте жастан бастап табысты әлеуметтенуі олардың жалпы дамуы мен әл-ауқаты үшін өте маңызды. Мектепке дейінгі білім беру бағдарламалары әлеуметтік өзара әрекеттесу мүмкіндіктерін қамтамасыз етуге, қолайлы орта құруға, эмпатия мен мейірімділікке үйретуге, ата-аналар мен мұғалімдерді процеске тартуға бағытталуы керек. Осылайша, балалар өздерінің болашақ қарым-қатынастары мен тәжірибесінде өркендеу үшін қажетті әлеуметтік дағдылар мен эмоционалдық интеллектті дамыта алады.

Атырау қаласы

№ 42 Н.Балғымбаев атындағы жалпы білім беретін мектеп

Математика пәні мұғалімі, педагог-сарапшы

Қабылқайрова Гүлдана Мұқтарқызы

ҚАЗІРГІ АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ПАЙДАЛАНАТЫН ЖАЛПЫ БІЛІМ БЕРЕТІН МЕКТЕПТЕ МАТЕМАТИКА ПӘНІН ОҚЫТУ ӘДІСТЕМЕСІ

Қазіргі қоғамда қарқынды өзгерістер орын алуда, бүгінгі күні адам жаңа жағдайларға тез бейімделуі керек. Осыған байланысты Қазақстан Республикасында ақпараттық технологияларды пайдалана отырып математиканы оқыту әдістемесін қалыптастыруда бірқатар мәселелер туындап отыр. Сондықтан оқу процесінде математикадан білім мен білік жүйесін меңгеру ғана емес, сонымен бірге оларды меңгеру және практикада қолдану бойынша жалпыға бірдей білім беру күш-жігері мәселесі ерекше өзекті болып қала береді. Оқу процесін ұйымдастырудың дәстүрлі тәсілі білім мен дағдының адекватты меңгеруін қамтамасыз етеді, бірақ сонымен бірге жеке тұлғаның дамуына, оның мүмкіндіктерінің ашылуына ықпал етпейді.

Бүгінгі таңда әрбір ұстаз алға ұмтылуы, қызметін түбегейлі өзгертуі керек. Әрбір сабақ жаңашыл болуы керек. Мұғалімнің инновациялық сабақтағы өнертапқыштық әрекеті әдеттен тыс тапсырмалардың алуан түрлілігінде, шұғыл әрекеттерде, сындарлы ұсыныстарда, ойын-сауық жаттығуларында, сабақты безендіруде, оқу жағдаяттарында, дидактикалық материалдарды жасауда, оқушылардың шығармашылық жұмысын ұйымдастыруда көрінеді.

Бүгінгі таңда ақпараттық-коммуникациялық технологиялар (АКТ) оқу процесінде маңызды рөл атқаруда. Бұл технологияның басты артықшылығы – көру мүмкіндігі, өйткені мәліметтердің көпшілігі визуалды жадының көмегімен алынады және оқу процесінде оған әсер ету өте маңызды. Ақпараттық технологиялар оқу үдерісін шығармашылық және оқушыға бағытталған етуге көмектеседі.

Математика сабағында компьютерлік технологияны қолдануға ұмтылыс әлеуметтік, педагогикалық және технологиялық себептерге байланысты туындайды:

- а) білім беру жүйесіне осындай инновациялық технологияларды енгізу талаптарын арттыру;
- б) мұғалімнің білім беру тиімділігін арттырудың жаңа құралдарын іздеу қажеттілігінің артуы;

в) компьютерлік оқытудың мүмкіндіктерін айтарлықтай кеңейтеді, оқу мотивациясын арттырады және оқушылардың оқу процесіне белсенді қатысуына мүмкіндік береді.

Білім беруді компьютерлендіру білім беру үдерісінің тиімділігін арттыру, өскелең ұрпаққа қоғамның қажеттіліктері арасындағы алшақтықты азайту перспективасымен байланысты. Оқушыларға математиканы оқыту процесінде мектепте қолданылатын оқыту әдістерін ақпараттық технологияларды қолданумен үйлестіру қажет болса, онда оқыту процесінің тиімділігі артады, өйткені бұл жағдайда білім беру дифференциациясының көрнекілігінің принциптері ең маңызды болып табылады. толығымен жүзеге асырылды.

Қазіргі компьютерлердің ақпараттық технологиялар мен оны оқу процесінде пайдаланудың көптеген мүмкіндіктері бар. Басқа жағынан алып қарасақ, бұл салада көптеген мәселелер де кездеседі.

Біріншіден, ақпараттық-компьютерлік технологиялардың қарқынды дамып келе жатқаны сонша, педагогикалық зерттеулер мен оларды оқу процесінде қолдану бойынша әдістемелік әзірлемелер де тез ескіреді.

Екіншіден, мұғалімнің кәсіби іс-әрекетінде техникалық құралдарын қолдану мүмкіндіктері өте алуан түрлі және көп қырлы, оларды оқу-тәрбие процесінде пайдаланудың жаңа тәсілдері пайда болады, ал мұғалімдердің алдында компьютерлік технологияны сауатты пайдаланумен байланысты оқыту процесінде жаңа міндеттер мен мәселелер туындайды.

Заманауи ақпараттық технологиялар мен техникалық құралдар балалармен жұмыс жасауда олардың жасын, даму деңгейін және дайындығын ескере отырып, әртүрлі әдістерді қолдану мүмкіндіктерін кеңейтеді. Заманауи оқыту технологиялары мұғалімдерді де, оқушыларды да бірлескен жұмыстың белсенді қатысушыларына айналдырады, өйткені заманауи оқыту құралдары оларға жаңа дидактикалық материалдарды, жұмыстар мен жобаларды әзірлеу мен жетілдіруде дербестік пен шығармашылықты көрсетуге мүмкіндік береді.

Жалпы білім беретін мектепте математиканы оқыту процесінде компьютерлік технологиялар оқу үрдісімен абсолютті үйлесімді болуы керек.

11-сыныпта математиканы оқытуда АКТ-ны қолдану әдістемесі компьютердің көмегімен дәстүрлі оқу материалдарын қолдау арқылы оқушыларға тиімді оқу деңгейлеріне жетуге көмектесетін оқыту әдістері мен құралдарының кешенін қамтиды.

Ақпараттық технологияларды қолдану әдістемесі математика сабақтарында оқу материалдарының дәстүрлі бөліктерін пайдалануды ғана емес, сонымен қатар дидактикалық есептерді тиімді шешуге мүмкіндік беретін әртүрлі қосымша оқу құралдарын ортақ пайдалануды қамтиды. Біздің ойымызша, олардың көмегімен берілетін оқу материалдарының мазмұнының органикалық бірлігін қамтамасыз ететін ақпараттық технологияларды оқытуда пайдалану педагогикалық тұрғыдан орынды сияқты. Бұл ретте курстың мазмұны мультимедиялық құралдарды пайдалана отырып, көрнекі білім беру ақпаратының көмегімен жақсырақ ашылады.

Математика сабағында компьютерлік технологияны қолданудың ұйымдастырушылық жағы (оқу материалдарының құрамдас бөлігі ретінде пайдалану орны мен уақытын анықтау, АКТ-ны оқу үрдісіне дәстүрлі оқу құралдарымен қатар немесе қатар енгізу) маңызды болып көрінеді.

Дәстүрлі оқулықтың компьютерлік мүмкіндіктерін пайдалану және оқу материалының мазмұны олардың оқу процесінде пайдалану уақытына байланысты өзгеруі мүмкін. Осындай жағдай білімді қайталау, жүйелеу және жалпылау сабақтарында да болуы мүмкін. Жалпы білім беретін мектептерде математика сабағында АКТ-ны қолдану мұғалімге:

- мультимедиялық функциялардың байлығының арқасында оқу процесін қызықты және жанды етуге;

- көрнекі білім беру мәселесін тиімді шешуге;

- оқушыларға түсінікті болу үшін оқу материалдарының көрнекілігін кеңейтуге көмектеседі.

Жаңа материалды түсіндіру үшін презентацияларды пайдаланған кезде оқушылардың бұл тақырыпқа үлкен қызығушылық танытқаны атап өтілді. Компьютерлік технологияны қолдану сабақтары оқу үдерісін жандандырып қана қоймай, оқу ынтасын арттырады. Қазіргі сабақты компьютерлік ақпараттық технологияларсыз елестету қиын. Ақпараттық компьютерлік технологияларды сабақтың кез келген кезеңінде қолдануға болады:

1. Сабақтың тақырыбын көрсету;

2. Сабақтың басында оқытылатын тақырып бойынша сұрақтар арқылы мәселелік жағдаят құру;

3. Мұғалімнің түсіндіруінен басқа (презентациялар, формулалар, диаграммалар, сызбалар, бейнероликтер және т.б.) қосымша;

4. Білімді бақылау.

Ақпараттық технологиялардың басты білім беру құндылығы мұғалім мен оқушының қолында шексіз мүмкіндіктері бар белсендірек интерактивті оқыту ортасын құруға мүмкіндік беретіндігінде.

Компьютерлік ақпараттық технологиялардың дәстүрлі технологиялардан артықшылығы көп қырлы. Материалды анағұрлым көрнекі түрде көрсету, білімді тиімді тексеру және басқалардың мүмкіндіктерінен басқа, олар оқушылардың жұмысындағы әртүрлі ұйымдастыру формаларын, мұғалім іс-әрекетіндегі оқыту әдістерін қамтиды. Егер оқушы кез келген сұраққа қиналса, ол кез келген уақытта теорияға оралып, материалды қайталай алады.

Білім беру жүйесінің басты міндеті – табысты тәжірибе, ұлттық және жалпыадамзаттық құндылықтар негізінде жеке тұлғаның кәсіби көңіл-күйін қалыптастыру, дамыту және жетілдіру, жаңа білім беру технологияларын енгізу, ақпараттандыру үшін қажетті жағдайлар жасау. Білім беру. Жаңа ұрпақтың сапалы білім алуы үшін осындай маңызды мәселелерді шешуде математиканың алатын орны өте зор. Қазіргі әлем – математиканың жан-жақты даму кезеңі, сондықтан математикалық мәдениет деңгейін көтеру басты басымдық болып табылады. Сонымен қатар, қоғам үшін математиканың рөлі өте маңызды, өйткені математикалық әдістердің әртүрлі салаларын қолданбаса, ғылыми прогресс болмайды. Бұл тек дайын математикалық деректерді пайдалану ғана емес, ғылым мен техниканы дамыту, қажет кезде жаңа идеяларды ұсына алатын математикалық білімді мамандарды дайындауға көмектесетін жаңа жұмыс орындарына жол ашу дегенді білдіреді. Бұл мамандар бүгінгі мектеп оқушылары, ертеңгі университет студенттері екені даусыз.

Инновациялық технологиялар мұғалімге өз жұмысында өте пайдалы, ол әрқашан оқушының кемшіліктерін қадағалап, түзету шараларын қолдана алады. Заманауи даму қарқыны мұғалімдерден ғылыми-зерттеу салаларында жаңа шығармашылық көзқарасты талап етеді. Сонымен, ХХІ ғасыр – оқушылардың ақыл-ой қабілеттерін қалыптастыратын компьютерлік және ақпараттық технологиялармен байланысты инновациялық және білім беру үдерістерінің ғасыры. Ақпараттық қоғамда оқушылардың ойлау қабілетін қалыптастыратын, компьютерлік сауаттылығын дамытатын заңдылықтары ортақ жалпы педагогикалық технологиялардың тиімділігі жоғары, бұл кәсіби әлеуеттің қалыптасуына әкеледі.

Білім беруде электронды оқулықтарды пайдалану оқушылардың белсенділігін арттыруға ғана көмектесіп қоймайды, сонымен қатар логикалық ойлау мен шығармашылық тәсілдерді қалыптастырады. Мұғалімнің нұсқауын орындау немесе оқулықты жай ғана пайдалану бүгінгі заман талабына сай емес. Сондықтан электронды оқулықтарды қолданбай алға жылжу мүмкін емес. Нәтижесінде белгілі бір тақырыпқа оқырманның қызығушылығы мен шығармашылығын аламыз. Материалды меңгертуде электронды оқулықтардың рөлі өте үлкен. Бұл тақырыптың теориялық тақырыптары кеңінен талқыланды. Графикалық кескіндерді, контурларды визуалды бақылау, сонымен қатар бір уақытта тыңдау және көру сабақтың соңында жақсы нәтиже береді.

Қорыта айтқанда, қазіргі қарқынды дамып келе жатқан заман талабына толық жауап беру үшін мұғалімге инновациялық технологияларды пайдалана отырып, оқушылардың білім, білік дағдыларын дамытуда көмек қажет. Сондықтан мұғалімнің өзі алдымен инновациялық технологияларды меңгеруі керек, сонда ғана оқу процесінде тиімді пайдалана алады.

Бүгінгі таңда мұғалімнің басты мақсаты – білімге, ақпаратқа, экономикалық кеңістікке қол жеткізе алатын, бәсекелестіктің жоғары жағдайында өмір сүретін, еңбекке қабілетті тұлға тәрбиелеу. Мұғалімнің міндеті – оқушыға ресурстарды пайдалануға, есте қалғандарын дұрыс есте сақтауға және қолдануға, оқудың мәнін түсінуге, шынайы өмір арасындағы байланыстарды анықтауға және әлемге басқа көзқараспен қарауға көмектесу және оқушы бойында шығармашылық ұстанымдарын ояту саналады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Баракаев М. и др. Технологии преподавания математики в контексте модернизации // Методическое пособие (для учителей общеобразовательных школ). - Ташкент, 2017. - 231 с.
2. Мамадияров Ж. Б. Методы использования современных информационных технологий в преподавании предмета «Основы алгебры и анализа» // Журнал «Физика, математика и информатика». -2019. - №1.-21-28 стр.

Атырау қаласы
№ 42 Н.Балғымбаев атындағы жалпы білім беретін мектеп
Информатика пәні мұғалімі, педагог-модератор
Темірбекқызы Айгүл

ИНФОРМАТИКА САБАҚТАРЫНДА МУЛЬТИМЕДИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ ӘДІСТЕМЕСІ

Заманауи компьютерлік технологиялар білім беру процесін дамытуға үлкен мүмкіндіктер береді. Білім беруді модернизациялау процесі студенттердің құзыреттілігін қалыптастыруды талап етеді, бұл әртүрлі көздерді қолдана отырып, өз бетінше білім алу мүмкіндігін қамтиды. Студенттердің құзыреттілігін қалыптастыруға заманауи педагогикалық технологиялар қатысады, олардың қатарына компьютерлік және жобалық технологиялар жатады.

Сонымен, педагогикалық ғылым мен техниканың шетінде арнайы теориялық және қолданбалы мәселелердің тұтас кешені пайда болды, олардың шешімінсіз оларға жүктелген міндеттерді тиімді шешуге қабілетті жаңа біріктірілген жүйелерін құру мүмкін болмады.

Ақпараттық компьютерлік технологияларды, соның ішінде Microsoft корпорациясының "PowerPoint" презентацияларын пайдалану оқу циклінің гуманитарлық және жаратылыстану пәндерін оқытуда мүмкін. Экономиканы оқытуда, мысалы, мультимедиялық технологияларды қолдану материалды нақтылауға, түсінікті және көрнекі, оңай сіңетін схемалар, кестелер мен графиктер жасауға мүмкіндік береді. Ақпараттық компьютерлік технологиялардың мүмкіндіктерін пайдаланудың арқасында танымдық қызығушылық қалыптасады. Жаңа ақпараттық технологиялар құралдарын және компьютердің мүмкіндіктерін таным құралы ретінде пайдалану студенттерге болашақ өмірінде және кәсібінде қажет болатын іс-қимыл әдістерін игеруге көмектеседі, орындалатын міндеттердің деңгейі мен күрделілігін арттырады, орындалған іс-әрекеттердің нәтижесін көрнекі түрде көрсетеді, интеллектуалды зерттеу жұмыстарын, жобаларды құруға мүмкіндік береді.

Жаңа педагогикалық технологиялар бірінші кезекте жаңа ақпараттық технологияларды және компьютерлік технологияларды кеңінен қолданбай мүмкін емес. Олар білім берудің жаңа әдістерінің педагогикалық, дидактикалық функцияларын толық ашуға, оларға тән мүмкіндіктерді жүзеге асыруға мүмкіндік береді. Ақпараттық-компьютерлік технологияларды қолдану мұғалімге өз пәнін оқытуда жаңа мүмкіндіктер ашады. АКТ-ны қолдана отырып, кез-келген пәнді оқу оқушыларға уақыт бойынша ойлауға және сабақтың элементтерін құруға қатысуға мүмкіндік береді, бұл пәнге деген қызығушылықтың дамуына ықпал етеді.

Адам қоршаған әлемнен ақпаратты өзінің сезім мүшелерінің көмегімен қабылдайтыны дәлелденді: көру, есту, дәм, иіс, жанасу. Ғалымдардың пікірінше, ақпараттың 90%-дан астамы бізге көру және есту арқылы келеді, бұл ең қуатты және тиімді ақпарат беру және қабылдау арналары. Біз алатын білім бірдей ақпарат, сондықтан біліміміздің көп бөлігін көру және есту органдары арқылы аламыз. Ақпаратты, яғни білімді беру неғұрлым жарқын және әр түрлі болса, бұл ақпаратты игеру процесі соғұрлым тиімді болады.

Оқу орындарында қалыптасқан қазіргі жағдайда дәріс, яғни сөйлеу сабақтары басым болады және біз көрнекі ақпараттың жеткіліксіздігін байқаймыз, бұл студенттердің білім алу тиімділігін төмендетеді. Қазіргі жағдайда компьютер оқу процесінде жиі қолданылмайды, бірақ мұғалім мен студенттің жұмысының алуан түрлілігі үшін үлкен әлеует бар. Қазіргі уақытта барлық жерде компьютерлендіру

процесі жүріп жатқан кезде және білім беруде жаңа технологиялар пайда болған кезде мұғалімдер мультимедиялық құралдарды қолдануға, соның ішінде оларды аудиториялық сабақтарда пайдалану үшін электрондық презентациялар жасауға шұғыл қажеттілікке ие.

Сабақта мультимедиялық құралдарды пайдалануға қойылатын талаптар. Қазіргі уақытта мультимедиялық технологиялар оқу процесінде жаңа ақпараттық технологиялардың ең қарқынды дамып келе жатқан бағыттарының бірі болып табылады.

Мультимедиа-әртүрлі физикалық көрінісі бар және әртүрлі ақпарат құралдарында бар ақпаратты пайдаланумен байланысты компьютерлік технологияның саласы. Мультимедиялық технологиялар - бұл компьютерге мәтін, графика, анимация, цифрланған қозғалмайтын кескіндер, бейнелер, дыбыстар, сөйлеу сияқты мәліметтер түрлерін енгізуге, өңдеуге, сақтауға, тасымалдауға және көрсетуге мүмкіндік беретін технологиялардың жиынтығы. Мультимедиа құралдары-бұл адамға компьютермен сөйлесуге мүмкіндік беретін аппараттық және бағдарламалық құралдардың жиынтығы, әр түрлі табиғи ортаны қолдана отырып: дыбыс, бейне, графика, мәтіндер, анимация. Жақында көптеген мультимедиялық бағдарламалық өнімдер жасалды. Бұл өмірдің әр түрлі салаларындағы энциклопедиялар (тарих, өнер, география, биология, музыка, кәсіби білім және т.б.), оқу бағдарламалары, білім беру, тесттер, машиналар, ойындар және т. б. Мультимедиялық технологияның бір ерекшелігі-белсенді компьютерлік графиканы қолдану. Жасанды интеллект саласындағы танымал маман Д. А. Поспелов когнитивті компьютерлік графиканың үш негізгі міндетін тұжырымдады:

- Бірінші міндет - білімді ұсынудың осындай модельдерін құру, онда логикалық ойлауға тән объектілерді де, бейнелі ойлауды бейнелейтін бейнелерді де монотонды құралдармен бейнелеу мүмкіндігі болады.

- Екінші міндет - әлі жоқ адам білімін визуализациялау-мәтіндік сипаттамаларды тандауға болады.

- Үшіншісі - бақыланатын суреттердің динамикасының артында жасырылған механизмдер мен процестер туралы кейбір гипотезаларды тұжырымдауға көшу жолдарын іздеу.

Сабақты жаңа ақпараттық технологияларды қолдана отырып жоспарлау кезінде оқытушы дидактикалық талаптарды сақтауы керек, соған сәйкес:

- оқу процесінде ақпараттық технологияларды қолданудың педагогикалық мақсатын нақты анықтау;

- оқу материалын ашу логикасы және нақты оқу ақпаратын уақтылы ұсыну контекстінде сабақта ақпараттық технологияларды қайда және қашан қолданатынын нақтылау;

- ақпараттық технологияның таңдалған құралын оқытудың басқа техникалық құралдарымен үйлестіру;

- оқу материалының ерекшелігін, сыныптың ерекшеліктерін, жаңа ақпаратты түсіндіру сипатын ескеру;

- зерттелетін материалдың іргелі, түйіндік мәселелерін талдау және сыныппен талқылау.

Қорытындылай келсек, ақпараттық-коммуникациялық технологиялар мұғалімге сабақ өткізу кезінде жаңа мүмкіндіктер ашады, бұл форманы әртараптандыруға, оқушылардың оқуға деген қызығушылығын арттыруға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, компьютер мұғалімді толығымен алмастыра алмайды, оның кәсібилігі студенттерді қызықтыруға, қызығушылықты оятуға, олардың сеніміне ие болуға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, ол студенттердің назарын зерттелетін пәннің белгілі бір маңызды аспектілеріне аудара алады, сонымен қатар олардың еңбекқорлығын ынталандырады және оқуға ынталандыру жолдарын таба алады. Мұғалім өзінің кәсіби қызметіндегі ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың орны мен рөлін анықтауы керек.

Атырау қаласы
№ 42 Н.Балғымбаев атындағы жалпы білім беретін мектеп
Математика пәні мұғалімі, педагог-модератор
Асхатқызы Нұрайлым

МАТЕМАТИКА ПӘНІН ИННОВАЦИЯЛЫҚ ӘДІСТЕРДІ ҚОЛДАНА ОТЫРЫП ОҚЫТУ ЕРЕКШЕЛІГІ

Қазіргі уақытта жалпы білім берудің мемлекеттік стандарттарын сынақтан өткізу және енгізу аясында жүзеге асырылып жатқан мектептегі білім беруді модернизациялау білім беру жүйесінен тыс маңызды болуы керек білім беру нәтижелеріне қойылатын талаптарды бірінші орынға қояды. Сондықтан ХХІ ғасырдағы мектептегі білім берудің мақсаты-оқушының оқу процесінде өзін-өзі жүзеге асыруы үшін жағдай жасау, оқушының өмір жолының барлық кезеңдерінде өнімді, тәуелсіз іс-әрекеттің субъектісі болуға дайындығын қалыптастыру.

Бүгінгі таңда білім беру жүйесінде математиканы оқытудың инновациялық технологияларын енгізу ерекше өзекті болып табылады, ол мынадай бағыттар бойынша жүзеге асырылады: оқу процесін демократияландыру; оқушылардың оқудағы дербестігін қамтамасыз ету; оқу процесінде мұғалімнің рөлін елеулі өзгерту; кооперативті оқытуды енгізу; оқу процесін даралау; оқу процесін ақпараттандыру; оқу процесін қарқындату және оқушыларды барынша жандандыру онда; проблемалық оқыту тәсілін қолдану. Заманауи ақпараттық технологияларды, атап айтқанда дербес компьютерді пайдалану оқушылардың білімін бағалау процесін күшейтуге, оны жүйелі, жедел етуге мүмкіндік береді. Интерактивті технологияны мектептегі математика сабағының барлық дерлік құрылымдық кезеңдерінде үй тапсырмасын тексеру кезінде де, білімді жалпылау және жүйелеу кезінде де қолдануға болады.

Мектеп оқушыларының математикалық дамуы мен өзін-өзі дамытуының басты шарты оқу материалын қайта құрылымдау арқылы математикалық білімнің тұтастығына қол жеткізу болып табылады. Күрделі математикалық тақырыптарды зерделеуді үш кезеңде жүзеге асырған жөн:

1) схема-кестелерді және түсініктеме берілген басқаруды пайдалана отырып, семантикалық білімді анықтау кезеңі;

2) ұғымдар нақтыланатын, тақырып бойынша білімді жалпылау жүргізілетін, саналы түрде пайдалану дағдысы пысықталатын, дәлелді пайымдаулар қалыптастырылатын озық кезең;

3) тез және тез дағдыларды дамыту кезеңі ақыл-ой операциялары мен практикалық әрекеттерді еркін орындау.

Инновациялық жұмыс әдістерінсіз заманауи сабақты елестету мүмкін емес. Олардың көмегімен студенттер танымның барлық деңгейлерін игереді, сабақта не үйрену керектігін, қандай дағдыларды игеру керектігін, не үшін үйренетінін нақты біледі. Инновациялық технологиялар қолданылған кезде оқушылар білімді игеруде белсенді ұстанымға ие болады, танымдық қызығушылық қалыптасады.

Инновациялық технологияларды қолдану бойынша сабақтардың құрылымы мынадай кезеңдерден тұрады: мотивация; хабарландыру, тақырыпты және күтілетін нәтижелерді ұсыну; білімді өзектендіру, қажетті ақпаратты беру; хабардар болу; рефлексия. Сабақтағы басты назар интерактивті жаттығуға аударылады.

Математика сабақтарындағы ақыл-ой жүктемесінің артуы оқушылардың зерттелетін материалға деген қызығушылығын, олардың бүкіл сабақ бойындағы белсенділігін қалай қолдау керектігі туралы ойландырады. Математикаға деген қызығушылықтың пайда болуы оны оқыту әдістемесіне, оқу

жұмысының қаншалықты шебер құрылатынына байланысты. Осыған байланысты оқушылардың ойларын жандандыратын, оларды өз бетінше білім алуға ынталандыратын оқытудың жаңа тиімді әдістері мен әдістемелік тәсілдері іздестірілуде. Мұғалім әр оқушының белсенді, ынталы жұмыс істеуі туралы ойлануы керек және бұл қызығушылықтың, танымдық қызығушылықтың пайда болуы мен дамуының бастапқы нүктесі ретінде қолданылады. Жасөспірім кезінде белгілі бір пәнге деген тұрақты қызығушылықтар мен бейімділіктер қалыптасады, дәл осы кезеңде математиканың магниттік жақтарын ашуға тырысу керек. Бұл аспектіде математика сабағының мүмкіндіктері шексіз екені анық. Мектепте математиканы оқыту оқушының жеке басының интеллектуалды саласын дамытуға ықпал етуі керек, атап айтқанда: танымдық қызығушылықтар, ақыл-ойдың аналитикасы, оңтайлы шешім таба білу.

Математика сабағында түрлі әдістер қолдану педагогикалық технологиялардың ажырамас және ажырамас бөлігі болып табылады. Педагогикалық технологиялар нәтижеге бағытталғандықтан, әдістер сәйкесінше тиімді таңдалуы керек. Көптеген ғылыми зерттеулер ең тиімді әдістердің бірі интерактивті әдістер екенін дәлелдеді. Интерактивті оқыту-бұл нақты мақсаттары бар танымдық іс-әрекетті ұйымдастырудың ерекше формасы. Осындай мақсаттардың бірі оқытудың оңтайлы жағдайларын жасау болып табылады, онда білім алушы өзінің интеллектуалдық қабілеттілігін сезінеді, бұл оқу процесінің өзін тиімді етеді. Осыған сәйкес келесі интерактивті әдістерді қолдануға болады:

- шағын топтарда жұмыс істеу (аквариум, үлкен шеңбер, зигзаг, бумеранг)
- оқыту ойындары (рөлдік, іскерлік, білім беру);
- графикалық ұйымдастырушылар (Zhu, Венн диаграммасы, Балық қаңқасы, екі бөліктен тұратын күнделік, кластер, Т-схема, лотос гүлі, ақыл картасы, шешім ағашы, " қалай?", схема " неге?");
- жаңа ақпараттық материалды зерттеу (инсерт, синквейн, текше, мозаика)
- интерактивті дәріс (оқушы мұғалім рөлінде, екілік дәріс, әрқайсысы бәрін үйретеді);
- жобалық әдіс (Пікірлер шкаласы, пікірталас, пікірталас, симпозиум)
- ми шабуылы (ми шабуылы, кері ми шабуылы, "Тамырға қараңыз", шешім ағашы) және т. б.

Бұл педагогикалық технологияның тиімділігінің шарттарының бірі - "мектеп" ұйымының мәдениеті, қолайлы психологиялық климат және т. б. ретінде оқу ортасын құру арқылы өзін-өзі жүзеге асыру үшін оңтайлы жағдайлар жасау. Оқу ортасын құру кезінде мұғалім оқушыға назар аударуды, қабылдаудың әртүрлі тәсілдеріне назар аударуды, өзара әрекеттесуге назар аударуды, оқушының бұрыннан бар тәжірибесіне жүгінуді, жұмбақтар мен ықтимал жаңалықтардың мазмұнын, оқушыларды іздеуге, зерттеуге, өзін-өзі бағдарлауға, проблемаларды анықтауға және олардың шешімдерін табуға шақыруды ескеруі керек. Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар мұғалім оларды қолданудың психологиялық негіздерін жақсы түсініп, түсінген жағдайда ғана оқу-тәрбие процесінің өнімділігін арттырады. Оқыту кезінде оқушының барлық сезім мүшелеріне әсер ету қажет.

Ақпаратты қабылдаудың үш түрі бар:

- 1) визуалды (визуалды анализаторлар қатысатын жерде);
- 2) аудио (ақпаратты есту арқылы қабылдау қатысатын жерде);
- 3) кинестетикалық (сезімдерге, сезімдерге негізделген).

Психологиядан белгілі болғандай, визуалды анализаторлардың есту қабілетіне қарағанда өткізу қабілеті жоғары. Көз секундына миллиондаған биттерді қабылдай алады, құлақ тек ондаған мың. Егер адам тек ақпаратты естісе, онда оның көлемінің шамамен 20%— есте сақтайды, егер ол көрсе — шамамен 30% -ын есте сақтайды, егер естісе және көрсе-шамамен 50% -ын есте сақтайды, егер адам оқу процесінде белсенді әрекеттерге қатысса, онда материалдың сіңімділігі 75% - ға дейін артады. Интерактивті әдістер, егер дұрыс қолданылса, тіпті ең күрделі материалды, мысалы, шамаларды игеруге көмектеседі. Интерактивті әдістерді, проблемалық жағдайларды және шамаларды зерттеудегі практикалық жұмыстарды қолдану шамаларды өлшеудің әртүрлі әдістерін қате түсіндіру мүмкіндігін болдырмайды.

Қорытындылай келе, математика пәнін оқытудың әртүрлі кезеңдерінде проблемалық-практикалық мысалдарды, интерактивті әдістерді, ақпараттық технологияларды жүйелі қолдану оқушылардың білім сапасын, дағдылары мен дағдыларын арттыруға, психикалық белсенділікті дамытуға оң әсер ететін оқушылардың оқу іс-әрекетін жандандырудың тиімді құралы болып табылады деген қорытынды жасауға болады.

Атырау қаласы
№ 42 Н.Балғымбаев атындағы жалпы білім беретін мектеп
Математика пәні мұғалімі, педагог
Шадиярова Ырысгүл Бағытқызы

МАТЕМАТИКА САБАҒЫН АРАЛАС ОҚЫТУ ТЕХНОЛОГИЯСЫН ҚОЛДАНА ОТЫРЫП ОҚЫТУ МАҢЫЗЫ

Аралас оқыту технологиясы білім беру кеңістігінде бірнеше онжылдықтар бойы қолданылып келеді. Бұл ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың жоғары деңгейінің және халықтың компьютерлік сауаттылығының болуына байланысты. Бүгінгі білім беру жүйесі аралас оқыту технологиясының бастапқы сатысында деуге болады. Бұған себеп, аралас оқытудың модельдерінің әртүрлі болуы. Аралас оқыту - білім берудің жаңаша моделі. Орта білім беруде аралас оқытуды қолданудың барлық алғышарттары бар.

Аралас оқыту моделі сыныптық және электрондық оқыту кешені болып табылады. Электрондық оқыту дегеніміз - онлайн режимінде әртүрлі электрондық білім беру ресурстарын пайдалану: қашықтықтан, аудио және бейне жазбалар, презентациялар және т. б. Білім берудің бұл формасы оқушыларға мектеп пәндерін оқуға жаңа мүмкіндіктер береді-сіз кез-келген уақытта қажетті оқу материалын онлайн режимінде қарап қана қоймай, тестілеуден өтіп, пән бойынша біліміңізді тексере аласыз, тақырып бойынша қосымша ақпарат көздерімен танысыңыз. Форумда мұғалімге немесе сыныптастарына сұрақтар қойыңыз және сабақта бетпе-бет сөйлесуді күтпестен жауап алыңыз.

Бұл технологияның бір моделі - "төңкерілген класс". Оның мәні-үй тапсырмасы мен сабақтағы жұмыстың мазмұны өзгереді. Күнделікті үй тапсырмасын жазбаша орындаудың орнына оқушыларға мұғалім оқушылардың оқу іс-әрекетін арнайы ұйымдастыратын электрондық ресурстарға қол жетімділік беріледі. Әдетте, үй тапсырмасы тақырыптың теориялық материалымен танысудан және оны электронды тесттер арқылы одан әрі дамытудан тұрады. Оқушы мұны кез-келген уақытта, ыңғайлы жерде, оқу материалдарын бірнеше рет қарап, жасай алады. Сабақта үйде оқытылған материалды жоғары деңгейде бекіту бойынша жұмыс жүзеге асырылады, мысалы: стандартты емес мәселелерді шешу. Шағын жобалар құру, алгоритмдер мен тесттер құру, мақала жазу және т.б. әрбір үй тапсырмасы нақты оқу мақсаттары мен кезең-кезеңмен нұсқаулықпен бірге жүруі керек, сонымен қатар кейбір реферат жүргізген жөн.

Мен осы модельді іске асырудың мысалдарын келтіремін:

Үй тапсырмасының тұжырымдамасы: берілген тақырып бойынша теориялық материалды электронды ресурстан оқыңыз. Оқылған сұрақтарға жауап беруге дайын болыңыз.

Үйде оқыған материалды сабаққа бекітудің бірнеше нұсқасы:

- Энциклопедия үшін берілген тақырыпқа мақала жазыңыз, ол материал туралы қысқаша, бірақ толық және қол жетімді түсінік, қолданбалы фокустың мысалдары, тақырыптағы формулалар, оның негізгі ұғымдарын қалай көрсету керек.

- Екі адамнан тұратын топтың құрамында тапсырманы орындау: берілген тақырыптың барлық негізгі ұғымдары мен формулаларын көрсететін теориялық сипаттағы 10 сұрақтан тұратын тест құрастыру, олардың әрқайсысына 4 жауап нұсқасы ұсынылады, олардың бірі дұрыс. Тестке жауаптар беру.

- Белгілі бір түрдегі есептерді, теңдеулерді, теңсіздіктерді шешу алгоритмін жасаңыз және сипаттаңыз. Алгоритмді қолдану мысалдарын келтіріңіз.

• Берілген тақырыптың барлық негізгі ұғымдары мен формулаларын көрсететін, бірақ осы сұрақтарға жауаптары бар ұяшықтар толтырылмаған әр түрлі сипаттағы сұрақтар жазылған кестені толтырыңыз.

• Үй тапсырмасын одан әрі бекіту үшін әр оқушыға білім беру саласындағы басымдықтарын ескере отырып, оқытылған материалды жеке-жеке беруге болады.

Осылайша, "төңкерілген сынып" моделінің негізгі компоненттерін ажыратуға болады:

- Сабақта мұғалім мен оқушылардың дәстүрлі тікелей жеке өзара әрекеттесуі;
- Компьютерлік телекоммуникациялық технологиялар және электрондық ақпараттық - білім беру ресурстары арқылы білім беру процесіне қатысушылардың интерактивті өзара іс-қимылы;
- Аралас оқыту технологиясы мектептегі білім беру процесін сапалы өзгертуге және оқушы мен мұғалімнің бірлескен оқу қызметін бірінші орынға шығаруға, әр оқушының танымдық қажеттіліктерін ескере отырып, білім беру қызметін жекелендіруге мүмкіндік береді.

Осыған орай АКТ-ны жаппай білім мен ғылым жүйесіне енгізу жаңа білім технологияларын пайдалану, соның ішінде, қашықтықтан оқыту сияқты модельдері, білім берудің парадигмасының өзгерісіне, жаңа стандарт пен талаптардың, білім берудің әдістемесінің өзгерісіне, бағалау критерийлері мен қадағалау форматын қайта қарауға және де білім берудің өзіндік даму стратегиясының өзгерісін талап етеді. Әлемдік даму үдерісі АКТ ны пайдаланумен дәстүрлі оқу процесіне белгілі бір өзгерістер тенденциясын енгізді және білім берудің жаңа модельдерінің туындауына септігін тигізді. Олардың бірі аралас оқыту («blended learning») болып табылады. Аралас оқыту бұл білім берудің әртүрлі тәсілдерінің тиімді тіркесі

Аралас оқыту – бұл электрондық және дәстүрлі оқытудың тәсілдерінің интеграциясы. Қоғамның дамуы, соның ішінде білім жүйесі соңғы 10-15 жылда технологиялық және ақпараттық белестермен анықталуда. Қазіргі таңда мектеп бәсекеге қабілетті, қандай да бір қиындықтардың ұтымды шешімін таба білетін тұлға тәрбиелеуге бағытталған. Жалпыға ортақ білім берудің стандарты білім үдерісінде және оқушылардың тәрбиесінен келесі нәтижені алу арқылы анықталады: пәндік, метапәндік және тұлғалық. Қоғамның заманауи даму деңгейінсіз бұл нәтижелерге қол жеткізу мүмкін емес. Заманауи даму деңгейі дегеніміз жаңа техникалық құрылғыларды өмірдің әр облысында пайдалану. Балалар мектеп жасына дейін де цифрлық ортаға тең бейімделеді және мектепке келе өздеріне қолайлы орта, заман талабына сай ортада білім алу керек. Дегенмен барлық білім беру үдерісін жауапкершілік пен өзін-өзі ұйымдастыруды қажет ететін тек қана цифрлыққа өзгертіп, қашықтықтан оқыту мүмкін емес, себебі әр баланың жас ерекшеліктеріне байланысты қажеттілігі бар. Аралас оқыту – болжаушылардың бағасы бойынша қазіргі заман білімінің тренді болып табылады және жақын арадағы онжылдықта солай бола бермек. «Аралас оқыту» ағылшын тілінен тікелей аударылған blended learning сөзінің аудармасы болып табылады. Learning - оқу, яғни бұл оқушы белсенділік танытып білім мен білік дағдыларын қалыптастыратын үрдіс.

Алғаш аралас оқытудың негізгі қағидасы ХХ ғасырдың 60-жылдары жоғары білім жүйесінде пайдаланылды, ал термин болып ең алғаш 1999 жылы қолданысқа ие болды. Бұл жылы американдық Интерактивті Оқу Орталығы интернет арқылы оқытудың бағдарламалық жасақтамасын шығарған еді. Басқа педагогикалық технологияларға қарағанда аралас оқыту технологиясының нақты авторы жоқ және көп жағдайда қолданыстағы оқытудың тәсілдері мен бағыттарына жаңашылдық енгізу арқылы ат үсті пайда болған технология болып табылады. Аралас оқытудың бұндай атүстілік және көпфакторлылық жолмен пайда болуы оған нақты анықтама беріп талдау жасауда қиындық тудырады. Аталған технологияға анықтама берсек: «Аралас оқыту – бұл электронды оқыту мен бетпе бет оқытуды бірлестіре отырып, оқушының өз бетімен оқудың уақыты, орны, темпы, траекториясы сынды талаптарын таңдауға мүмкіндік беретін білім технологиясы».

Осылайша аралас оқыту технологиясын электронды оқу мен тікелей оқудың, әрқайсысының кемшіліктерін жою немесе толықтырудың тиімді тәсілі ретінде синергиялық технология ретінде қарастыруға болады. Жаңартылған білім мазмұнына көшуде дәстүрлі оқулықпен қатар цифрлық оқыту ресурстарын (ЦОР) қолданудың маңызы зор. ЦОР-оқыту барысында қолданылатын бейнематериалдар мен интерактивті сабақтар. Әрине, олар педагогты оқыту ісінен шеттетпейді. Ұстаз сыныптағы басты тұлға болып қала бермек. Алайда, бейнематериалдар мен интерактивті сабақтар мұғалімнің балаларға қажетті ақпаратты жеткізу міндетін айтарлықтай жеңілдетері сөзсіз. Сонымен қатар облыстың 204 мектебінде Bilimland.kz білім беру тұғырнамасының мүмкіндіктері оқу процесінде қолданылуда, бұл интерактивті сабақтарға қатысуға мүмкіндік береді, сонымен қатар мектеп бағдарламасы негізінде жасақталған қазақ, орыс, ағылшын тіліндегі оқыту ресурстарымен жабдықталған.

Атырау қаласы
№ 42 Н.Балғымбаев атындағы жалпы білім беретін мектеп
Математика пәні мұғалімі, педагог-сарапшы
Есенова Жанаргүл Ихсановна

МАТЕМАТИКА САБАҒЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ОЙЛАУ ҚАБІЛЕТІН АРТТЫРУ ҮШІН ЛОГИКАЛЫҚ ТАПСЫРМАЛАР ҚОЛДАНУ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

Қазіргі мектеп үшін оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту мәселесі өте маңызды. Оқушылардың ойлауын дамыту мәселесі — математиканы оқыту әдістемесіндегі басты міндеттердің бірі. Алайда, қазіргі уақытта мұғалімдер оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға жеткілікті көңіл бөлмейді, сондықтан математиканың үлкен даму әлеуеті толық пайдаланылмайды. Бұл жағдай білім беру мақсаттары арасындағы қайшылықтарға әкеледі: креативті ойлауға және оқытудың нақты нәтижелеріне қабілетті жан-жақты дамыған тұлғаны алуға деген ұмтылыс. Қазіргі уақытта оқушыларды шығармашылық қызметке дайындау қажеттілігі барлығына айқын. Осыған байланысты мектептің белсенді, бастамашыл, шығармашылықпен ойлайтын адамдарды тәрбиелеудегі рөлі артып келеді. 2021 жылы PISA зерттеуі алғаш рет жетекші компоненттердің бірі ретінде шығармашылық ойлауды бағалауды енгізді, бұл зерттеудің осы бағытының маңыздылығын да, оған деген қызығушылықты да бірнеше рет арттырады. PISA зерттеуі дарынды және талантты балаларды анықтауға емес, оқушылардың шығармашылық ойлауға қабілетті шекараларын анықтауға, сондай — ақ бұл қабілеттің оқу процесінің ерекшеліктерімен-оқу тәжірибесімен, оқу және сабақтан тыс жұмыстармен қалай байланысты екенін анықтауға бағытталған. Оқушылардың шығармашылық мүмкіндіктерін дамыту мектептегі оқытудың барлық кезеңдерінде маңызды. Л.С. Выготскийдің ойынша, мектепте оқу шығармашылықты баланың саналы іс-әрекетінің орталығына итермелейді.

В. А. Крутецкий математикадағы шығармашылық ойлаудың құрылымын келесідей ұсынады:

- математикалық материалды формальды қабылдау қабілеті, есептердің формальды құрылымын түсіну;
- сандық және сапалық қатынастар, сандық және символдық символизм саласындағы логикалық ойлау қабілеті, математикалық символдармен ойлау қабілеті;
- математикалық пайымдау процесін және тиісті әрекеттер жүйесін жетілдіру қабілеті, бүктелген құрылымдармен ойлау қабілеті;
- математикалық қызметтегі ойлау процестерінің икемділігі;
- шешімнің айқындығына, қарапайымдылығына, үнемділігіне және ұтымдылығына ұмтылу;
- ойлау процесінің бағытын тез және еркін қайта құру қабілеті, ойдың тікелей бағытынан кері бағытына ауысу;
- математикалық жады (математикалық қатынастарға жалпыланған жады, типтік сипаттамалары, ойлау және дәлелдеу схемалары, есептерді шешу әдістері және оларға көшу принциптері);
- ақыл-ойдың математикалық бағыты.

Шығармашылық ойлаудың құрылымы формулада келтірілген: "математикалық дарындылық математикалық қатынастар, сандық және символдық символизм және математикалық ойлау саласында жалпыланған, бүктелген және икемді ойлаумен сипатталады". Сонымен, отандық психологияда шығармашылық ойлауды зерттеу теориялық тұрғыдан негізделген, жеке айырмашылықтар тек сандық

жағынан ғана емес, сонымен қатар сапалық жағынан да талданады. Осылайша, шығармашылық ойлау-бұл түбегейлі жаңа субъективті білімді құруға немесе ашуға, өзіндік өзіндік идеяларды қалыптастыруға байланысты ойлау.

Математика сабақтарында мен оқушыларға ашық есептерді шешуді ұсынамын. Бұл міндеттер балалардың дивергентті ойлауын дамытады. Дивергентті ойлау бір тапсырмаға бірнеше бірдей дұрыс жауаптарды табуға бағытталған. Егер конвергентті ойлау әдісімен адам белгілі бір алгоритм бойынша әрекет ету үшін қайралса, онда дивергентті ойлау жағдайында ол шығармашылық, стандартты емес шешімдерді іздейді. Бұл ойлау стереотиптерден бос, осылайша адам кез-келген мәселенің шешімін табады, тіпті егер ол дайын әрекет алгоритмі болмаса да.

Сабақтарымда осындай тапсырмаларды жүйелі түрде қолдана отырып, мен мынаны байқадым:

- балаларда ойлау қабілеті дамиды;
- білім алушыларға олардың мазмұнын игеру үшін белсенді ойлау қызметін талап ететін жаңа оқулықтар қызықтырады;

- балалар шығармашылық қабілеттерін, шығармашылығын дамытады, бұл әмбебап оқу әрекеті.

Құрылған тапсырмалар жүйесін пайдалану үшін келесі шарттарды ескеру қажет:

1. таңдалған тапсырмалар балалар үшін мүмкін болуы керек;
2. бір сабаққа таңдалған тапсырмалар ойлаудың әртүрлі компоненттеріне әсер ету үшін әртүрлі болуы керек;
3. егер оқушылар тапсырманы орындай алмаса, оны келесі сабаққа дейін ойлануға қалдырған жөн;
4. оқушыларға ұқсас тапсырмаларды құрастыру үшін қосымша үй тапсырмасын беруге болады;
5. егер сабақта уақыт шектеулі болса, онда бұл тапсырмаларды математикалық үйірме сабақтарында қолдануға болады.

Логикалық тапсырмалар оқушыны шығармашылық іс-әрекетке бейімдейді, ақыл-ой өрісін дамытады. Математика сабағында орындалатын логикалық тапсырмалар мен жаттығулар оқушының ойлауын дамытатын, есте сақтау қабілетін арттыратын болу тиіс. Бұл орайда деңгейлік тапсырмалардың атқаратын қызметі зор. Деңгейлік тапсырмалардың мақсаты- оқушыға жеңілден қиынға, қарапайымнан – күрделіге қарай сатылы түрде орындалатын жұмыстар жүйесін ұсына отырып, оқушыны ізденушілікке, шығармашылыққа баулу.

Мен математика сабағында оқушылардың логикалық ойлау қабілетін арттыратын мынадай деңгейлі тапсырмаларды пайдаланамын:

- Сыныпта 35 оқушы бар. Қыздар ұлдардан үшке артық. Сыныпта ұлдар қанша, қыздар қанша? Шешімі: $x+x+3=35$ $x=16$ (ұ) $x+3=16+3=19$ (қ)

- Мектепте төрт жүз оқушы бар. Олардың ең болмағанда екеуі бір күнде туғанын дәлелдеңіз. Шешімі: (Дирихле принципі) 1 жылда 365, 366 күн бар. Демек, олардың ең болмағанда екеуі бір күнде туған.

- Шаршының қабырғасын үш есе үлкейтсе, оның ауданы неше есе үлкееді? Жауабы: 9 есе
- Ауылдан қалаға дейін велосипедші 20 км/сағ жылдамдықпен, ал қайтар жолда 10 км/сағ жылдамдықпен жүріп өтті. Велосипедшінің орта жылдамдығын тап. Шешімі: $(20+10)/2=15$

- Жұп санды үшке бөлгенде қалдық қандай болуы мүмкін. Жауабы: 1 және 2
- Егер фигураның периметрі 32 см екені белгілі болса, онда осы фигураның ауданын табыңыз. Жауабы: 16 жағы бар. $32:16=2$. Кішкентай квадраттың бір қабырғасының ұзындығы — 2см. Кішкене квадрат ауданы: $S=2*2=4$ Үлкен квадрат ауданы одан екі есе үлкен $S=4*4=16$ Кішкене квадраттар -8. $S=8*4=32$ $S=32+16=48$

- Отбасыда төрт бала бар. Олардың жастары: 5, 8, 13, 15. Балалардың аттары: Жәнібек, Райхан, Салтанат, Жанат. Қыздардың біреуі бала- бақшаға барады. Жәнібектен үлкен, Райханның жасына Жанаттың жасын қоссаң, үшке бөлінеді. Жанат кім? Қыз ба, ұл ма? Ж-бы: $(5+13)=18:3$ Райхан > Жәнібек. Райхан он үште, Жанат бесте. Ең кішкентайы бесте, ол-Жанат, демек ол балабақшаға барады. Жанат-қыз.

- Әкесі 27 жаста болғанда баласы 3 жаста болды. Ал қазір баласының жасы әкесінің жасынан 3 есе кем. әрқайсының жасы нешеде? Жауабы: 36;12

- Дүкенде 5 әртүрлі кесе және 3 әртүрлі тәрелке бар. Неше әдіспен 1 тәрелке мен 1 кесені сатып алуға болады? Шешімі: $5*3=15$

- Дүкенде 4 әртүрлі қасық, 5 әртүрлі кесе, 3 әртүрлі тәрелке бар. Неше әдіспен 1 тәрелке, 1 қасық және 1 кесені сатып алуға болады? Шешімі: $4*5*3=60$

Қорытындылай келсек, логикалық жаттығуларды орындау оқушының ақыл-ойын, қиялын, ой ұшқырлығын дамытады. Бұл оқушылардың түрлі мазмұнды есептерді шығаруда, есептің шартын құра білуге қалыптастырылады. Бір есептің бірнеше шешімдерін табуға жетелейді. Әрбір сабақта қызықты есептер, логикалық тапсырмалардан пайдалансақ, оқушының танымдық белсенділігін, кітапқа, оқуға, білім алуға деген құмарлықтарын арттырамыз.

Алматы облысы, Райымбек ауданы, Көмірші ауылы
«Көмірші орта мектеп мектепке дейінгі шағын орталығымен» КММ
Қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі
Асанбаева Куралай Ахметжановна

ҚАЗАҚ ӘДЕБИЕТІ САБАҚТАРЫНДА ОҚЫТУДЫҢ БЕЛСЕНДІ ӘДІСТЕРІН ҚОЛДАНУ

Қазіргі уақытта жаңартылған білім беру мазмұны аясында оқу процесінде оқушылардың өз бетінше, оқу-танымдық іс-әрекетін ұсынатын жаңа талаптар пайда болып отыр. Қазіргі оқу орындарында түлектерді дайындауда өзінің негізгі міндеттерін анықтап, қажетті білім, білік және сапалар жиынтығынан басымдылыққа ие бола отырып, алған білімін жаңа жағдайларда өз бетінше өмір сүру жағдайында қолдана білуді, сонымен қатар стандарттан тыс, өз көзқарасын талдап, дәлелдеуге бағытталған ойлау қабілетін алға қояды.

Басқаша айтқанда, білім алушылардың оқу процесінде алған барлық білімдері мен дағдылары олардың заманауи, жылдам өзгеретін әлемге неғұрлым тиімді бейімделуіне мүмкіндік береді.

Мектеп - жаһандық өзгерістерді жақсы жаққа қарай бастайтын алғашқы оқу ордаларының бірі. Еліміздің одан әрі дамуы өзімізге және балаларды қалай және нені үйрететінімізге байланысты. Расында да, біз қазіргі заманда заманауи балаларды тәрбиелеп жатырмыз. Біздің міндетіміз – оқушылардың білімін іс жүзінде пайдалануға дайындығын қалыптастыру, оларды қалай оқу керектігін үйретіп, тәуелсіз, дербес әрекет етіп, ынталы, сенімді, саналы тұлға ретінде қалыптастыру. Аталған міндетке қол жеткізуді ең алдымен әрекеттесті кімнен немесе неден бастау керек?

Балаларды тиімді оқыта алу үшін өзіміздің кейбір сенімдерімізді қайта қарау, ақпараттық технология саласында мықты дағдыларға дайын болу, кәсіби қабілеттеріңізді арттыру қажет деп есептеймін. Жоғарыда айтылғандарға сүйене отырып, мен оқыту тәсілін өзгерту оқу процесінің қажетті және маңызды құрамдас бөлігі деп есептеймін.

Қазақ әдебиеті – оқу дағдысын, жеке құндылықтар жүйесін, жалпы білім беру дағдылары мен қабілеттерін талдау, жинақтау, жалпылау, өнімді және шығармашылық іс-әрекет дағдыларын дамытуға бағытталған пән.

Әдебиет – сөз өнері. Барлық сөзді тізе берсең әңгіме, жыр шыкпайды. Адам жүрегі тербетіп, ақыл таразылап, тіл кестелеп айтқан сөз өз орнында тұрса ғана әдебиет деген өнер пайда болады.

Ғылыми тұжырымда әдебиет «адамтану құралы», ал әдебиет пәні «адам тәрбиелеу құралы» делінген. Ол жасөспірімдерге әдебиеттанудан, сөз маржандарының қыр-сырын игеруден жай білім ғана беріп қоймайды, ең бастысы, өмірдің ең қымбаттысы, ең асылы – жақсылық пен ізгіліктің дәнін себеді.

Әдебиет пәнінің әр сабағын адам бойындағы асқақ арман, әдемі сенім, әсемдік пен сұлулыққа құштарлық тәрізді ең мөлдір сезімдер мен кісілік қасиеттер туралы сырласу сабағы десек те болады. Өйткені ғылыми педагогикалық ұстаным бойынша әдебиет пәні философиялық, педагогикалық, негізінен ұлттық ізгілікті, психологиялық, тұғырламалық мәдени-рухани көзқарастарға, құндылықтарға құрылған. Әдебиет пәнін оқыта отырып: қазақ тілінің қолдану аясын кеңейту, қазақ тілінің қатысымдық, эстетикалық және этикалық қызметін меңгеруін қамтамасыз ету, оқыту үрдісі арқылы ауызша және жазбаша сөйлеу тілін дамыту, қазақ әдебиеті шығармаларын оқу, түсіну, баяндап айту деңгейіне жеткізу.

Оқыту нәтижесінде оқушылардың оқу белсенділігі арқылы оқушының функционалдық сауаттылығы, мәтінді эмоционалды қабылдау, оқылған шығарманы түсіну, талдау және қайта құру, оқылғанды жеке қабылдауын өнімділікте жүзеге асыру арқылы оқушының функционалдық сауаттылығы қалыптасады және әдеби жұмыстың нәтижелерін көрсете отырып шығармашылық белсенділік танытады.

Қазіргі таңда мен қазақ тілі мен әдебиеті пәні бойынша бесінші және он бірінші сыныптар аралығында сабақ беремін. Сабақ беру барысында байқағаным сыныптарда деңгейі, жасы, қабілеттері бойынша әртүрлі оқушылар тобы шоғырланған. Бүкіл сыныпты үш топқа бөлуге болады: бірінші топ саналы түрде барлық жауапкершілікпен, ынтамен оқиды. Бұл балалар өз әрекеттерін өз бетінше жоспарлай алады немесе дайын жұмыс алгоритмдерін сәтті қолдана алады. Менің бақылауларымнан бұл балаларда жетістікке жетуге бағытталған мотивация бар деп қорытынды жасай аламын. Екінші топ – бұл нәтижелері, оқу үлгерімі орташа балалар. Бірақ сонымен бірге кейбір балаларда танымдық мотивация көрінеді. Олардың орташа бағалары – өзіне деген сенімсіздіктің, ата-анасының қолдауының болмауының нәтижесі. Қалыптасқан оқу дағдыларының саны жеткіліксіз үшінші топ. Олардың арасында психикалық дамуы тежелген балалар да бар. Мені осы балалардың оқудағы қиындықтары аландатады, сондықтан осы мәселе негізінде менің зерттеу сұрағым: «Сыни тұрғыдан ойлау құралдары оқу үлгерімі нашар оқушылардың оқу дағдыларын дамытуға қалай көмектеседі?» деп тұжырымдадым.

Бүгін мен сіздерге «Жеті модуль» бағдарламасын сабақтарымда қалай тиімді қолданатынымды айтқым келеді.

«Әдістің жақсы, жаман болмағы жұмсалатын орнына қарай», - деп А. Байтұрсынов айтқандай қандай әдісті алсақ та баланың шығармашыл, өз ой-пікірі бар, зерттеу қабілеті дамыған, тәжірибеде теориялық білімін пайдалана алатын жеке дара тұлға болып қалыптасуына ықпал тигізуі керек.

Анықталған мәселені шешу үшін тізбектелген сабақтар топтамасында сыни тұрғыдан ойлауды дамытудың түрлі әдістерін қолдандым: «Карусель», «Кластер», «Ассоциациялар ромбы», «Идеялар спиралы», «Инсерт», «Сұрақ-жауап» және басқалар. Бұл формалар қосымша әдебиеттер мен әртүрлі тәсілдерді пайдалануды қарастырады.

«Жаңа тәсілдер» модулінің құралдарын пайдалану маған сұрақ қою арқылы сабақта қарым-қатынасты тиімді ұйымдастыруға мүмкіндік берді, сонымен қатар өздігінен реттелетін оқу дағдыларын дамытуға ықпал етеді. Осы модуль аясындағы сабақтарымда диалогтік оқыту дағдыларын дамытуға ықпал ететін «Джигсо» әдісін қолданамын. Әр сабақта «Басқа адамдардың пікірі», «Кластер» және басқа да топтық жұмыс әдістерін жүргіземін, бұл балалардың ұжымдық жұмыс дағдыларын дамытуға ықпал етеді. Рефлексия, өзін-өзі бағалау, өзара бағалау әдістері: «Белгілі карточкалар», «+, , қызықты», «Өзін-өзі бағалау парағы» оқушылардың өзін-өзі реттеу дағдыларын, метанымдық дағдыларын қалыптастыруға мүмкіндік беретіндіктен әр сабақта жиі қолданыс табады.

«Талантты және дарынды балаларды тәрбиелеу» модулін жүзеге асыру үшін барлық сабақтарда сараланған әдісті қолданамын. Бұл әдістеме барлық білім алушыларды оқу процесіне тартуға мүмкіндік береді. Стандартты емес тапсырмалар ерекше білім беру қажеттіліктері бар оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттыруы мүмкін.

«Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар» модулінің түйінді идеяларын жүзеге асыруда оқыту сабақтарына ақпаратты тиімді игеруге, ынтасын арттыруға баса назар аударылады. Сабақтарда жаңа ақпаратты тиімді меңгеруге, бағалау критерийлерін нақты түсінуге ықпал ететін презентацияларды қолданамын.

Оқушылардың іс-әрекетін бағалаудың негізгі құралы ретінде «Оқытуды бағалау және оқуды бағалау» модулі қолданылады. Бұл модульді қолдану барысында әр сабақта «+, -, қызықты», «Өзін-өзі бағалау парағы», «Бақылау парағы», «Сигнал карталары» әдістерін қолданып отырамын. Осы әдістердің барлығы оқушылардың қойылған мақсаттарға жету деңгейлерін бағалауға және осы әдістердің мотивацияны арттыруға қалай ықпал ететінін талдауға көмектеседі.

Осылайша, әдебиет - жан дүниені түгелдей жайлап, еш уақытта да көзге көрінбейтін сезім қылдары арқылы ақыл иесі адамды жетелеп алатын қасиетті дүние. Оны оқытудың қызығы да, күрделілігі де осында жатыр. Олай болса, тіл мәртебесін көтеруге, өз тілімізді көркем де кестелі сөйлеуге, сауатты жаза білуге жас ұрпақты тәрбиелеу – әдебиет пәнінің басты мұраты.

Оқытудың жаңа технологиясын енгізу мен компьютерді қолдану - бұл сәндік үлгі емес, оқытушының көп қырлы творчестволық еңбегін компьютерге аударып салу әдісі емес. Оның міндеті оқушының қазіргі заман сұранысына сай өзінің өмірлік іс-әрекетінде компьютерлік құралдарын қажетті деңгейде пайдалана алатындай жан-жақты дамыған дара тұлға ретінде тәрбиелеу, оқу-тәрбие жүйесінің барлық деңгейін жетілдіру, оның тиімділігі мен сапасын жоғарлату мақсатында компьютерді жекелеген пәндерде оқыту құралы ретінде пайдалану. Ал біздің мақсатымыз – ақпараттық технологияны терең меңгерген, қажетті ақпаратты іздеп, осыған байланысты өзі шешім қабылдайтын жылдам өзгеріп жататын заманға лайықты, жаңашыл адам тәрбиелеу. Сондай-ақ физика пәнін оқытудың оқушы қызығушылығын

арттыруда өзіндік ерекшеліктері бар. Сондықтан оқушылардың мектепте алатын білімі мен тәрбиесін жетілдіруде оқытудың жаңа формасы тиімді болмақ.

Қазіргі кезде оқыту үрдісінде жаңа ақпараттық технологияларды сабақта қолдану сынып оқушыларының ойлау қабілеттерін, белсенділігін арттырады.

Қазіргі таңда физиканың көптеген есептерін шешуді компьютерлік бағдарламалардың көмегімен жеңілдетуге болады. Заманауи техниканың дамуына байланысты соңғы жылдары математика пәндерін оқытуда компьютерлік бағдарламалардың рөлі артуда. Солардың ішінде пайдалануға қолайлылығы жағынан Maple математикалық жүйесінің мүмкіншіліктерін ерекше атап өтуге болады. Бұл жүйені өмірге әкелген бағдарламашылардың негізгі мақсаты математикалық есептерді шешу кезінде тек мамандар, яғни математиктер немесе инженерлер ғана емес, сонымен бірге студенттер де жоғары математиканы оқу, үйренуде қолданылатын арнайы компьютерлік жүйені жарату болған.

Қазіргі таңда Maple - математикалық және физикалық есептерді шешуде қолданылатын қолданбалы жүйе деп табылады. Сонымен қатар, бағдарламашы - мамандардың ерекше жұмыс істеуін есепке ала отырып, бұл жүйеде күшті бағдарламалау тілі де жұмыс істейді.

Бүгінгі күннің басты талабы- маман да, белгілі бір маандыққа білім алатын студент те, мектеп оқушысы да өз бойында жоғары қабілетке негізделген логикалық пәрменді ойламды қалыптастыруы тиіс. Ол үшін ізденуші жас бірінші кезекте өз бетінше жұмыс істеуге, қате кемшіліктерін өзі табуға дағдылануы керек. Осы тұрғыдан алғанда оның жақын көмекшісі, дәл бүгінгі күндері, қажетті математикалық бағдарламамен жасақталынған компьютер болуға тиіс.

Физиканың көптеген есептерін шешуді дербес компьютерде автоматтандыру арқылы жеңілдетуге болады. Бұл бағдарламалардың мысалы ретінде символдық математикада кең қолданылатын жүйелер Maple, MatLAB, Mathematica, MathCAD және басқаларды айтуға болады. Компьютерлік бағдарламалардың көмегімен есептеулердің сандық және аналитикалық шешімдерін алуға болады.

Мысалығы Ньютон есебін Maple бағдарламасының көмегімен шығару жолын қарастырайық. Ол үшін керекті мәліметтерге тоқталайық.

Теңдеуінің мағынасы $\vec{F} = m\vec{a}$. Егер күштің заңы $\vec{F} = (\vec{r}(t), \vec{v}(t))$ берілген болса, онда $\vec{r}(t)$ вектор координаталары, вектордың жылдамдығы $\vec{v}(t) = \frac{d\vec{r}}{dt}$ және вектордың шапшаңдығы $\frac{d\vec{v}}{dt} = \frac{d^2\vec{r}}{dt^2}$ тұйық дифференциалдық жүйе құрылады, бастапқы шарттары $\vec{r}(t_0) = \vec{r}_0$ үшін және $\vec{v}(t_0) = \vec{v}_0$ жалғыз шешімі бар. Бірнеше жағдайларды қарастырайық:

1. Тұрақты жылдамдық. $\vec{F} = m\vec{g}$. Координата мен жылдамдық бір біріне тәуелді емес.

2. Гук заңы. $\vec{F} = k\vec{r}(t)$. Қайтымды күш координатаға тәуелді.

3. Пайда болушы күштің жылдамдығына тәуелді $\vec{F} = -b\vec{v}(t)$. Ортаның қарсылығына байланысты: парашют есебі, снарядтың қозғалысы, майдың тамшысы.

4. Сызықты емес күштер, яғни қандайда бір пропорционалды дәрежелі күш: $\vec{r}(t)$ немесе $\vec{v}(t)$,. Маятник мысалы. Күштің жылдамдығына байланысты энергияның сақталу заңына алып келеді.

Ньютон теңдеуін екі жай бірінші ретті дифференциалды теңдеу түрінде жазуға болады. (Гамильтон теңдеуі).

$$\begin{cases} \frac{d\vec{r}(t)}{dt} = \frac{\vec{p}(t)}{m} \\ \frac{d\vec{p}(t)}{dt} = \vec{F}(\vec{r}(t), \vec{v}(t)) \end{cases}$$

Егер $\vec{r}(t)$ координатаға күш әсер етпесе, алдымен екінші теңдуді интералдап, содан кейін біріншісін интегралдап берілгендер $\vec{p}(t)$ ретінде аламыз.

Мысалы.

Ньютон теңдеуінің шешімін бос мүшелер үшін жоғарыдан құлау кезінде шешеміз. Жылдамдық тұрақты.

- restart;
- NE:=m*diff(v(t),t)=m*g;

Алдымен біз интегралдарды есептелмейтін түрде жазамыз (Int орнына Int жазамыз). Интеграция шегінде қателеспеу үшін жаңа айнымалыларды уақытша енгізіңіз. Біз теңдеудің бөліктерін бөлектеу үшін lhs және rhs командаларын қолданамыз. Біз теңдеулерді оған бөлу арқылы m массасын алып тастаймыз:

NE1:=Int(lhs(NE/m),t=0..s)=Int(rhs(NE/m),t=0..s);

Интегралдау пәрменін қолдану арқылы жүзеге асырылады
value.

NE1:=value(NE1);

Енді жылдамдықтың координатаға тәуелділігін енгізейік (s уақыт тәуелділігі ретінде сақталады).

NE2:=diff(x(s),s)=solve(NE1,v(s));

NE2:=Int(lhs(NE2),s=0..t)=Int(rhs(NE2),s=0..t);

sol:=value(NE2);

solve(sol,x(t));

Бөліктеу үшін **x(t)**, **solve** командасын қолданамыз. Maple-ге ендірілген дифференциал теңдеулердің шешім жүйесі сызықтық дифференциал теңдеулердің көпшілігін шеше алады. Алдымен біз NE-ді қайта анықтаймыз, оны координатаның уақытқа тәуелділігі үшін дифференциал теңдеу ретінде жазамыз:

NE:=m*diff(x(t),t\$2)=m*g;

sol:=dsolve(NE,x(t));

Шекаралық (немесе бастапқы) шарттар берілмегендіктен, нәтиже екі интегралдау тұрақтысымен жалпы түрде алынады, өйткені **x(t)**, көрсетілмеген. Екі мүмкіндік бар. **x(t)**, емес, шешімді өрнек түрінде жазу ыңғайлы:

• **rhs(sol);**

• **x(t);**

• **assign(sol);**

• **x(t);**

Maple-дің ерекшелігін еске түсірейік: егер бізге тағы бір нәрсе үшін **x(t)**, айнымалысы қажет болса, онда айнымалының ескі мазмұнын тазарту үшін тағайындау не үшін жасалатынын қайта анықтау керек (сондықтан тағайындауды мүлдем жасамау ыңғайлы, сондықтан қазіргі уақытта **x(t)**, **x(t)** құрамында не бар екендігі туралы шатастырмау керек):

• **x(t):='x(t)';**

Сіз бастапқы шарттарды (сандық немесе символдық) көрсете отырып, арнайы шешім ала аласыз. Туынды үшін шарттарды анықтау үшін дифференциалды D операторы қажет:

• **IC:=x(0)=x0,D(x)(0)=v0;**

Дифференциал теңдеулердің жиынтығын бастапқы шарттармен шешіп айнымалыға команды қолданамыз

dsolve:

• **sol:=dsolve({NE,IC},x(t));**

Мұндай тағайындау ыңғайлы, себебі нәтиже бірден көрінеді: егер бос жиынтық қайтарылса, онда бұл шешім қабылданбағанын білдіреді, ал егер ол мүлдем болмаса, онда бос жол пайда болады.

Осылайша компьютерлік бағдарламаларды қолдану арқылы кейбір есептеулердің сандық мәнін алып қана қоймай, формуланың есептелуіне мән беріп, есепке деген қызығушылығы арта түседі. Сондықтан мұндай бағдарламалармен берілген мәліметтер бойынша график, диаграмма құруда ерекше орны бар. Компьютерлік бағдарламалардың көмегімен оқушы мен мұғалім арасындағы байланыс нығая түсіп, берілген физика есептерді шешу барысында сандық мәніне және сол есептің графигін құра алған оқушыда математика пәніне деген қызығушылығы ояна бастайды.

Сондықтан заманауи компьютерлік есеп шығару бағдарламаларды пайдалану арқылы оқушының творчестволық еңбегінің өсуіне, осы бағдарламаның барлық мүмкіндіктерін пайдалану арқылы физика сабағын түсіндіру аясы кеңеюіне септігін тигізеді. Басты мақсат Физика пәніне деген танымдық көзқарасы оянып, қызығушылығы арта түседі.

Пайданылатын әдебиеттер тізімі:

1. Д.Ж. Кішібаева «Жаңа педагогикалық технологиялар» Түркістан 2010 ж
2. «Оқыту-тәрбиелеу технологиясы». Республикалық ғылыми-әдістемелік журнал. – №3. – 2010.

Атырау қаласы
№ 42 Н.Балғымбаев атындағы жалпы білім беретін мектеп
Физика пәні мұғалімі
Сағындықова Индира Қуантқанқызы

ФИЗИКА САБАҚТАРЫНДА ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ

Қазіргі уақытта мектеп білімінің алдында оқыту мазмұнын, оқыту әдістерін жаңарту және осы негізде жаңа сапалы нәтижелерге қол жеткізу міндеті тұр. Бүгінгі таңда білім беру ұйымына талаптар қойылады, оған сәйкес қазіргі сабақта іс-әрекет принципі жүзеге асырылуы керек, оның мәні баланың білімді дайын түрде алмайтындығында, бірақ оны еңбек процесінде өндіретіндігінде. Қазіргі қоғамның өзекті мәселесі-өзін-өзі дамыту және өзін-өзі жетілдіру құралдарын меңгерген, мәселені шешудің тиімді жолдарын таба алатын, қажетті ақпаратты іздей алатын, сыни тұрғыдан ойлайтын және пікірталасқа түсе алатын тәуелсіз тұлғаны дамыту. Өзі үшін ол өзінің педагогикалық қызметінің мақсатын анықтады: заманауи білім беру технологиялары негізінде білім алушылардың танымдық және шығармашылық қабілеттерін жандандыру және құзыретті, әлеуметтік белсенді тұлғаны дайындауға мүмкіндік беретін әмбебап оқу іс-әрекеттерін дамыту үшін жағдай жасау.

Оқу процесінде қолданылатын білім беру педагогикалық технологияларының кең спектрі бар:

- Проблемалық оқыту. Оқу іс-әрекетінде проблемалық жағдайларды құру және оларды шешу үшін оқушылардың белсенді тәуелсіз іс-әрекетін ұйымдастыру, нәтижесінде білімдерді, дағдыларды шығармашылық игеру жүреді, оқушылардың ойлау қабілеттері дамиды. Проблемалық оқыту элементтерін қолдану сабақта оқушылардың шығармашылық ойлау жұмысына жағдай жасауға мүмкіндік береді. Оқу материалының үлкен көлемін мағынасыз есте сақтау қажеттілігі жоғалады. Ұй тапсырмасын дайындау уақыты азаяды, өйткені оқу материалының негізгі бөлігін сабақта үйренеді.

- Көп деңгейлі оқыту. Мұғалім әлсіз оқушыға көмектеседі және мықтыға назар аударады. Осылайша, күшті оқушылар өздерінің қабілеттерінде расталады, ал әлсіздер оқу жетістіктерін сезінуге мүмкіндік алады, оқу мотивациясының деңгейі артады.

- Оқытудың жобалық әдістері. Бұл әдістеме бойынша жұмыс оқушылардың жеке шығармашылық қабілеттерін дамытуға, кәсіби және әлеуметтік өзін-өзі анықтауға саналы түрде қарауға мүмкіндік береді.

- Оқытудағы зерттеу әдістері. Оқушыларға өз білімдерін дербес толықтыруға, зерттелетін мәселеге терең үңілуге және оны шешу жолдарын болжауға мүмкіндік береді, бұл дүниетанымды қалыптастыруда маңызды. Бұл әр оқушының жеке даму траекториясын анықтау үшін де маңызды.

- Дәріс-семинар-сынақ жүйесі. Бұл жүйе негізінен орта мектепте қолданылады, өйткені бұл оқушыларға жоғары оқу орындарында оқуға дайындалуға көмектеседі. Материалды блоктарға шоғырландыруға және оны бірлік ретінде ұсынуға және оқушылардың алдын-ала дайындығын бақылауға мүмкіндік береді.

- Оқытуда ойын әдістерін қолдану технологиясы: рөлдік, іскерлік және оқу ойындарының басқа түрлері. Ой-өрісін кеңейту, танымдық іс-әрекетті дамыту, практикалық іс-әрекетте қажетті белгілі бір дағдыларды қалыптастыру, жалпы білім беру дағдылары мен дағдыларын дамыту.

- Ынтымақтастықта оқыту (топтық, топтық жұмыс). Ынтымақтастық ересектер мен балалардың бірлескен даму қызметі идеясы ретінде түсіндіріледі. Жеке көзқарастың мәні-оқу пәнінен емес, баладан пәнге өту, оқушының мүмкіндіктерінен өту, оқушылардың жеке басына психологиялық-педагогикалық диагностиканы қолдану.

• Денсаулық сақтау технологиялары. Бұл технологияларды қолдану сабақ барысында әр түрлі тапсырмаларды біркелкі бөлуге, ақыл-ой әрекетін физикалық минуттармен алмастыруға, күрделі оқу материалын беру уақытын анықтауға, өзіндік жұмыстарды жүргізуге уақыт бөлуге, оқытуда оң нәтиже беретін техникалық оқыту құралдарын нормативті қолдануға мүмкіндік береді.

• Сабақтағы оқушылардың танымдық белсенділігінің дәрежесі мұғалімнің сабақта қандай әдістерді қолданатынына байланысты. Проблемалық оқыту физика сабақтарында оқушылардың оқу-танымдық құзыреттілігінің мотивациялық компонентінің пайда болуын қамтамасыз ететін маңызды педагогикалық технологиялардың бірі ретінде әрекет етеді. Бұл технология мені қораптан тыс тартады, алдымда үлкен практикалық мүмкіндіктер ашады, шығармашылықты дамытуға, сабақта оқушылардың пассивтілігін жеңуге, пән бойынша білім сапасын арттыруға ықпал етеді.

• Физиканы оқыту, пәннің ерекшеліктеріне байланысты, заманауи ақпараттық технологияларды қолдануға қолайлы сала болып табылады. Ақпараттық технологияларды мен сабақтарды өткізуде де, оқушылардың сабақтан тыс іс-әрекетін ұйымдастыруда да қолданамын.

Физиканы оқытудың инновациялық технологиялары (зерттеу, ойын, пікірталас және т.б.) оқушылардың сабақтағы субъективті ұстанымымен сипатталатын іс-әрекеттерінің түрлерін қамтуы керек, өйткені сабақтағы оқушылардың іс-әрекеті физикалық білімнің мазмұны мен құрылымымен ғана емес, сонымен қатар олардың жеке қажеттіліктері мен мүдделерімен де анықталады. Физиканы оқытудың инновациялық технологияларын қолдану әдістемесі, егер олар оқушыларды сабақтағы танымдық іс-әрекетке толық қосуды қамтамасыз етсе, нәтижелерді өз бетінше алуды және талдауды, іздеу қызметін ұйымдастырудың диалогтық формасын, оқушылардың сабақтың мазмұнына жағымды эмоционалды көңіл-күйін және олардың оқу іс-әрекетінде жетістікке жетуге бағдарлануын қамтамасыз етсе, тиімді болады.

Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар. Білім беру мазмұнын өзгерту және шектеусіз байыту, интеграцияланған курстарды пайдалану, интернетке қол жеткізу. Мен физика сабақтарында ақпараттық технологияларды келесі бағыттарда қолданамын:

- мультимедиялық сабақ сценарийлері немесе сабақ үзінділері;
- сабақтарға дидактикалық материалдарды дайындау;
- дайын бағдарламалық өнімдерді өз пәні бойынша пайдалану;
- сабақтар мен сыныптан тыс жұмыстарға дайындық кезінде интернеттен қажетті ақпаратты іздеу;
- Интернеттен қажетті ақпаратты іздеу;
- веб-сайт материалдарымен жұмыс;
- дайын бағдарламаларды қолдана отырып тесттер жасау;
- білімді бақылауды ұйымдастыру үшін компьютерлік тренажерлерді қолдану.

Сабақтарда мен мультимедиялық проекторды жиі қолданамын, соның арқасында сыныптағы барлық жазбалар айқын көрінеді. Компьютерлік технологияларды қолдана отырып, мен бүкіл оқу жылында ағымдағы тақырыптар бойынша тестілеуді өткіземін. Тапсырмаларды тексеру сабақта бірден жүргізіліп, әр оқушының жеке қателіктерін анықтауға болады. Қателерді талдау нәтижелері бойынша оқушылар жеке үй тапсырмасын алады. Бұл форма тәуелсіз, бақылау жұмыстарын тексеруді жеңілдетеді, өйткені барлық тестілер оларды орындағаннан кейін бірден автоматты түрде бағаланады және мұғалімге сұрақтар туындаған кезде тапсырманы өзіне ыңғайлы етіп орындауға мүмкіндік береді. Оқу материалы берілген материалды бекітуге көмектесетін әртүрлі деңгейдегі тапсырмалармен, жаттығулармен, сауалнамалармен бірге жүреді.

Бұл оқыту технологиясы жеке сипатта болады, өйткені білім алушының өзі оқу қарқынын анықтайды, жеке сабақтарға, тесттерге, тапсырмаларға бірнеше рет оралуы мүмкін. Мұндай оқыту жүйесі сізді өз бетіңізше жаттығуға және өзін-өзі тәрбиелеу мен өзін-өзі бақылау дағдыларын алуға мәжбүр етеді. Бұл мектеп бағдарламасының бөлімдерінің тақырыптарын ғана емес, сонымен қатар мектеп курсынан тыс тақырыптарды терең зерттеуге, сондай-ақ белгілі бір тақырыптар бойынша оқушылардың білімі мен дағдыларындағы олқылықтарды жоюға мүмкіндік береді; белгілі бір уақыт аралығында мектепке баруға мүмкіндігі жоқ оқушыларды даярлау; қызығушылықтары бойынша қосымша білім беру; оқушыларды емтиханға дайындау.

Компьютерлік модельдер дәстүрлі сабаққа оңай енеді және оқу іс-әрекетінің жаңа түрлерін ұйымдастыруға мүмкіндік береді. Нәтижесінде, білімді бекіту кезеңінде көптеген оқушылар өз міндеттерін ойлап тауып, оларды шеше бастайды, содан кейін компьютерді қолдана отырып, өз

ойларының дұрыстығын тексереді. Шығармашылық және зерттеушілік сипаттағы тапсырмалар оқушылардың физиканы оқуға деген қызығушылығын едәуір арттырады және қосымша ынталандырушы фактор болып табылады. Осы себептен мұндай сабақтар әсіресе тиімді, өйткені оқушылар өз бетінше шығармашылық жұмыс барысында білім алады. Үйде компьютері бар көптеген оқушыларым шығармашылық үй тапсырмасын орындау үшін оқу бағдарламаларын пайдаланады, олардың нәтижелері сабақта орындалады. Бұл маған оқушылармен жеке жұмыс жасауға, олардың білім беру ортасын кеңейтуге мүмкіндік береді.

Материалды ұсынудың ең тиімді және инновациялық формаларына мультимедиялық презентациялар жатады. Мультимедиялық презентацияларды сабақтың кез-келген кезеңінде қолданған жөн, бұл маған оқытылатын материалды тереңірек және саналы түрде игеруге, сабаққа уақытты үнемдеуге, оны ақпаратпен қанықтыруға ықпал ететін әртүрлі оқыту құралдарын тез біріктіруге мүмкіндік береді. Мен физика курсының барлық бөлімдері бойынша презентация сабақтарының кітапханасын әзірледім және жүйеледім. Балалар өздері презентацияларды дайындайды және оларды сабақта жауаптарында пайдаланады.

Қазіргі жағдайда оқушылардың білім деңгейіне ғана емес, сонымен қатар өз бетінше жұмыс істей білуге, мәселені әртүрлі ғылымдар тұрғысынан қарастыруға жоғары талаптар қойылады. Дарынды балалармен жұмысымның бір түрі - олардың зерттеу құзыреттілігін қалыптастыру. Оқушылар жаһандық экологиялық проблемаларды түсінуге, физикалық процестерді, анимацияларды, дербес компьютерді модельдеуді қолданудың тәсілдері мен тәсілдерімен әр түрлі аспектілерден проблемаларды зерттеуге қатысады, олар сабақтарда субъект деңгейінде көрнекі бейнелер жасауға, білімнің пәнаралық интеграциясына, оқушылардың оқу іс-әрекетін жандандыра отырып, ойлаудың шығармашылық дамуына ықпал етеді.

Атырау қаласы

№ 42 Н.Балғымбаев атындағы жалпы білім беретін мектеп

Информатика пәні мұғалімі, педагог-сарапшы

Ашимова Эльвира Бауыржанқызы

МЕКТЕПТЕРДЕ ИНФОРМАТИКА ПӘНІН ОҚЫТУДЫҢ ТЕОРИЯЛЫҚ АСПЕКТІЛЕРІ

Қазіргі қоғамның ақпараттандыру және бұқаралық коммуникация жағдайында үздіксіз білім беру жүйесінде информатиканы, ақпараттық-коммуникациялық технологияларды (АКТ) оқытудың мазмұны мен әдістерін дамыту білім беруді ақпараттандырудың өзекті бағыттарының бірі болып табылады.

Мектептегі информатиканың екі негізгі міндеті – оқушылардың ойлау стилін қалыптастыру және пәндік әдістемесін жетілдіру информатиканың екі зерттеу саласына сәйкес келеді: идеялық және технологиялық. Олардың екеуі де бірдей информатика пәнін ерте орнатуды талап етеді. Бір жағынан ойлау стилін қалыптастыру мақсаттарына, екінші жағынан шарттарға сүйене отырып, біржақты информатика пәнін мектептің төменгі сыныптарынан оқытудың маңыздығын негіздейді.

Информатиканың мектеп курсы дидактикалық негіздеуде оперативті ойлау стилінің негізгі дағдыларының іргелі, әдістемелік маңызы ерекше атап өтілді. Өздерінің іргелі табиғаты бойынша оларды сандық және кеңістіктік бейнелеулердің дамуымен, абстракциялау, схемалау қабілетімен және математикалық дамудың басқа да іргелі элементтерімен бір қатарға қоюға болады. Міне, осындай іргелі сипат көрнекті кеңес математигі мен педагогтары А.И.Маркушевич пен Н.Я.Виленкин мектеп математикасының әдістемесін реформалау кезінде бастауыш мектепте «жиын», «қасиет», «қарым-қатынас» ұғымдарын енгізуді негіздеді.

Операциялық ойлаудың негізгі дағдылары мен мектеп оқушыларының математикалық дамуы арасында параллельді жүргізе отырып, біз мектепте информатикадан ертерек оқыту курсының қажеттілігі туралы осындай маңызды қорытындыға келе аламыз. Ойлаудың операциялық стилі дағдыларын қалыптастыру негізгі математикалық ұғымдар мен идеяларды меңгерумен бір мезгілде, яғни бастауыш мектептің төменгі сыныптарында басталуы керек. Мұндай ұйымдастыру схемасы мектеп қалыптастыратын дағдылар мен қабілеттер жүйесіне ойлаудың операциялық стилін табиғи түрде енгізуге мүмкіндік береді.

Кейінгі жаста информатика негіздерін үйрену қалыптасқан көзқарастар мен әдеттерден бас тарту қажеттілігімен байланысты болып шығады, бұл оқу мен тәрбиелеу процесін айтарлықтай қиындатады және баяулатады.

Мектептегі білім беруді ақпараттандыру үшін жоғарыда келтірілген дәлелдердің екіншісі – пәндік әдістемелердің болуы – дәл осындай айқындықпен информатикадан ерте білім беру курсының қажет етеді: бұл пәннің негізгі тұжырымдамасы және компьютермен қарым-қатынас дағдыларын ерте дамыту. Шындығында компьютерді пән сабақтарында қолдану үшін бұл дидактикалық құралды қолдануда толық автоматизмге жету керек. Белгілі бір кілтті іздеу, экранда көрсетілген оқу ақпаратында бағдарлау, аралық мәліметтер мен нәтижелерді сақтау операциялары білім алушы үшін қиындық тудырмауы маңызды. Әйтпесе, оқушылар сабақта – компьютерленген зертханалық жұмыс барысында психологиялық шамадан тыс жүктемені сезінуі және технологиялық құралдармен қайталама операцияларға қосымша психикалық күш салуы жүреді.

Информатика пәні мектептегі оқу пәндері жүйесінің элементі болып табылады, сондықтан оның мақсаттары, мазмұны мен құрылымы ең алдымен осы жүйенің құрылысы мен қызмет етуінің жалпы принциптерімен анықталады. Екінші жағынан, информатика қазіргі уақытта қоршаған әлемді талдауға жүйелік-ақпараттық көзқарасты қалыптастыратын, ақпараттық процестерді, алу, түрлендіру, беру, сақтау және пайдалану әдістері мен құралдарын зерттейтін ғылыми білімнің іргелі салаларының бірі болып табылады.

Ақпарат концепциясына сүйене отырып, әртүрлі сипаттағы құбылыстарда ортақтықты табуға мүмкіндік туды. Бұл бағыттағы ең маңызды жетістік табиғи, әлеуметтік және техникалық жүйелерді оларда болып жатқан ақпараттық процестердің бірлігі арқылы біріктіретін өзін-өзі басқару жүйелерінің теориясын құру болды.

Соңғы онжылдықтарда ақпарат және ақпараттық процестер ұғымдары өзін-өзі басқару жүйелерінің теориясының шеңберінен шығып, ғылыми және әлеуметтік құбылыстардың кең ауқымын сипаттауға қолданыла бастады. «Экономикалық ақпарат», «ақпараттық бизнес», «ақпараттық құқық», «ақпаратты қорғау» және т.б. ұғымдардың пайда болуы ақпарат ұғымының қазіргі ғылыми дүниетанымның ең маңызды категориясы ғана емес, сонымен бірге қазіргі өркениеттің ең маңызды белгісіне айналғанын көрсетеді.

Әлеуметтік-мәдени құбылыс ретіндегі ақпарат ұғымының дәл осы жалпылығы өзін-өзі басқару жүйелерінің теориясында қалыптасқан ақпарат түсінігінің қатаң түсіндірілуін кеңейтуге мүмкіндік береді.

Осылайша, ақпарат ұғымы кем дегенде үш негізгі компонент арқылы ашылады:

- «білім», «ақпарат» ұғымдарының арақатынасына қатысты философиялық-әдіснамалық мәселелер;
- әртүрлі сипаттағы өзін-өзі басқару жүйелерін зерттеумен айналысатын ғылыми пәндер кешені;
- әртүрлі сипаттағы жүйелерде, оның ішінде компьютердің көмегімен ақпаратты жинау, сақтау және өңдеу процестерін зерттеу.

Осы үш негізгі компонент «Информатика» білім беру саласын құрайды. Жалпы білім беретін мектептегі информатиканы оқытудың өзегі – ақпаратты беру, қабылдау, сақтау және өңдеу процестеріне негізделген өзін-өзі басқару құбылысын зерттеуге бағытталған жалпы кибернетикалық білім.

Жалпы кибернетикалық білім - жалпы білім беру мазмұнының негізгі құрамдас бөлігі, яғни барлық оқушылар үшін міндетті компонент. Бұл оған мынадай дидактикалық формуланың қолданылатынын білдіреді: жалпы білім берудің әрбір базалық құрамдас бөлігі білім мазмұнына арнаулы оқу пәні (бүгінгі таңда ол информатика пәні) түрінде екі жолмен енгізіледі.

Екінші жағынан, әртүрлі сипаттағы жүйелердегі ақпараттық процестерді зерттеудің ғылыми негізін қалайтын жалпы кибернетикалық білім «Информатиканың» білім беру саласын түгел қозғамайды. Ол табиғи түрде ақпаратқа және ақпараттық процестерге қатысты әдістемелік және қолданбалы мәселелерді қамтиды.

Дүниенің кибернетикалық-ақпараттық бейнесіне тән ерекшелігі биологиялық, әлеуметтік және техникалық жүйелерді өзіндік деп аталатын ерекше топқа бөлетін әртүрлі сипаттағы жүйелердегі (кибернетикалық компонент) ақпараттық процестердің бірлігі идеясы болып табылады. Дүниенің ақпараттық бейнесін мектептегі барлық дерлік пәндер құрайды, бірақ тек информатика пәні ғана оқушылардың алған білімдерін жинақтап, жалпылауға қабілетті, яғни жүйе құраушы фактор ретінде әрекет ете алады.

Информатика жалпы білім беру пәнінің келесі негізгі мақсаттарын бөліп көрсетуге болады:

1. Ғылыми дүниетаным негіздерінің қалыптасуы. Бұл жағдайда біз ең алдымен ғылымның үш іргелі ұғымының бірі ретінде ақпарат (ақпараттық процестер) туралы түсініктердің қалыптасуы туралы болып отыр: материя, энергия, ақпарат, соның негізінде әлемнің қазіргі ғылыми картинасы құрылады; әртүрлі сипаттағы өзін-өзі басқару жүйелерінің құрылымы мен қызмет етуінің ақпараттық принциптерінің бірлігі туралы.

2. Ақпаратпен жұмыс істеудің жалпы білімдік және жалпы мәдени дағдыларын қалыптастыру. Бұл жерде біз: ақпарат көздерін сауатты пайдалана білу, ақпараттың сенімділігін бағалау, ақпарат пен білімді корреляциялау, ақпараттық процесті дұрыс ұйымдастыру, ақпараттық қауіпсіздікті бағалау қабілетін айтамыз.

3. Мектеп оқушыларын кейінгі кәсіптік қызметке дайындау.

Кәсіби қызметтің доминантының өзгеруіне және экономикадағы ақпараттық сектордың үлесінің артуына байланысты мектеп оқушыларын ақпаратты өңдеуге байланысты әр алуан іс-әрекетке дайындау қажет. Бұл, атап айтқанда, ақпараттандыру құралдары мен ақпараттық технологияларды дамытуды қамтиды. Бастапқы менеджментті оқытудың маңыздылығын ерекше атап өткен жөн. Белгілі болғандай, көптеген технологиялық дамыған елдер (Ұлыбритания, Германия және т.б.) мұны табысты мемлекеттік және экономикалық дамудың кепілі ретінде қарастырады.

4. Үздіксіз білім беру жүйесіне көшудің қажетті шарты ретінде ақпараттық-телекоммуникациялық технологияларды меңгеру. Мұндай оқытудың қажеттілігі өмір бойы білім берудің ерекшеліктерінен туындайды: жеке білім беру «траекторияларын» жүзеге асыру, оқу-тәрбие үдерістерін саралау, оқу құралдарының рөлін күшейту.

Жалпы (бастауыш, негізгі және мамандандырылған мектептер) мектептегі білім беру құрылымына сәйкес «бүгінгі таңда «Информатика және АТ» пәнінің көп деңгейлі құрылымы құрылуда (негізінен аймақтық және мектеп компоненттері есебінен), мектеп оқушыларының информатика және ақпараттық-коммуникациялық технологиялар саласындағы білімдерін үздіксіз дамытатын жүйелі пән ретінде қарастырылады.

Жаһандық ақпараттық қоғамды қалыптастыру жағдайында мектептегі білім берудің ең маңызды басымдығы қазіргі ақпараттық қоғамның негіздері ретіндегі адамның ақпараттық қызметі мен ақпараттық этика туралы мектеп оқушыларының түсініктерін қалыптастыру болып табылады.

Информатиканың негізгі міндеті – ғылыми ақпаратты құру, оны түрлендіру, тасымалдау және адам қызметінің әртүрлі салаларында пайдалану соған сәйкес жүзеге асатын жалпы заңдылықтарды анықтау. Қолданылатын міндеттер ақпараттық процестерді жүзеге асырудың неғұрлым тиімді әдістері мен құралдарын әзірлеу, техникалық құралдарды кеңінен қолдану арқылы оңтайлы ғылыми байланыс жолдарын анықтау болып табылады.

Атырау қаласы
№ 42 Н.Балғымбаев атындағы жалпы білім беретін мектеп
Информатика пәні мұғалімі
Атимов Жандос Мусаұлы

ҮШ ӨЛШЕМДІ ГРАФИКАҒА АРНАЛҒАН БАҒДАРЛАМАЛАР

Қазіргі өмірде компьютерді пайдалану - өте қажетті. Компьютерлік технологияларды дамытудың перспективалық бағыттарының бірі объектінің үш өлшемді модельдерін (3D) құру болып табылады. 3D модельдеу – бұл нысанның пішінін, өлшемін, құрылымын дәл көрсетуге, бұйымның сыртқы түрі мен эргономикасын бағалауға мүмкіндік беретін кез келген объектілердің виртуалды үш өлшемді модельдерін жасау процесі. 3D модельдеудің негізгі міндеті - қажетті объектінің нақты және толық абстрактілі болуы мүмкін көрнекі үш өлшемді бейнесін жасау. Абстракция элементті бағалауға, мүмкін болатын қателерді жоюға, презентацияларды жақсартуға мүмкіндік береді. Өйткені өз көзіңмен көріп, тіпті қолмен ұстайтын нәрсе кәдімгі суретке қарағанда әлдеқайда нанымды көрінеді. Бұл шешім көбінесе өнімді өндіруге кіріспес бұрын жобалау және байсалды түрде бағалау болып табылады. Элемент соңғы бөлшектерге дейін қайта жасалады және техникалық тапсырмаға сәйкес келеді. Мұндай тиынақтылық оны жақсартуға және тиімдірек және тиімді өнім алуға мүмкіндік береді. Виртуалды моделі алынған өнім бөліктерін пайдаланатын презентация жақында жаңа өнімдерді енгізудің ең танымал тәсілі болды. Бұл сұраныс демонстрацияның тиімділігі мен жаңа өнімнің барлық артықшылықтарын көрнекі түрде көрсету мүмкіндігіне байланысты.

Қазірдің өзінде 3D графикасы ғылымда, өнеркәсіпте, сәулет пен дизайнда, медицинада және басқа салаларда жүріп жатқан процестерді, құрылыс элементтерін, машина бөлшектерін, механизмдерді және т.б. бейнелеу үшін белсенді түрде қолданылады, бұл өндіріс тиімділігін айтарлықтай арттырды. Мысалы, соңғы уақытқа дейін кинематографиядағы арнайы эффектілер жұмысы арнайы студияларда физикалық модельдерді, мөлдір фотосурет түсіру әдістерін және сол сияқтыларды пайдалана отырып жасалды, бұл көп уақытты қажет етті және көптеген адамдар мен материалдарды тартуды қажет етті. Енді бұл мәселені шешу үшін арнайы эффектілерді жасауға мүмкіндік беретін бағдарламалық құрал орнатылған дербес компьютерге бір адамды қою жеткілікті.

Бүгінгі күні үш өлшемді көріністер мен нысандарды жасауға мүмкіндік беретін көптеген бағдарламалар әзірленді. Ең танымалдардың қатарында 3D studio Max2, Blender және Auto-CAD сияқты бағдарламалар бар (негізінен инженерлер мен дизайнерлер сызбалар мен кеңістіктік модельдерді жасау үшін пайдаланылады).

Үш өлшемді компьютерлік графика – ауқымды үш өлшемді көріністерді жасауға мүмкіндік беретін компьютерлік графиканың бір түрі. 3D графикасында кескіндер (немесе объектілер) виртуалды кеңістікте, табиғи ортада немесе интерьерде модельденеді және жылжытылады, ал олардың графикасы векторлық графика сияқты объектіге бағытталған, анимация объектіні кез келген нүктеден көруге, оны жасанды түрде жасалған ортада және кеңістікте жылжытуға мүмкіндік береді.

Үш өлшемді компьютерлік графика, векторлық графика сияқты, объектіге бағытталған, ол үш өлшемді көріністің барлық элементтерін де, әрбір объектіні жеке өзгертуге мүмкіндік береді.

Үш өлшемді графика (3D графика) көмегімен белгілі бір объектінің дәл көшірмесін жасауға немесе жаңа объектілерді әзірлеуге болады. Объектінің үш өлшемді моделін құру процесі 3D модельдеу деп аталады.

Кез келген кеңістіктік пішінді салудың негізі объектінің жазықтығы мен беті болып табылады. 3D графикасындағы жазықтық түзу сызықтардың кесінділері (координат осьтері) арқылы қосылған үш нүкте арқылы анықталады. Дәл осы шарт алынған жазықтықтардың көмегімен нысанның моделі болып табылатын «кеңістіктік торды» сипаттауға мүмкіндік береді. Содан кейін нысанға бетінің сипаттамалары, оның құрылымы және оптикалық қасиеттері (жарықтың мөлдірлігі, шағылысуы немесе сынуы) белгіленеді. сәулелер және т.б.) таңдалады. Сонымен қатар, ең қызықты көрнекі кескінді алу үшін үш өлшемді нысан үшін жарықтандыру шарттарын орнатуға және көру нүктесін (камера) таңдауға болады. Үш өлшемді объектіден, жарықтандыру жағдайларынан және таңдалған көзқарастан тұратын туынды «3D көрініс» деп аталады.

Үшөлшемді графика саласындағы заманауи технологиялар 3D графикасын жеке объектілерді ғана емес, сонымен қатар бүкіл әлемдерді жобалауда қолдануға мүмкіндік береді, бұл жаңа мүмкіндіктер ашады.

3D графика ойындарда, теледидарда және т.б. қолданылады, ол кез келген күрделі техникалық бірліктерді, көп сатылы өндірісті, архитектуралық құрылымдарды көрсету қажет болғанда таптырмас құрал болып табылады. Үш өлшемділік объектінің құрылымының барлық ерекшеліктерін, оның ең кішкентай элементтерін, бақылаушының көзінен жасырылған құрылым құрылымының бөліктерін анық көрсетеді.

Blender – модельдеу, анимация, рендеринг, бейнені кейінгі өңдеу және интерактивті ойын жасауды қамтитын 3D компьютерлік графика пакеті.

Бұл GNU General Public License бойынша барлық негізгі операциялық жүйелер үшін қол жетімді тегін және ашық бастапқы коды бар 3D модельдеу бағдарламалық құралы. Бағдарлама голландиялық NaN анимациялық студиясының тапсырысы бойынша жасалған.

Блендер басқа 3D бағдарламалары сияқты қабаттармен жұмыс істейді. Blender-тің күшті жақтарының бірі - оның басқа 3D бағдарламаларында жасалған файл түрлерімен жұмыс істеу мүмкіндігі. Бұл бағдарламаның ерекшелігі оны open-source әзірлеушілер қауымдастығы әзірлеген және үнемі жетілдіріп отырады. Blender көмегімен әртүрлі 3D кескіндерді, соның ішінде мәтінді, JPEG немесе бейнелерді жасауға болады.

SketchUp - үш өлшемді графиканы жылдам жасауға және өңдеуге арналған бағдарлама. SketchUp жобалары *.skp пішімінде сақталады.

Көптеген танымал пакеттермен салыстырғанда, оның бірқатар артықшылықтары бар, соның ішінде, ең алдымен, алдын ала орнатылған терезелердің толық дерлік болмауы. Барлық геометриялық сипаттамалар пернетақтадан Value Control Box-та құрал жұмысы кезінде немесе аяқталғаннан кейін бірден орнатылады. Бұл мүмкіндік әрбір құралды қолданар алдында орнату қажеттілігін болдырмауға, содан кейін мүмкін болатын ескерілмеген қателерді өңдеуге мүмкіндік береді, бірақ сонымен бірге бұл артықшылық жасалған геометриялық нысандарды жаппай өзгерту қажет болған кезде кемшілікке айналады. Дегенмен, мұндай жағдайлар сирек кездеседі және оларды пакеттің құралдарымен түзету үлкен мәселе емес.

Бұл пакет жаңадан бастаушыларға, 3D модельдеумен таныс емес адамдарға немесе жай ғана өз бөлмесінің немесе тіпті үстелдің өрескел макетін жасау үшін күрделі кәсіби құралдармен жұмыс істеуді үйренуі қажет жай ғана қызығушылық танытқан адамдарға өте ыңғайлы.

Қоғам дамуының қазіргі кезеңінің ерекшелігі цифрлық технологиялардың феноменальды серпілісінде жатыр. Бір ұрпақтың көз алдында өмірдің көптеген салаларына деген көзқарас түбегейлі өзгерді. Дизайн және композициялық есептерді шешуге мүмкіндік беретін, шығармашылықты бастауға және кеңістіктік ойлауды қалыптастыруға ықпал ететін компьютерлік технологиялардың мүмкіндіктері артты.

Компьютерлік үш өлшемді модельдеу, анимация және графика тұтастай алғанда адамдағы шынайы жасампазды жоймайды, бірақ оның жаратылысының жемісіне барынша бейімделе отырып, шығармашылық ойды физикалық күш-жігерден босатуға мүмкіндік береді.

Бағдарламаны өз бетімен зерттеу қиын және ұзақ, көптеген нюанстар бар. Кәсіби деңгейде графикамен белгілі бір дағдыларсыз әлі де айналысу мүмкін емес, бірақ технология бір орында тұрмайды және, мүмкін, жақын болашақта адамның шығармашылығы тек оның ойына байланысты болады.

Шымкент қаласы, Қаратау ауданы
Turan mektebi
Бастауыш сынып мұғалімі
Сырабек Айдана Ахатбекқызы

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ КОММУНИКАТИВТІ ДАҒДЫЛАРЫН ДАМУ

Баланың жеке басының қалыптасуы мен дамуының негізгі шарттарының бірі, бірқатар танымал ғалымдардың пікірінше (Л. С. Выготский, А. В. Запорожец, А. Н. Леонтьев, С. Л. Рубинштейн, Д. Б. Эльконин және т. б.), коммуникативті дағдылар болып табылады. Бұл басқа адамдар арқылы өзін тану мен бағалаудың маңызды факторларының бірі. Т. В. Драгунова, А. А. Леонтьев және М. И. Лисина сияқты ғалымдар қарым-қатынасты ерекше қызмет ретінде қарастырады.

Қазіргі білім беру процесі жүйелі және белсенді тәсілге негізделген. Бұл мұғалімнен оқушыға білім беруді қайта құру қажеттілігін білдіреді. Қазіргі кезеңдегі мұғалімнің міндеті-оқушыны оқу іс-әрекетіне қосу, оқушылардың жаңа білімді өз бетінше игеру процесін ұйымдастыру, алған білімдерін танымдық, оқу-практикалық және өмірлік жағдайларды шешуде қолдануға үйрету.

Қарым – қатынас-бұл коммуникативті қызмет, бірлескен іс-әрекеттің міндеттерін тиімді шешуге ғана емес, сонымен бірге жеке қарым-қатынас орнатуға және басқа адамды тануға бағытталған бетпе-бет нақты байланыс процесі.

Бастауыш мектеп жасындағы қарым-қатынас пен баланың коммуникативті қасиеттерін қалыптастыру маңызды тәрбиелік және білім беру әлеуетіне ие. Қарым-қатынас арқылы бала қоршаған әлемді біледі, жақсылық жасауды және зұлымдыққа қарсы тұруды үйренеді. Қарым-қатынаста бала өзінің ақыл-ой қабілеттерін арттырады, бұл кейінірек бастауыш сынып оқушысының тұлға ретінде қалыптасуына әсер етеді. Сондықтан балада қарым-қатынас процесін жеңілдетуге және баланың сұхбаттасушысын түсінуіне көмектесетін осы коммуникативті қасиеттерді дамыту қажет.

Коммуникативті қасиеттер - бұл күрделі және саналы коммуникативті әрекеттер (коммуникативті іс-әрекетке негізделген), олардың мінез-құлқын дұрыс құру, қарым-қатынас міндеттеріне сәйкес басқару қабілеті.

Коммуникативті қасиеттер-бұл жалпы мағынаны, берілетін және қабылданатын ақпаратты әзірлеу арқылы өзара әрекеттесу субъектілері арасында байланыс орнату әрекеті мен процесі. Кеңірек философиялық мағынада коммуникативті қасиеттер "Қарым-қатынасқа, ойлармен, ақпараттармен, идеялармен және т.б. алмасуға немесе мазмұнды бір санадан екіншісіне символдық жүйелер арқылы беруге байланысты әлеуметтік процесс" ретінде қарастырылады.

Бастауыш сынып оқушысының жеке басының коммуникативті қасиеттері деп субъектілердің тұлғааралық өзара әрекеттесуінің тәуелсіз процесі ретінде қарым-қатынасқа ықпал ететін жеке қасиеттерді түсінеміз, олардың әрқайсысы белсенді іс-әрекеттің тасымалдаушысы болып табылады және оны серіктестерінде қабылдайды.

Бастауыш сынып оқушысының коммуникативті қасиеттерін қалыптастыру процесі күрделі және қарама-қайшы. Бірақ барлық зерттеушілердің тұжырымы бойынша, тұлғаның коммуникативті қасиеттері басқа адамдармен қарым-қатынас кезінде қалыптасады және дамиды. Сондықтан баланың жақын ортасының оның болашақ тұлғасын қалыптастыруға әсері өте маңызды.

Білім беруді жаңғырту процесі оқушылардың коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастыруды көздейді. Бастауыш сынып оқушыларының коммуникативті дағдыларының даму деңгейіне мектеп өмірінің барлық кезеңдерінде оларды оқыту мен тәрбиелеудің тиімділігі ғана емес, сонымен қатар олардың кәсіби және жеке өміріндегі барлық болашақ өмірі де байланысты.

Бастауыш сынып оқушыларының коммуникативті дағдыларын дамыту бір сапалы деңгейден келесі деңгейге өтуімен сипатталады. Бұл деңгейлер оқушылардың бақыланатын қарым-қатынас жағдайына сәйкестік дәрежесімен анықталады.

Мектепке барған бала бұрынғыға қарағанда әлдеқайда көп адамдармен қарым-қатынас жасай бастайды (мұғалім, сыныптастары). Ол іс жүзінде басқа жастағы оқушылармен байланысқа түспейді.

Барлық алуан түрлі білім беру технологиялары белгілі бір жасқа және жас даму логикасына бағытталған және әдетте әртүрлі жастағы оқушылардың өзара әрекеттесу мүмкіндігіне әсер етпейді.

Дәл әртүрлі жастағы топтарда баланың жеке, әлеуметтік және психикалық дамуы үшін кең әлеуетті мүмкіндіктер жасалады. Бастауыш сынып оқушысы өзінен үлкен оқушылармен сөйлескенде өзінің ыңғайсыз сезінбеуі немесе басқа да оқушылармен қарым-қатынас жасағанда өзінің тұлға ретіндегі артықшылығын сезінбеуі керек, ең алдымен, ол өзінің әңгімелесушінің мүмкіндігі мен әлеуметтік жағдайы жағынан өзіне тең адам екенін түсінуі керек. Мұғалімнің міндеті – қазіргі мектепте осы мәселені шешудің жолдарын табу.

Ол үшін мұғалім бастауыш сынып оқушыларының коммуникативті қасиеттерінің дамуына әкелетін көптеген жағдайларды жасауы керек. Бірақ, әдетте, туындаған жағдайлар білім алушылардың өз жасындағы балалармен өзара әрекеттесуіне әкеледі, және бұл білім беру тәжірибесі көрсеткендей, бастауыш сынып оқушысының жеке басын сәтті әлеуметтендіру және дамыту үшін жеткіліксіз. Мұғалім өзінің тәрбие жұмысы барысында бастауыш сынып оқушыларының қоршаған қоғаммен өзара әрекеттесуінің барлық спектрін қамтуы керек. Сондықтан тәрбие процесін ұйымдастырған кезде бастауыш сынып оқушыларының әр түрлі жастағы топтарын құру қажет.

Сабақтарда коммуникативті дағдыларды қалыптастыру үшін мен коммуникативті қарым-қатынасты ұйымдастырудың әртүрлі формаларын қолданамын: топтық, жеке-топтық, өйткені олар оқушылар арасында да, оқушылар мен мұғалімдер арасында да өнімді қарым-қатынас жасауға жағдай жасайды.

Коммуникативтік құзыреттілікті дамыту тұлғаға бағытталған оқыту технологияларын пайдалану арқылы жүзеге асырылуы тиіс. Оларда мұғалім мен оқушы тең құқылы серіктестер ретінде әрекет етеді. Мұндай жағдайда оқушылар тыңдауға тырысады, талқыланатын тақырып бойынша белсенді сөйлейді, қателесуден қорықпай өз нұсқаларын ұсынады. Мен оқушылардың жеке көзқарастарын білдіруге үлес қосуды керек. Сабаққа дайындық кезінде оқу мақсаттарына бағынатын қарым-қатынастың барлық мүмкін түрлерін, оқушылар арасындағы ынтымақтастықтың барлық түрлерін алдын-ала жобалау қажет.

Жобалық қызмет-бұл ортақ мақсаты, ортақ нәтижеге қол жеткізуге бағытталған келісілген әдістері мен тәсілдері бар оқушылардың бірлескен оқу-танымдық, шығармашылық қызметі. Сабақтан тыс жұмыста жоба әдісін қолдану оқушылардың танымдық белсенділігін арттырады, терең білім алуға ықпал етеді, шығармашылық ойлау қабілетін дамытады. Мен әрқашан өз жобасымен жұмыс істейтін балаларды жоба материалында сыныптан тыс іс-шара немесе ойын-сауық сабағын әзірлеу және өткізу қажет екеніне бағыттаймын, бұл пәнді оқуға басқа оқушыларды да тартады.

Оқушылардың әртүрлі шығармашылық сайыстарға қатысуы олардың шығармашылық қабілеттері мен әлеуетін дамытудың қажетті шарты болып табылады. Оқушыларды шығармашылық қызметтің осы түріне қатысуға ынталандыру қажет деп санаймын. Мен әрқашан жеке тұлғаның ресурстарын, сондай-ақ әр оқушының дамуының максималды мүмкіндіктерін ескеремін. Мен осы мүмкіндіктерді ашуға тырысамын, оқушы өзінің маңыздылығы мен қажеттілігін сезінуі үшін сәттілік жағдайын жасаймын. Шығармашылық іс-әрекеттің тәжірибесімен білім мен дағдыларды дайын түрде жеткізе отырып, дами алмайтын жеке тұлғаның белгілі бір қасиеттерін қалыптастыру мүмкіндігі байланысты деп санаймын: бастамашылық, икемділік, ойлау еркіндігі, басқаларға ұқсамау. Бастауыш сыныптарда оқушылардың коммуникативті дағдыларды меңгеруі басқа адамдармен, қоршаған әлем объектілерімен және оның ақпараттық ағындарымен қарым-қатынас жасау, ақпаратты табу, түрлендіру, топта және ұжымда әртүрлі әлеуметтік рөлдерді орындау қабілеттерін қалыптастыруға және дамытуға ғана емес, сонымен қатар олардың болашақ ересек өмірінің тиімділігі мен әл-ауқатының ресурсы болып табылады. Коммуникативті қасиеттердің қалыптасуы балаға белгілі бір өмірлік бағдар, негізгі өмірлік құндылықтар туралы түсінік, өзін-өзі бағалау және баланың өмір салтының нақты сипаттамасын береді.

Шымкент қаласы, Қаратау ауданы
Turan mektebi
Бастауыш сынып мұғалімі
Ілес Арайлым Қынабекқызы

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ОҚЫРМАНДЫҚ ҚЫЗЫҒУШЫЛЫҒЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Бастауыш сыныпта оқыту тұжырымдамасы аясында білім беру мақсатына үлкен өзгерістер енгізілді. Білім жүйесін игеруден әртүрлі мәселелерді шешу үшін білімді пайдалану, қажетті ақпаратты табу, оны жаңа білім мен технологияларды құру үшін түрлендіру қабілетін қалыптастыруға көшу тез жүзеге асырылуда. Бүгінгі таңда, яғни цифрландыру дәуірінде кітап оқу дағдысын дамытуға ерекше көңіл бөлінуде. Сонымен қатар, композициялық мәтіндерді оқуға баса назар аударылады: бұл бірнеше түрлі көздерден алынған ақпаратты түсіндіру және жалпылау қабілетін бағалауға мүмкіндік береді. Қазіргі мектептің басты міндеті-білім алушылардың оқу сауаттылығын қалыптастыру және дамыту.

Қазіргі уақытта мемлекет бастауыш сынып мұғалімдерінің алдына жаңа міндеттер қойып отыр. Басым мақсат-қызметтің әмбебап әдістерін игеруге негізделген баланың жеке басын дамыту. Білімді мұғалімнен оқушыға аударма арқылы берудің дәстүрлі тәсілі бүгінде өзекті емес, жүйелі іс-әрекет тәсілі білім берудің барлық деңгейлерінде оқытуда жетекші орынға айналады. Отандық білім беру стандартының негізінде құрылған пәндік бағдарламалар әмбебап оқу әрекеттерін дамыту және құзыреттілікті қалыптастыру идеясына негізделген. Осылайша оқу құзыреттілігін қалыптастыру басты мақсат ретінде алға қойылды. Бастауыш әдеби білім берудің жаңа мақсатын түсініп, оған жету жолдарын белгілеу үшін «оқу», «оқу әрекеті», «оқуға қызығушылық» анықтамаларының қалай түсінілетінін анықтауымыз керек.

Оқу-білімді байытудың сарқылмас көзі, баланың танымдық және сөйлеу қабілеттерін, оның шығармашылық күштерін дамытудың әмбебап тәсілі, адамгершілік қасиеттерді тәрбиелеудің және эстетикалық сезімдерді дамытудың қуатты құралы.

Оқу қызметі-бұл интеллектуалды-эмоционалды қызметтің тәуелсіз және маңызды түрі, ол өзін 3 кезеңнен тұратын күрделі құрылым ретінде көрсетеді: "оқуға дейін", "оқу процесі" және "оқудан кейін".

Оқырманның қызығушылығы - оқырманның кітапты немесе баспа туындысын оқуға деген таңдамалы оң көзқарасы, ол оның рухани қажеттіліктері мен оқырман психологиясының ерекшеліктеріне сәйкес келетін дәрежеде ол үшін маңыздылық пен эмоционалды тартымдылыққа ие болады. Басқаша айтқанда, бұл қоршаған ортаға байланысты қалыптасатын жеке қалауларына негізделген кітапты таңдау.

Білім берудің міндеті-оқушының өзі өзінің жеке уәжді іс – әрекетінде өмір мен өнерде кездесетін белгілі бір адамгершілік, жалпыадамзаттық мәдени үлгілерге сәйкес өз бейнесін жасауы. Осы себепті кітап оқудың мағынасын қайта бағалауда қиындықтар туындайды.

Қазіргі таңда "Ақпараттық технологиялар ғасыры" үстемдік етуде. Осыған байланысты көптеген алаңдаушылықтар пайда болады, бұл балалардың оқуының төмендеуіне әкеледі. Сондай-ақ, осы ғасырда баланың кітап оқуы күрт төмендейтінін атап өткен жөн, осылайша оқудың алғашқы жылдарында әртүрлі кітаптармен жүйелі және толыққанды қарым-қатынас бұзылады. Осы таңда сұрақ туындайды: бастауыш сынып оқушыларының кітап оқуға деген қызығушылығын қалай арттыруға болады?

Әдеби білім берудің бастапқы кезеңіндегі балаға қойылатын талаптар негізінен баланың жеке дамуына емес, біліміне, дағдыларына бағытталған. Сондықтан оқу процесіне қызығушылықты дамытуға

бағытталған оқу іс-әрекетінде бастауыш сынып оқушыларының ерекшеліктерін ескеру қажет. Ең алдымен, дәл осы жаста – бастауыш сынып жасында – алған білімі өмір бойы қалады, олардың жадында берік сақталады. Сондықтан бұл мәселеге жауапкершілікпен қарау керек, балалардың барлық ерекшеліктерін ескеру керек.

Оқушылар үшін оқуда ойын-сауық маңызды екенін есте ұстаған жөн. Шығармаларда өткір, әсерлі және есте қаларлық сюжет, сондай-ақ қызықты кейіпкерлер болуы керек. Көкжиекке таң қалдыратын оқиғалар әсер етеді. Әдетте, таңдану қызығушылықты тудырады. Бала өмірге қызығушылық таныта бастайды, осылайша дүниетаным кеңейеді. Бастауыш сынып оқырмандарының тағы бір ерекшелігі-өнер әлемі мен шынайы әлемді салыстыру. Балаларға баланың өзін елестете алатын бейнесі қажет екенін ескеру қажет. Басқаша айтқанда, кейіпкердің рөлін қабылдау.

Оқуға деген қызығушылықты арттырудың мысалы ретінде әдеби ойындарды қарастыруға болады. Балаларға эмоциялар, көңілділік маңызды. Әдеби ойындарды сабақ кезінде қолдануға болады. Ойындар әртүрлі: викториналар, жұмбақтар, ұғымдарды игеруге арналған ойындар, ой-өрісті кеңейту, сонымен қатар мұғалім мен балалар жасаған және ұсынған ойындар. Балаларға өз идеяларын жасауға, қолдауға, мақұлдауға мүмкіндік беру керек. Бұл сонымен қатар балаға өзін сенімді сезінуге, қиял мен логиканы жақсартуға көмектеседі. Сондай-ақ, заманауи технологиялардың арқасында сабақтарда демонстрацияларды қолдануды көздейтін көрнекі оқыту әдісін жүзеге асыруға болады. Тіпті оның мысалында визуалды жады ұзақ уақыт сақталатынын байқауға болады.

Сонымен, балаларда кітапқа деген қызығушылығын қалыптастыру үшін мыналарды қарастыруға болады:

1) Жобалар. Бұл әдіс балаға өзінің шығармашылық қабілеттерін көрсетуге мүмкіндік береді. Мұғаліммен бірлескен жұмыс ретінде бұл әдіс қарым-қатынасты жақсартуға көмектеседі, сенімділік артады. Баланың мотивациясы қалыптасады. Сонымен қатар, балалар оқыған кітаптарын, олардың авторларын жазатын оқу күнделіктерін жатқызуға болады.

2) Сыныптан тыс іс-шаралар. Әдеби іс-шаралардың арқасында зияткерлік, адамгершілік және ерік-жігер қасиеттері дамиды. Бала көкжиегін кеңейтеді.

3) Мұғалімнің кітапханашымен бірлескен жұмысы. Мұғалім кітапханашымен бірге түрлі жобалар, үйірмелер ұйымдастыра алады.

Осылайша, қазіргі бастауыш сынып оқушыларының кітапқа оқуға деген қызығушылығын қалыптастыру бойынша жұмыс пәндік дағдыларды тиімді жетілдіріп қана қоймай, сыни ойлау дағдылары мен әмбебап оқу әрекеттерін дамытуға ықпал ететінін көреміз. Кітап оқу дағдысын қалыптастыру әдістерін қолдану сөздік қорын байытуға, оқушылардың сөйлеу жадын жаттықтыруға, өз пікірін білдіру қабілетін дамытуға ықпал етеді.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Образовательная система «Школа 2100». Педагогика здравого смысла / под ред. А. А. Леонтьева. М.: Баласс, 2013. С. 35;
2. Куропятник И.В. Чтение как стратегически важная компетентность для молодых людей // Педагогическая мастерская. Все для учителя, 2012. № 6;
3. Формирование универсальных учебных действий в основной школе: от действия к мысли. Система заданий: пособие для учителя / под ред. А.Г. Асмолова. 2-е изд. М.: Просвещение, 2011. 159 с.;
4. Цукерман Г.А. Оценка читательской грамотности. РАО: Москва, 2010.

**Маңғыстау облысы, Маңғыстау ауданы, Ұштаған ауылы
Асқар Өтепбергенов атындағы жалпы білім беретін мектеп КММ
Құқық негіздері пәнінің мұғалімі
Саназарова Жанна Олжабаевна**

АЗАМАТТАРДЫҢ ҚҰҚЫҚТЫҚ МӘДЕНИЕТІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

XXI ғасыр кезеңінде Қазақстанда түбегейлі қайта құрулар басталып, құқықтық мемлекет құруға баса назар аударыла бастады. Ол мемлекеттің ең жоғары құндылығы адам мен азаматтың құқықтары мен бостандықтарын жариялады. Әрбір қазақстандықтың іс-әрекетінің жоғары мәдениеті азаматтық қоғамның басты нәтижесі болып табылады.

Құқықтық мәдениеті жеткіліксіз дамыған адам, әдетте, қылмыс сияқты заң бұзушылықтың ең өрескел жағдайларына ғана назар аударады, ал басқа да көптеген заңды елемей жағдайлары оның назарынан тыс қалады. Мұндай қабылдауда заң «мұздық» ретінде пайда болып, қалыптасады, оның кіші бөлігі көрінеді, ал үлкен бөлігі су бағанының астында жасырылады.

Құқықтық сана жеке тұлғаның және қоғамның рухани құндылықтары туралы субъективтік жағынан түсінік береді. Ол сезімде, идеяда көрініс табады, бірақ материалданған түрде емес. Қоғамдық қатынастарға құқықтық әсер ету механизмін түсіну үшін құқықтық мәдениет сияқты категорияны меңгеру қажет. Бұл категория елдің құқықтық жүйесін сипаттау үшін қолданылады. Қоғамның құқықтық мәдениетін талдай отырып, олар құқықтық құбылыстарды зерттейді, адамның құқықтары мен бостандықтарының шеңберін және белгілі бір қоғамдағы оның қорғалу дәрежесін көрсететін құқық саласындағы құндылықтарды, мұраттарды және жетістіктерді сипаттайды және түсіндіреді.

Құқықтық мәдениет деп біз құқықтық ойлаудың белгілі бір деңгейін және құқықтық шындықты қабылдау сезімін, сонымен қатар халықтың заңдарды білуінің тиісті дәрежесін және заң үстемдігін, олардың беделін құрметтеудің жоғары деңгейін түсінеміз. Құқықтық мәдениетке құқықтық шындықтың нақты тәсілдері (құқық қорғау органдарының жұмысы, конституциялық бақылау және т.б.), заңдар мен заңнама жүйелері, құқықтық қызмет нәтижесіндегі сот тәжірибесі жатады.

Заңдарды ойлап табуды да құқықтық құндылық деп түсіну керек.

Ежелгі заманнан бері адамдар заңдарды жасап, бекіткен және бұл заңдар қарудың күшін, мемлекеттің билігін, сонымен қатар құдайлардың билігін де иеленді.

Әрине, адамдардың әлеуметтік баспалдақта қандай орын алғанына байланысты құқыққа деген көзқарасы әртүрлі болды. Демек, олардың құқықтық мәдениеті мазмұны жағынан да әртүрлі болды. Сонымен бірге заңның жетілмегендігін түсінген дана адамдар ерте заманда да көптеген заңдардың тәртіп орнатуға, мемлекеттің қауіпсіздігін қамтамасыз етуге, экономиканы дамытуға пайдасын атап өткен. Ал азаматтары заңға бағынатын мемлекет ішкі соғыстардан аулақ бола алады.

Феодалдық қоғамның құқықтық мәдениеті дін мен әдет-ғұрыптардың әсерінен қалыптасты. Орта ғасырдағы халық сауатсыз болды. Адамдар әртүрлі белгілерге, ғажайып емдеуге, аяндарға сенді.

Құқыққа сипатқа күш ие болды. Турнир кезінде жекпе-жек кезінде өлтіру қылмыс болып саналмаған. Дұрыс істеген әділеттік танытқан емес, жеңіске жеткен адам болды. Орта ғасырлардағы құқықтық мәдениет заңның сақталуын қамтамасыз ету құралы ретінде қатыгездікке жол берді.

Құқық тәрбиелік рөл атқарады. Құқық адамды логика мен әдістемеден немесе ерікті жүйелі жаттығулардан әлдеқайда көп тәртіпке келтіреді. Құқық - ең алдымен әлеуметтік жүйе және оның үстіне бірден-бір әлеуметтік тәртіпті жүйе. Әлеуметтік тәртіп тек заң арқылы жасалады; тәртіпті қоғам мен құқықтық тәртібі дамыған қоғам – бірдей ұғымдар.

Қоғамның құқықтық мәдениеті жүйелі ұтымды қалыптастыруды, ынталандыруды, оң әлеуметтік дамуды қажет етеді. Әлемдік және ұлттық құқықтық мәдениет құндылықтарын білдіретін саяси-құқықтық идеяларды, нормаларды, принциптерді қалыптастыруға бағытталған шаралар жүйесі құқықтық тәрбие қызметін атқарады. Басқаша айтқанда, құқықтық тәрбие – бұл азаматтардың арасында және қоғамда құқықтық мәдениетті қалыптастыру.

Бұл процесті мемлекеттік органдар, лауазымды тұлғалар, оқу орындары, жалпы қоғам жүзеге асырады.

Құқықтық тәрбиенің мазмұны – адамдарды мемлекет және құқық, заңдылық, жеке адамның құқықтары мен бостандықтары туралы білімдермен таныстыру, құқықтық ілімдердің, доктриналардың мәнін түсіну, азаматтардың заңға бағыну мінез-құлқына тұрақты бағдарын дамыту. Әрине, адамгершілік

нормаларында негізі мен бастауы бар кейбір құқықтық құндылықтарды адам әртүрлі қоғамдық тәжірибелер барысында игереді. Алайда, құқықтық тәрбиенің мақсаты – құқықтық құндылықтарды әрбір адамның санасы мен сезіміне жеткізудің арнайы құралдарын жасау.

Құқықтық тәрбие механизмінің негізгі элементтерін тұлғаның құқықтық мәдениетін арттыруға бағытталған қызмет ретінде қарастырайық. Ең алдымен бұл - құқықтық жалпы білім беру, белгілі бір конституциялық оқиғаларға байланысты құқықтық жұмыс, бұқаралық ақпарат құралдары арқылы құқықты насихаттау, көркем әдебиет сияқты оқу-тәрбие процесін ұйымдастырудың нақты жолдары.

Құқықтық тәрбие механизмінің тағы бір маңызды элементі – құқықтық тәрбиенің алуан түрлі әдістері – жеке тұлғаның санасы мен мінез-құлқына құқық тәртібі мүддесіне ықпал ету мақсатында саяси-құқықтық идеялар мен принциптерді түсіндіру әдіс-тәсілдері. Оларға білім алушыларға эмоционалдық, педагогикалық әсер етудің сан алуан әдістері жатады: сендіру, ескерту, мадақтау, мәжбүрлеу. Бұл әдістер заң тәжірибесінде жиі қолданылады.

Құқықтық тәрбие әдістеріне құқықтық ағарту жатады. Құқықтық білімді тарату процесі жалпы құқықтық мәдениеттің өсуіне қызмет етеді. Негізгі құқықтық білім – жалпы халықтың құндылық белгісі ретінде заң мен заңдылықты құрметтеуге, халықтың құқықтық білім негіздерін меңгеруіне, әлеуметтік және құқықтық жауапкершілікті түсінуге тәрбиелеу.

Тәрбие жұмысы жеке тұлғаның жеке құқықтық санасын бүкіл қоғамның, мемлекеттің мүдделеріне жауап беретін ең жалпы құқықтық принциптер мен талаптарды түсінуге көтереді. Заңға, құқыққа деген оң көзқарасты қалыптастыру, азаматтардың мемлекет пен қоғам алдындағы өз құқықтары мен міндеттерін білуі құқықтық мәдениеттің құрамдас бөлігі болып табылады.

Құқықтық жалпыға бірдей білім беру қызметінің жүйесіне мемлекеттік және қоғамдық органдар коммерциялық және бюджеттік негізде жүзеге асырылатын арнайы заң курстарының, оқу орындарының, семинарлардың жұмысы кіреді. Жалпыға бірдей құқықтық білім берудің міндеті – халықты құқықтық қорғау деңгейі, демек құқықтық мәдениет деңгейі бізден жоғары болған елдердің мысалдары мен мұраттарымен, құқықтық тәжірибесімен және дәстүрлерімен таныстыру. Өкінішке орай, қазіргі уақытта құқықтық тәрбиенің құндылығы, эмоционалдық әсері нақты құқықтық тәжірибемен өте шектелген, өйткені бұл ел халқының санасы мен іс-әрекетінде жоқ құндылықтарға құрметпен қарауды адамға тәрбиелеу мүмкін емес, сондықтан да қоғам және басқа елдердің тәжірибесі бізге әрқашан сйкес келе бермейді. Бос декларациялар мен демагогиялық мәлімдемелер қоғамдағы құқықтық мәдениетін қалыптастыру үдерісіне кері әсерін тигізеді. Әлеуметтік ауқымда қоғамның құқықтық мәдениеті саласындағы істің шынайы жағдайына халықтың көзін «ашатын» көрнекті тұлға болуы мүмкін.

Бұқаралық ақпарат құралдары арқылы құқықтық ағарту жұмысының нысандарына құқықтық тақырыптар бойынша әңгімелесу, саяси-құқықтық қатынастардың өзекті мәселелері бойынша пікірталас, «Адам және заң» тақырыптық бағдарламалары, мамандардың жаңа заңнамаға түсініктемелері және т.б. жатады. Тәжірибеде жаппай құқықтық жұмыстың лекциялық насихат, құқықтық тақырыптағы барлық лекция түрлері, апталықтар, онкүндіктер, құқықтық білім айлықтары, ғылыми-тәжірибелік конференциялар, жиындар сияқты түрлері дамыды. Алайда соңғы онжылдықта елімізде орын алған қоғамдық сананың бұзылуына және адами құндылықтардың қайта бағдарлануына байланысты олардың үлесі азайды. Жұмыстың бұл түрі қоғамда танымал емес және тек сайлау немесе басқа конституциялық қажетті іс-шаралар кезінде жүзеге асырылады.

Құқықтық мәдениет сауатты және заңды түрде дұрыс сөйлей білуді болжайды. Заң терминологиясын, құқықтық актілер, заңдардың мазмұнын түсіндіру азаматтарды құқықтық тәрбиелеудің құрамдас бөлігі болып табылады. Өз кезегінде заңгерлерден құқықтық актілердің мәтіндерін дұрыс, кәсіби деңгейде құрастыра білу, өз сөзінде этикалық мағынада дұрыс сөздерді қолдана білу талап етіледі.

Қазіргі уақытта құқықтық мәдениетті қалыптастыру үдерісінде көптеген мәселелер бар. Бұл, ең алдымен, халықтың құқықтық сауатсыздығы, заң шығарудың күрделі үдерісі, шындықтың құқықтық актілерінің жиі қайшылықтары, сондай-ақ күшті құқықтық мемлекет идеологиясының дамымағандығы және соның салдарынан құқықтық нигилизм, моральдық принциптерді жоққа шығару түрінде көрініс табуы мүмкін. Азаматтардың заңға, құқыққа деген оң көзқарасын қалыптастыру, олардың мемлекет пен қоғам алдындағы құқықтары мен міндеттерін білуі құқықтық мәдениетті қалыптастыру үдерісіндегі басты міндет болып табылады.

Қызылорда облысы, Шиелі ауданы, Алмалы ауылы
«№181 жалпы білім беретін мектеп» КММ
Бастауыш сынып мұғалімі
Жаксылықова Мәдина Әлтайқызы

БАСТАУЫШ СЫНЫП МҰҒАЛІМІНІҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ШЕБЕРЛІГІН АРТТЫРУ БОЙЫНША ЖҰМЫСЫНЫҢ ӘДІСТЕМЕЛІК АСПЕКТІЛЕРІ

Қазіргі қоғамның талаптарына сәйкес мектептегі білім беру жүйесі айтарлықтай өзгерістерге ұшырауда. Олар мақсаттарға, міндеттерге, әдістерге, оқыту мен тәрбиелеу әдістеріне қатысты. Сонымен қатар, жаңа буын стандарты бойынша бастауыш сынып мұғалімі тек көшбасшы ғана емес, сонымен қатар ұйымдастырушы, кеңесші, сарапшы, топта өзара тиімді өзара әрекеттесуді қамтамасыз ететін тұлға болуы шарт.

Білім беру жүйесіндегі педагогикалық шеберлік деп мұғалімнің, ЖОО оқытушысының, педагогтың кәсіби қызметінің жоғары деңгейі түсініледі. Іс жүзінде бұл процесс әртүрлі педагогикалық міндеттерді сәтті шығармашылық шешуде, оқу-тәрбие жұмысының әртүрлі тәсілдерін тиімді пайдалануда және оның мақсаттарына жетуде көрінеді. Бұл мұғалімнің жеке басының көрінісі, оның мүмкіндіктері мен қабілеттері, өз бетінше, шығармашылық, білікті педагогикалық қызметпен айналысу туралы айтуға болады. Осыған байланысты, мұғалімнің өзінің педагогикалық шеберлігін арттыруы бойынша жұмысты ұйымдастыру кезінде қолайлы білім беру ортасын құру қажет:

- педагогтар арасындағы ынтымақтастық қатынастары;
- ұжымдағы шығармашылық атмосфераға әсер ететін инновациялық технологияларды игеруге кәсіби қажеттіліктің болуы;
- мұғалімдер мәдениетінің жоғары деңгейі;
- білім беру ұйымы әкімшілігінің, педагогикалық ұжымның заманауи технологиялар мұғалімдері енгізген түсінігі мен қабылдауы және педагогтердің кәсіби жетістіктеріне назар аудару;
- кәсіби қызметті ресурстық қамтамасыз ету (коммуникативтік, материалдық, қаржы құралдары).

Бастауыш сынып мұғалімінің педагогикалық шеберлігін дамыту процесін жүзеге асыруды әдістемелік қамтамасыз ету мыналарды қамтиды: педагогтердің инновациялық қызмет түрлері, білім беру қызметінің өнімді формалары туралы әдістемелік білімі, өз тәжірибесін зерттеу және тарату.

Жаңа тәсілмен жұмыс істейтін мұғалімнің кәсіби қызметінде диалогтық оқыту міндетті болып табылады. Педагогикалық шеберлікті арттыру жөніндегі қызметті ұйымдастыру кезінде мен мынадай нысандарды: форумдар мен іскерлік ойындарды ("Бастауыш сыныптағы инновациялық қызметтің шарттары", "Бастауыш сыныпта оқыту құралы ретінде жаңа педагогикалық технологиялар"); пікірталастарды ("Бастауыш сынып мұғалімдерінің тәжірибесіндегі инновациялар", "Бастауыш сынып оқушыларын жұмыс істеуге оқытудың тиімді нысандары әр түрлі ақпарат көздері") қолданғанды жөн деп санаймын.

Мұғалімнің педагогикалық шеберлігін жетілдірудің басты шарттарының бірі - оның біліктілігін арттыру. Бұл тек негізгі және тақырыптық курстар ғана емес, сонымен қатар онлайн режимінде өз бетінше өтуге болатын семинарлар, вебинарлар. Мәселелік семинарлар мен практикумдар, ғылыми-педагогикалық конференциялар мұғалімнің теориялық және практикалық дайындығының бірлігін қамтамасыз етуге бағытталған.

Мектептегі әдістемелік жұмыс педагогикалық шеберлікті жетілдіруге үлкен әсер етеді. Әдістемелік бірлестіктің отырыстарында жұмыс бағдарламаларының құрылымы мен мазмұнын жетілдіру, сабақтарды өткізу әдістемесі, білім берудің тиімділігі мен сапасын арттыру мәселелері талқыланады.

Ашық сабақтар немесе іс-шаралар мұғалімге, әріптестерге сабақтың құрылымын көруге, оны толық талдауға және жүйелі бағалауға мүмкіндік береді. Әріптестерінің сабақтарын толық иемденген дұрыс емес, бірақ оқыған жөн, өйткені кез-келген сабақтың негізгі факторлары мұғалімнің жеке басы, белгілі бір сыныптағы балалардың ерекшеліктері, ал бұл ерекше, қайталанбас болып табылады. Біз әрқашан К.Д. Ушинскийдің дана және ғылыми дәлелденген пікірін есте сақтауымыз керек: "Тәжірибеден алынған ой беріледі, бірақ тәжірибенің өзі емес".

Мұғалімдердің кәсіби шеберлігін арттырудың өзекті және сұранысқа ие түрі - мастер-класс. Мастер-класс құзыреттіліктің белсенді қалыптасуын қамтамасыз етеді, педагогикалық қызметке, бастамаға оң көзқарасты дамытуға ықпал етеді, педагогикалық міндеттерді шешуде шығармашылыққа бағдарлануды ынталандыруды көздейді, эрудицияны, оның шеберлігін, импровизациялық мүмкіндіктерін, орындаушылық шеберлігін көрсетуге және бағалауға мүмкіндік береді.

Мұғалімнің кәсіби өзін-өзі жетілдіру процесінде инновациялық қызмет ерекше рөл атқарады. Инновациялық қызметтің басты мақсаты: мұғалімді шығармашылық тұлға ретінде дамыту, оны репродуктивті қызмет түрінен әдістемелік шешімдерді өз бетінше іздеуге ауыстыру. Мақсатқа жету үшін мұғалімнің теориялық (қазіргі психологиялық-педагогикалық тұжырымдамалар), әдіснамалық (педагогикалық құбылыстарды зерттеудің жалпы принциптері) және технологиялық (дәстүрлі және инновациялық білім беру технологияларын білу) білімдері болуы керек.

Кәсіби болу үшін өзін-өзі тәрбиелеудің үздіксіз процесі қажет. Мұғалімге өзін-өзі тәрбиелеу бойынша өзіндік жұмыс өз білімін толықтыруға және нақтылауға, жұмыста туындайтын жағдайларға терең және егжей-тегжейлі талдау жасауға мүмкіндік береді. Өз бетінше жұмыс істеу дағдыларын меңгерген маманның мақсатты ғылыми-практикалық, зерттеу қызметіне дайындалу және өту мүмкіндігі бар, бұл жоғары кәсіби, білім беру деңгейін көрсетеді және бұл өз кезегінде білім беру процесінің сапасына және педагогикалық қызметтің нәтижелілігіне әсер етеді.

Педагогтердің кәсіби және шығармашылық конкурстарға қатысуы кәсіби қызмет мәселесінің өзектілігін ашуға, педагогикалық тәжірибенің жаңашылдығын, өзіндік ерекшелігін және практикаға бағдарлануын, оның жүйелілігі мен тиімділігін көрсетуге мүмкіндік береді. Мұғалімнің шығармашылық қызметінің көрсеткіші педагог қызметкерлерді аттестаттау болып табылады. Аттестаттауды өткізу әрбір мұғалім үшін қажет, өйткені ол педагог қызметкерлердің кәсіби және жеке дамуын ынталандырады, білім беру мекемесінің нәтижелеріне қол жеткізуге олардың үлесін арттыруға көмектеседі.

Егер қолайлы кәсіби даму ортасы құрылса, кәсіби шеберлікті жетілдіруге болады. Ортаның құрамдас бөліктері:

- ынтымақтастық-әдістемелік бірлестіктер, шығармашылық топтар;
- мұғалімнің рөлдері - ұйымдастырушы, үйлестіруші, сарапшы, талдаушы, тыңдаушы;
- кәсіби қызмет-сабақ және сабақтан тыс қызмет;
- жетістіктер өрісі-мүмкіндіктер өрісі, ашық сабақтар, конкурстарға қатысу, мұғалімнің барлық жетістіктерді жүйелеуі;
- оқыту – ғылыми-практикалық семинарлар, курстар, қашықтықтан оқыту курстары.

Мұғалімнің педагогикалық шеберлігін жетілдіру процесін басқарудың маңызды әдісі-рефлексия. Педагогикалық рефлексия мұғалімнің кәсіби қызметіне объективті баға беру, жетістіктер мен сәтсіздіктерді көру, кәсіби өсу жолдарын анықтау қабілетін білдіреді.

Даму режимінде жұмыс істейтін білім беру мекемесі үшін барлық мұғалімдердің кәсіби шеберлікті жетілдіруге негізделген шығармашылық қызметке қатысуы өте маңызды. Сондықтан кез-келген білім беру мекемесі жоғары кәсіби ойлауды, ұйымдастырушылық мәдениетті, өзін-өзі жетілдірудің тұрақты қажеттілігін қалыптастыру мақсатында мұғалімнің педагогикалық тәжірибесін дамыту және жинақтау үшін қолайлы жағдайлар жасауы керек.

Павлодар облысы, Павлодар ауданы, Әйтім ауылы
"Кеңес негізгі жалпы білім беру мектебі" КММ
Бастауыш сынып мұғалімі
Мадине Азира

БАЛАЛАРДЫҢ ЕСТЕ САҚТАУЫН, ҚИЯЛЫН ДАМУҒА ҮШІН ОҚУ САБАҚТАРЫНДА ДИДАКТИКАЛЫҚ ОЙЫНДАРДЫ ПАЙДАЛАНУ

Балалардың психикалық даму ерекшеліктерін зерттеген көптеген ғалымдар, ең алдымен, оларда дамудың негізгі көрсеткіштері есте сақтау мен қиял екенін атап өтті. Сондықтан оқушыларымыздың бастауыш контингентін оқытуды оңтайландыру үшін танымдық процестерді белсендіруге бағытталған педагогикалық әсер ету әдістерін табу қажет. Балалардың танымдық іс-әрекетінің жетістігі көбінесе оқу процесіндегі баланың эмоционалдық жағдайына байланысты. Балалардың қоршаған ортамен, құрбы-құрдастарымен жағымды эмоциялары олардың оқуға деген құштарлығын қалыптастыруға ықпал етеді. Сабақ-ойын, сабақ-саяхат секілді оқыту түрлерін қолданғанда балаларда сан алуан эмоционалдық реакциялар туатыны байқалды. Ойын барысында балалар эмпатия, қуаныш, таңданыс, ләззат алады. Олар өз бойында жаңа мүмкіндіктерді ашады, олардың сезімдері мен ойлау процестері белсендіріледі.

Ойын, Л.С.Выготский айтқандай, дамуды жетелейді. Ойынның дамытушылық маңызы оның табиғатында жатыр, өйткені ойын - әрқашанда эмоциялар, ал эмоция бар жерде белсенділік бар, зейін мен қиял дамып, ойлау жұмыс істейді. Сондықтан бастауыш сынып оқушыларына арналған оқытудың тиімділігін арттыруда дидактикалық ойындардың алатын орны зор. Дидактикалық ойындардың мақсаты – мектебіміздің білім алушыларының танымдық процестерін (қабылдау, зейін, есте сақтау, ойлау, елестету) және сабақта алған білімдерін бекіту. Дидактикалық ойындарды, ойын жағдаяттарын, ойын жаттығуларын, тапсырмаларды қолдану балалар үшін оқу іс-әрекетін мазмұнды етіп, бағдарламалық материалды неғұрлым табысты меңгеруге ықпал етеді.

Дидактикалық ойын балалардың ақыл-ой әрекетін тәрбиелеудің құнды құралы болып табылады, ол психикалық процестерді белсендіріп, балалардың оқу процесіне деген қызығушылықтарын оятады. Онда балалар елеулі қиындықтарды ықыласпен жеңеді, күштерін шындайды, қабілеттері мен дағдыларын дамытады, сондай-ақ кез келген оқу материалын қызықты етуге көмектеседі, білім алушыларға терең қанағаттануды, қуанышты жұмыс көңіл-күйін тудырады және білімді меңгеру процесін жеңілдетеді. Ғалымдар дидактикалық ойындардың келесі түрлерін анықтайды:

- саяхат-ойындар;
- тапсырма түріндегі ойындар;
- болжам-ойындар;
- жұмбақ-ойындар;
- әңгімелесу ойындары.

Д.Б.Эльконин ойын адам үшін төрт маңызды функцияны орындайды деп есептейді:

- мотивациялық-сұраныс сферасын дамыту құралдары;
- ерікті мінез-құлықты дамыту құралдары;
- психикалық әрекеттерді дамыту құралдары;
- білім құралдары.

Балалардың ойындағы белсенділігінің сипаты ойынның қолданылу мақсатына, оның сабақ жүйесіндегі орнына байланысты. Дидактикалық ойын – білім берудің ойын түрі, онда екі принцип бір

уақытта әрекет етеді: білім беру, танымдық және ойындық, ойын-сауық. Бұл бір жетекші әрекеттен екіншісіне өтуді жұмсарту қажеттілігі орын алатын ойын процесінде балалар білімді оңай меңгереді, айналадағы өмір туралы түсінік алады.

Жаттығу сабақтарынан айырмашылығы, дидактикалық ойында тәрбиелік, танымдық міндеттер мұғалім түсіндіргенде, оқытқанда тікелей қойылмайды, жанама түрде – балалар ойын арқылы білім мен тәрбие алады. Мұндай ойындардағы оқу міндеті ойыншы үшін алдыңғы қатарда жасырылған сияқты, оны жүзеге асыру мотиві баланың ойынға, белгілі бір ойын әрекеттерін орындауға деген табиғи құштарлығы болып табылады. Ойындарға, ақыл-ой күш-жігерін қажет ететін мәселелерді шешуге қызығушылық барлық балаларда бірден пайда бола бермейді, сондықтан мұндай ойындарды балаларға қысым жасамай, біртіндеп ұсыну керек. Күрделі, ауыр міндеттер баланы қорқытуы мүмкін. Мұнда әсіресе қарапайымнан күрделіге қарай принципті сақтау қажет.

Дидактикалық ойын оқу әрекетіне айналмауы үшін оның құрамында келесі құрылымдық элементтер болуы керек: оқу тапсырмасы, ойын әрекеті немесе ойын элементі және ойын ережелері. Кейде ойынның мазмұны мен аяқталуы да ажыратылады. Ойындар оларда қойылған міндеттерді толық шешу үшін оларды орындау әдістемесін қатаң сақтау қажет. Дидактикалық ойынды өткізу әдістемесіне мыналар кіреді: ойынның атын жариялау; оның қатысушыларының орналасқан жері туралы хабарлама (үстелде отыру, тақтада тұру, топтық бірлестіктер); ойын материалын пайдалану тәртібі туралы; ойын барысын түсіндіру, рөлдерді бөлу, командаларды құру; мұғалімнің жеке әрекеттерді орындауын көрсету; ойынның қорытындысын шығару және жеңімпазды жариялау.

Ойын барысында бастауыш сынып мұғалімі оның барысының сәтті өтуін үнемі қадағалап отырады. Мұғалім мен оқушы арасында сыйластық, өзара түсіністік, сенім, эмпатия атмосферасы болуы керек. Ойын туралы хабарландыру мұғалімнің оның атын айтып, балалардың назарын қолда бар дидактикалық материалға, шындық объектілеріне аударатындай әдеттегі формада өтуі мүмкін. Көптеген ойындардың атаулары не және қалай істеу керектігін айтады, мысалы, «Кім жылдам?», «Әріптерді есте сақта», «Фигураны орналастыр», «Тапқыр болсаң, тауып көр» және т.б. Кейде ойынның атауын балалар ойын басталар алдында бірден сыныпқа кірген кейіпкерлердің костюмдерінен таниды.

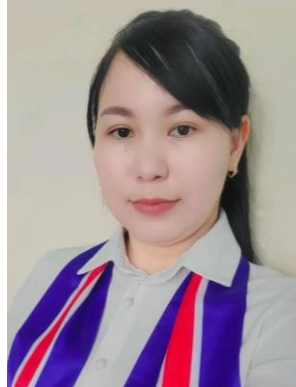
Алдын ала белгіленген ережелерсіз ойын әрекеті өздігінен дамиды және дидактикалық тапсырмалар орындалмай қалуы мүмкін. Сондықтан ойынның ережесін мұғалім оны бастамас бұрын белгілеп, тәрбиелік, ұйымдастырушылық сипатқа ие. Алдымен балаларға ойын тапсырмасы түсіндіріледі, содан кейін - оны орындау жолы. Оқыту ережелері балалардың танымдық іс-әрекетін ұйымдастыруға, оларға ойын әрекеттерін орындаудың сипаты мен әдісін ашуға бағытталған (заттарды тексеру, жеке ерекшеліктеріне қарай салыстыру, тапқырлық таныта отырып, жауаптың дұрыстығын тексеру). Ұйымдастыру ережелері ойынның орындалу ретін және нақты қатынастарды анықтайды.

Ойын әрекеттері мен ережелерін меңгеру мұғалімнің ойынға қатысушыларға берген дұрыс бағасы арқылы ықпал етеді. Мұндай бағалаудың бағыттаушы және ынталандырушы функциялары баланың тапсырманы дұрыс орындауын білдіру, оның күш-жігері мен жетістіктерін ынталандыру, ойын мақсатына жету перспективаларына ықпал ету үшін қолданылады. Оның ойында жеңімпазды анықтаудағы рөлі ерекше. Ойын барысында балалар әр дұрыс жауап үшін фишкалар (жетондар) алады. Ойынның соңында әрбір қатысушы алған фишкалар саны есептеледі. Кім дұрыс жауаптар үшін көп фишка алған болса, сол жеңімпаз болып саналады және оған «Зейінді», «Сауатты», «Табиғатты білуші» номинациялары беріліп, медаль, ту. Сыйлықтар мен тәттілер табысталады. Жеңімпаздың жүзінен балалар үлгі көріп, өз ойындарында бірдей әрекет етуге ұмтылады. Бір бала емес, бүкіл команда жеңсе, оның әрбір мүшесі жолдастардың бүкіл тобы үшін ең жақсы нәтижелерге қол жеткізуге тырысса жақсы.

Дидактикалық ойындарда бала объектілерді бақылайды, салыстырады, қарама-қарсы қояды, белгілі бір белгілеріне қарай жіктейді, талдау мен синтезді өзіне қолжетімді етеді, жалпылау жасайды. Олардың көпшілігі мәлімдеме, пайымдау, қорытынды жасау қабілетін; ақыл-ойды ғана емес, сонымен бірге күшті ерік-жігерді, ұйымшылдықты, төзімділікті, ойын ережелерін сақтай білуді, өз мүдделерін ұжымның мүддесіне бағындыруды талап етеді. Дидактикалық ойындарды, әртүрлі ойын жаттығуларын қолдану мұғалімдерге балалардың қолжетімді білімді пайдалануларына мүмкіндік береді, көп тапсырмаларды орындауға көмектеседі, шығармашылық ойлау мен қиялды белсендіреді, оқуға деген ынтасын арттырады.

Осылайша, ойын баланың оқу және еңбек қызметінің жетістігі, ең бастысы оның әлеуметтенуінің табыстылығы кейіннен тәуелді болатын нәрсені дамытады.

Атырау қаласы
№42 Нұрлан Балғымбаев атындағы жалпы орта білім беретін мектеп
Ағылшын тілі пәні мұғалімі
Уктибаева Данагул Кумаровна

АҒЫЛШЫН ТІЛІН ҮЙРЕНУ МИФ ЕМЕС, ШЫНДЫҚ

Тіл үйрену жолын енді бастаған кез келген адам стереотиптерге тап болады. Олар тіл үйренушілердің өз қабілеттеріне күмәндануын және тіпті бастаған істерінен бас тартуына да мәжбүр етеді. Біз стереотиптік ойлаудан арылып, ағылшын тілі туралы жиі кездесетін қате түсініктерді жоққа шығарамыз.

Ағылшын тілін үйренудегі ең бірінші миф - «ағылшын тілін үйрену үшін ағылшын тілінде сөйлейтін елде тұру керек» түсінігі.

Тілді ана тілінің деңгейіне дейін көтеру үшін ағылшын тілді ортаға барудың қажеті жоқ. Сонымен қатар біз көбінесе ағылшын тілінде сөйлейтін жергілікті тұрғындарды асыра бағалаймыз және барлық американдықтар ағылшын тілін жақсы біледі деп ойлаймыз. Кез келген әлеуметтік желідегі пікірлерді ашып қарасақ та, кейбірінің қарапайым сөздерді қалай шатастыратынын көреміз. Тіпті өз елінде жүрсен де, өз ана тілінді де жетік білу мүмкін емес (егер филология ғылымдарының кандидаты болмасақ).

Әрине, егер сізде АҚШ-қа немесе Ұлыбританияға барып, тілдік ортаға ену мүмкіндігі болса, бұл – әрине, өте жақсы мүмкіндік. Бірақ сапардан кереметті күтудің, «дереу ағылшын тілін меңгеріп алам» деп ойлаудың қажеті жоқ, бәрі сіздің тіл үйренуге деген ықыласыңызға байланысты. Ағылшын тілін үйренудегі ең маңызды нәрсе - жүйелілік. Қай жерде болсаңыз да: сіз ешқашан шетелде болмасаңыз да, ағылшын тілінде еркін сөйлей аласыз. Әсіресе қазір, кез келген уақытта видеочаттардың көмегімен шетелдіктермен сөйлесіп, ағылшын тілінде коммуникациялық қабілеттерді жаттықтырудың мүмкіндігі қарастырылған.

«Ана тілі ағылшын тілі саналатындар – ең жақсы ұстаздар»

Ағылшын тілі мұғалімдері арасында ана тілі ағылшын саналатындар әсіресе сұранысқа ие, бірақ олармен сабақтар барлық мақсаттарға сәйкес келмейді. Мысалы, егер сіз сөйлесу ағылшын тілін жақсартқыңыз келсе, бұл формат өте қолайлы. Бірақ тіл үйренуді енді бастасаңыз, қазақ тілді немесе орыс тілді мұғалімді таңдағаныңыз дұрыс.

Бастапқы деңгейде тек ағылшын тілді мұғалімде түсіну қиын болады: ол сөздерді қазақ, орыс тілдеріне аударма алмайды немесе синонимдермен түсіндіре алмайды, өйткені оқушының сөздік қоры әлі де аз. Ана тілінде сөйлейтін адаммен түсініспеушілік туындаған жағдайда, қазақшаға немесе орысшаға ауысу мүмкін болмайды және бұл ағылшын тілінде саяхатын енді бастағандар үшін өте маңызды.

«Алдымен барлық грамматиканы үйренемін, содан кейін сөйлей бастаймын»

Кім қателесуге деген қорқынышты бастан өткермеген? Мектеп кезінен бастап біз кез келген дұрыс емес тапсырма үшін төмен баға алатынымызға үйренеміз. Соның салдарынан өзге тілдерді үйренуде қиындықтарға, атап айтқанда сөйлесуден қорқуға тап боламыз. Бірақ іс жүзінде бәрі басқаша жұмыс істейді: әңгімелесуші сізге қате қолданылған артикль үшін ұрыспайды және қателіктеріңізбен де түсінеді. Неғұрлым көп сөйлеуге жаттығатын болсаңыз, соғұрлым бұл қорқыныштан тез арыласыз және қарым-қатынас дағдыларыңызды жақсартасыз. Әрине, грамматика өте маңызды, онсыз қарапайым сөйлемді де құрастыру мүмкін емес. Бірақ егер сіз теорияны іс жүзінде практикада қолданбасаңыз, ережелерді сақтаудың мәні де керегі де болмайды. Сөздік қорыңыз аз болса да және барлық шақтарды үйренбеген

болсаңыз да, ағылшын тілінде қысылмастан сөйлесе беріңіз. Қателер керемет! Олар бізге өсуге көмектеседі.

«Ана тілінде сөйлеуді үйрену мүмкін емес»

Тағы бір қате түсінік! Кез келген тіл үйренуші өзіне ұнайтын кез келген акцентке қол жеткізе алады. Алдымен дұрыс артикуляцияны дамыту, сөйлеудің интонациясы мен үйлесімділігін қадағалау керек. Мұны ағылшын тілінде, ана тілінде сөйлейтіндерден үйренуге болады, бірақ Лондонға, Америкаға бірден барудың қажеті жоқ. Түрлі фильмдер мен телешоуларды тауып, сұхбаттар мен ток-шоуларды қарап және подкасттарды тыңдап та қалаған акцентке қол жеткізе аласыз. Ағылшын тілі ана тілі саналатын актер, актрисалардың сөйлеуіне еліктеуге тырысу: өзіңізді сөйлеуді жаңадан үйреніп жатқан және ата-анасының сөйлеуіне еліктейтін бала ретінде елестету қажет. Мұнда келесі мәліметтерге назар аудару маңызды: сөйлеу мәнері, екпін және логикалық үзілістер.

Жалпы, акцент өмір бойы өзгеруі мүмкін өте икемді қасиет. Мысалы, австралиялық актриса Николь Кидман Америка Құрама Штаттарындағы өмірінің бірнеше жылдарында өзінің акцентін айтарлықтай өзгертті, оны отандастары жиі байқайды. Дәл осындай жағдай қазір «Эйфория» телехикаясының жұлдызы Джейкоб Элордимен де болып жатыр – Америкада ұзақ түсірілімнен кейін оның австралиялық акценті бұрынғыдай айқын емес. Мұның бәрі өз рөлдерінде олар американдық айтылымға еліктейтіндіктен орын алып отыр.

«Ағылшын тілін бала кезден үйрену керек»

Балаларға шет тілдері ересектерге карағанда оңай беріледі деген пікір бар. Бірақ олай емес. Ересек тіл үйренушілерінің көбісі айта бермейтін өзіндік артықшылықтары бар.

Ересектердің психикасы жақсы дамыған, яғни олар сабақта зейінін ұзағырақ ұстап, көп ақпаратты есте сақтай алады. Оларда тілді меңгерудегі қиындықтарды жеңуге көмектесетін өзін-өзі бақылау және өзін-өзі реттеу дағдылары қалыптасқан.

Тағы бір маңызды фактор - мотивация. Балалар шет тілін не үшін үйрену керек екенін толық түсінбейді. Олар жаңа білім мен эмоцияларға қызығушылық танытады, бірақ бұл ұзақ мерзімді оқу үшін жеткіліксіз. Ересектер неге үйрене бастайтынын анық түсінеді. Өмір тәжірибесі, өзіңізді және өз қалауыңызды түсіну - мұның бәрі ерте жастан гөрі оқуға саналы түрде жақындауға көмектеседі.

Кейбір сарапшылар балаларға қазақша немесе орысша аналогия іздемейтіндіктен ағылшын тілін үйрену оңайырақ дейді. Олардың өздері ана тілінің құрылымын әлі білмейді, сондықтан грамматикалық ережелерді шатастырмайды. Бір жағынан, бұл дұрыс шығар, бірақ көбінесе ересектерге тіл үйрену оңайырақ. Сабақтар барысында әртүрлі тақырыптарды үнемі талқылау маңызды. Әртүрлі мәселелер бойынша жеке тәжірибе мен пікірге ие бола отырып, сіз коммуникативті әдісті қолдана отырып оңай үйрене аласыз және ситуациялық тапсырмаларды (дүкенде тауар сатып алу немесе жұмыс сұхбаты) орындай аласыз.

Жалпы, тілдерді өмір бойы үйренуге болады, тіл үйренуге құлшыныс кез келген жаста өз жаңалықтарын ашады. Сонымен қатар, ағылшын тілі үнемі өзгеріп отырады: жыл сайын онсыз ағылшын тілінде сөйлейтіндерді ғана емес, сонымен қатар ағылшындардың мәдениетін де түсіну қиындық келтіретін жаңа идиомалар мен сленгтік тіркестер пайда болады. Сондықтан да ағылшын тілін үйрену жан жақты түрде, үздіксіз, тұрақтылықпен жүруі керек деп айта аламын.

Алматы облысы, Алматы қаласы, Алатау ауданы
"BALBROUN" өнер-білім орталығы
Қазақ тілі және әдебиеті пәні мұғалімі
Уталиева Сандуғаш Нұрланқызы

ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТ САБАҚТАРЫНДА ТИІМДІ ӘДІС ТӘСІЛДЕРДІ ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУ

Бүгінгі таңда негізгі орта мектеп оқушыларына қазақ тілін оқыту және мемлекеттік тіліміздің қазіргі қоғамдағы рөлін арттыру мәселесі өзекті болып отыр. Мектептегі білім беру мазмұнына қазақ тілін енгізуге, тілді оқытуға бағдарламалық-әдістемелік және дидактикалық қамтамасыз етуді дайындауға, республикамызда жастар арасында қазақ тілін білу деңгейінің төмендігін айтуға мәжбүрміз. Бұл жағдайдың себебі – мектеп оқушыларының қазақ тілін үйренуге деген мотивациясының төмендігі, отбасы мен оқу орнында сапалы тілдік ортаның болмауы немесе оқу ордасында тілді пассивті оқыту режимі.

Қазақ тілін оқыту белсенді түрде тілге ену режимінде құрылуы керек, бұған мұғалімдердің заманауи білім беру технологиялары мен интерактивті әдістерді, оның ішінде компьютерлік және ақпараттық технологияларды пайдалануы барынша ықпал етеді.

Бұл мақалада мен қазақ тілін оқытудың жаңа әдіс-тәсілдері, білікті кадрлар даярлау туралы сөз қозғаймын. Қазіргі және дәстүрлі оқыту әдістері салыстырылады. Интернет желісі, бейне сабақтар, аудиокітаптар, т.б. арқылы жаңа ақпаратты қабылдау және ассимиляциялау техникасы сипатталады.

Қазақ тілді оқытудың ең тиімді әдісінің бірі - білім берудің нақты жағдаяттары әдісі (Case-study әдісі). Білім берудің нақты жағдаяттары әдісінің орталық концепциясы – жағдайды түсіну, яғни олардың кез келгенін таңдау түпкілікті нәтижеге шешуші әсер ететін айнымалылар жиынтығы. Бірыңғай дұрыс шешімнің болуын түбегейлі жоққа шығарады. Оқытудың бұл әдісі арқылы оқушы өз бетінше шешім қабылдауға және оны негіздеуге мәжбүр болады. Нақты жағдайларды оқыту әдісі өткен ғасырдың басында құқық және медицина саласында қолданыла бастады. Бұл оқыту әдісін таратуда жетекші рөл Гарвард университетіне тән. Дәл сол жерде оқушыларға бизнес пәндерін оқытуға арналған алғашқы кейс-стадилер әзірленді. Әдістемені әзірлеушілер анықтағандай кейс-стади әдісі оқушылар мен мұғалімдер іскерлік жағдайларды немесе тапсырмаларды тікелей талқылауға қатысатын оқыту әдісі болып табылады. Жағдайлық есептер мұғалім жетекшілік ететін аудитория әңгімесінің негізін құрайды. Сондықтан кейс-стади әдісі оқу материалының ерекше түрін де, оқу процесінде осы материалды пайдаланудың ерекше тәсілдерін де қамтиды.

Жалпы алғанда, білім берудің нақты жағдайларының әдісі:

- белгісіздік жағдайында дұрыс шешім қабылдауға;
- шешім қабылдау алгоритмін құрастыруға;
- жағдаяттарды зерттеу дағдыларын меңгеруге;
- іс-қимыл жоспарын әзірлеуге;
- алған теориялық білімдерін практикада қолдануға;
- басқа мамандардың көзқарасын ескеруге мүмкіндік береді. Ең бастысы, бұл әдіс жағдаяттарды талдау, баламаларды бағалау қабілетін дамытуға ықпал етеді, практикалық есептерді шешу дағдыларын қалыптастырады.

Қазақстандық білім беру орындарында оқытудың әдістері мен құралдарында қазіргі заманғы технологиялар – компьютерлер мен Интернет ерекше рөл атқарады. Осыған байланысты қазіргі қазақстандық оқушылар арасында білім мен дағдыларды табысты қалыптастыру жолдары туралы жаңа көзқарастар бар. Компьютерлік және интернет-технологиялар ықпалының ең бір байқалатын көрінісінің бірі оқыту процесінде интерактивті әдістерді қолдану болып саналады.

Біздің ойымызша, оқыту әдістерінің дұрыс немесе бұрыстығын анықтаған кезде, әрине, маңызды болып табылатын оқыту әдістерінің техникалық қамтамасыз ету дәрежесіне емес, оқыту әдістерінің түпкілікті тиімділігіне сүйену маңызды және осы ұстанымдарға сүйене отырып, әрбір әдіске деген сұраныс дәрежесі туралы да, еліміздегі білім беру мазмұны туралы да айтуға болады.

Осы ережелерді сақтай отырып, біз оқытудың интерактивті әдістерін анықтауға тырысамыз. Оқытудың интерактивті әдістері – бұл оқушының оқу-тәрбие процесіне белсенді қатысуға және белсене араласуға бағытталған оқытудың әдістері, тәсілдері мен құралдары. Осы анықтамаға сүйене отырып, біз осы анықтамаға кіретін оқыту әдістерінің ауқымын қамтуға тырысамыз. Сонымен, гуманитарлық пәндер бойынша сабақта мыналарды қолдануға болады:

1. Нақтылау және фактология техникасы – фактілер мен оқиғалар ағымында оқушының негізгі ойды немесе ойды бөліп көрсету қажеттілігіне бағытталған. Оларды материалды ауызша баяндау барысында қолдануға болады.

2. Зерттеу әдістемесі – ұжымдық пайымдау процесінде бастапқы дереккөзден үзіндінің мазмұнын талдау қажет болғанда топта ұжымдық жұмысқа бағытталған. Шағын топтарда – практикалық сабақтарда жұмыс істеуге бағытталған. Мұнда мыналарды жіктеуге болады:

а) қазақ тілі курсы бойынша оқушылардың көрнекі құралдармен жұмысы – слайдтар, сызбалар, кестелер;

ә) оқытудың техникалық құралдарын – дербес компьютерді және т.б. бір сабақ барысында әртүрлі әдістердің жиынтығы ретінде.

3. Іскерлік немесе рөлдік ойындардың техникасы – сабақ барысында оқушылардың әрқайсысының кезеңдік, функционалдық қатысуына бағытталған. Олар оқушылардың ең көп бөлігінің оқу процесіне белсенді қатысуына мүмкіндік береді.

Әдістердің бұл категориясы мыналарды қамтуы керек:

а) таратпа материалдардың барлық түрін – қазақ тіліндегі тізбекті мәліметтерді, фактілік қателері бар мәтіндерді пайдалану;

б) ақыл-ой әрекеті процесінде оқушының кейіннен өз бетінше пайдалануына бағытталған пайымдау стандартының нұсқауы және иллюстрациясы;

в) мазмұны оқушылар тобын бірнеше бөліктерге бөлу және оқушылардың әрқайсысының (немесе оқушылар тобының) оқуды орындауға байланысты белгілі бір функцияларды орындауы ретінде түсінілетін нақты рөлдік ойындар тапсырма.

Әрине, оқу-тәрбие процесіндегі бір заңдылықтан алшақтау әрекеті ретінде оқыту әдістері мен құралдарының әртүрлілігі, оның барлық жағымды көріністерімен бірге жағымсыз жағы да бар: сабақтарды өткізудің «калейдоскопиялық» формасы оқушының оқудың «қызықсыз» түрлеріне қатысу әрекетінде сабақ барысында ашуды қажет ететін мәселенің мәнін түсіне алмайды. Біз өзімізді «интерактивті» деп аталатын әдістерге баурап алғанымызды мойындаймыз, сол себепті бұл кезде сабақтарымызды әртараптандыру әрекетінің орындалуы қажет.

Білім берудің интерактивті түрлерін енгізу қазіргі заманғы білімді оқушыны дайындаудың маңызды бағыттарының бірі болып табылады. Қазіргі таңдағы негізгі әдістемелік жаңалықтар оқытудың интерактивті әдістерін қолданумен байланысты.

«Интерактивті» ұғымы ағылшынның «interact» («inter» - «өзара», «act» - «әрекет») сөзінен шыққан. Интерактивті оқыту – танымдық әрекетті ұйымдастырудың ерекше формасы. Ол өте нақты және болжамды мақсаттарды білдіреді. Осы мақсаттардың бірі – оқушы өзінің жетістігін, оның интеллектуалды өміршендігін сезінетіндей қолайлы оқу жағдайын жасау, бұл оқу процесінің өзін өнімді етеді. Қазақстан Орталық Азия аймағындағы жоғары технологиялар әртүрлі әлеуметтік институттарға, соның ішінде білім беру саласына белсенді түрде енгізілетін санаулы елдердің бірі болып табылады. Қазіргі уақытта көптеген пәндерді, соның ішінде қазақ тілін оқытуда электронды интерактивті оқыту әдістерін қолдану кеңінен таралған.

Электрондық білім беру ресурстарын жобалау әдістемесі ақпараттық, коммуникациялық және мультимедиялық технологияларды, модульдік оқытудың педагогикалық әдістемесін және білімнің пәндік

саласындағы әртүрлі әдістерді біріктіру арқылы жүзеге асырылады. Мұндай интеграция жаңа инновациялық педагогикалық өнімді береді, мысалы, электронды оқулықтар, зерттеулерге сәйкес, оқу үдерісінің қарқындылығын, оқу үлгерімінің сапасын 3 есеге арттырады. Бұл тәсіл кез келген пәнге, соның ішінде қазақ тілін электронды оқытуға да қатысты.

Электрондық оқулықтар ақпараттық, коммуникациялық және мультимедиялық технологияларды, модульдік оқытудың педагогикалық әдістемесін және білімнің пәндік саласындағы әртүрлі әдістерді біріктіру негізінде әзірленген.

Расында да, Қазақстанда мектептегі білім беру мазмұнын цифрлық форматқа көшірудің қарқынды процесі жүріп жатыр. Электрондық оқулықтар дәстүрлі қағаз оқулығының сканерленген нұсқасы емес, білімнің пәндік аймағындағы мұғалім мен оқушылардың тікелей виртуалды әрекеттесуінің бағдарламаланған процесі – білім беру мақсаттарын қоюдан бастап тестілеу түріндегі оқу жетістіктерін бақылауға дейінгі әрекеттерді қамтамасыз етеді. Олардың айрықша белгілері мультимедиялық, интерактивті және модульдік.

Менің ойымша, сабақтың оң нәтижесі оқушыға қандай да бір оқиғаларды, фактілерді қаншалықты түсінікті және қолжетімді айтып беруіме емес, өзімнің оларды қалай түсініп, қалай сипаттай алатыныма байланысты болады. Бұл балаларға сабақта шексіз еркіндік беру туралы емес. Бұл жерде біздің көз алдымызға мұғалімнің байқамай бағыттап, реттеп отырған балалардың жақсы жоспарланған өздік жұмысы келеді. Әдеттегі үлгілерден алшақтап, балаларға қателесуге және қателерінен сабақ алуға мүмкіндік беру керек.

Жоғарыда айтылғандарды қорытындылай келе, оқытудың әдістері мен тәсілдерін өз алдына мақсат дәрежесіне көтеруге болмайды, олар ең алдымен білім беру мәселелерін шешудің құралы болып табылатынын атап өткім келеді. Сондықтан әдістер әр оқу пәнінің ерекшеліктерін ескере отырып қолданылуы керек.

**Батыс Қазақстан облысы, Орал қаласы
№ 40 жалпы орта білім беретін мектеп
Мектепалды сынып тәрбиешісі
Салихова Гүлайым Нұрболатқызы**

МЕКТЕПАЛДЫ ДАЯРЛЫҚ СЫНЫПТАРЫНДА БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІН ЖЕТІЛДІРУДІҢ ЗАМАНАУИ НЕГІЗДЕРІ

Мектепалды даярлық сыныптарында мемлекеттік білім беру стандартындағы педагогикалық ұжымның басты міндеті және оның қызметінің негізгі нәтижесі болып табылатын баланың дамуы қарастырылады. Негізгі міндеттерді іске асыруды мынадай бағыттарда жүзеге асыру қажет: әлеуметтік коммуникативтік, көркемдік эстетикалық, танымдық, сөйлеу және физикалық. Өз еңбектерінде көптеген танымал мұғалімдер балалардың даму кезеңінің құндылығына құрметпен қарау қажеттілігін атап өтті.

Қазіргі уақытта мектепалды даярлық сыныптарында баланың дамуына ерекше назар аударылады, балалық шақ әлеуметтік-мәдени категория, әлеуметтік-мәдени құбылыс ретінде қарастырылады, сондықтан баланың қоғамдағы субъект ретіндегі орнын, осы процестегі білім беру жүйесінің рөлін, тұтастай алғанда баланың дамуының мазмұнды сипаттамаларын анықтау қажеттілігі туындады.

Мекемеде білім беру қызметі ұйымдастырылған балалардың психологиялық және физиологиялық ерекшеліктері "Балалардың жас құндылықтары" ұғымының маңызды негізі болып табылады. Жас құндылықтары балалардың практикалық іс-әрекетінде, олардың әлеуметтену процесінде көрінеді. Өзінің практикалық іс-әрекетінде бала белгілі бір әлеуметтік жағдайға бейімделіп, белгілі бір жағдайға өзінің көзқарасын көрсете бастайды, жеке ұстанымын анықтайды.

Қоршаған әлем объектілерін ертегідей мифтік қабылдау, әсерлілік, бейнелі қабылдаудың басым болуы, белсенділіктің жоғарылауы және балалық шаққа тән басқа да нәрселерді балалардың жас құндылықтары ретінде қарастыруға болады және тәрбиешілер мен тәрбиеленушілердің жемісті өзара әрекеттесуін ұйымдастырудың негізгі негіздері болып табылады.

Мектепалды даярлық сыныптарының көптеген қызметкерлері іс жүзінде балалық шақ құндылықтарын ескермей, даму процесін балаларға мақсатты әсер ету ретінде қарастыруды жалғастыруда, олар жылдар бойы қалыптасқан қарым-қатынас стереотипін жеңе алмады. Оқу-тәрбие

процесінің тиімділігін арттыру үшін жоспарлау және кейіннен практикалық жүзеге асыру кезінде әрбір баланың жас ерекшелігінің ғылыми негізделген ролін оңтайлы ескерген жөн болар еді.

Тәрбиешілер мен балалар арасындағы қарым-қатынастың сипатын және бағдарламалық материалды игеру дәрежесін ескере отырып, мектепке дейінгі білім беру мекемесі жұмысының тиімділігін анықтау кезінде баланың мекемедегі орнын білім беру іс-әрекетінің пәні ретінде анықтаудың дұрыстығы, мектепке дейінгі балалық шақтың табиғаты мен өзіндік ерекшелігі, оның жас құндылықтары туралы хабардарлық пен есеп дәрежесі маңызды екенін түсіну қажет. Балаға қоршаған әлемді жеке құндылықтарға, жеке мүдделерге сүйене отырып қабылдау және тану мүмкіндігі берілуі керек, сондықтан білім беру мекемесінің тиімділігі барлық жеке қасиеттердің дамуымен байланысты болуы керек.

Мектепалды даярлық сыныптарының жұмысында қоршаған әлемнің бейнелі көзқарасын, бейнелі өзін-өзі жүзеге асыруды оятуға ықпал ететін іс-шаралар маңызды орын алады. Балалар мекемесінің практикалық жұмысындағы көркем шығармашылық, бейнелеу, сөйлеу, музыкалық іс-шаралар өте маңызды міндеттерді тиімді шешуге мүмкіндік береді:

- эстетикалық тәрбиеде-бейнелеу дағдылары мен эстетикалық талғамды сіңіреді және кеңейтеді, шығармашылық қабілеттерін дамытуға ықпал етеді;

- әлеуметтену процесінде-қолайлы жағдайларда әлеуметтік өмір туралы білім қалыптасады, әлеуметтік маңызды дағдылар мен қарым - қатынас пен өзара әрекеттесу тәсілдері, қоғамдағы мінез – құлық нормалары игеріледі;

- білім беру саласында-мәдениет әлеміне енуге ықпал етеді, әлеуметтік-мәдени құндылықтарға қосылады, қоршаған әлемге эмоционалды құндылық қатынасы қалыптасады, балаларды көркемдік бейнелермен байытады.

Балалық шақтағы басым эмоционалды компонент қоршаған әлемді бейнелі қабылдауды оятады, ал тәуелсіз шығармашылық қызметке деген ұмтылыс қоршаған шындықтың өзіндік көзқарасын және оған құндылық қатынасын қалыптастыруға ықпал етеді. Тәрбиешілердің практикалық іс-әрекеттегі балалардың эмоционалды саласына мақсатты әсері олардың бойында әртүрлі эмоциялар мен тәжірибелерді тудырады, бұл балаларды білім мазмұнын игеруге итермелейді. Сурет салу, көркем шығармаларды оқу және т. б. процесінде эмоционалды көріністерді жаңартуға бағытталған дәстүрлі емес әдістер бар.

Эмоционалды сенсорлық әсер ету әдісі қысқа эмоционалды реакцияның пайда болуына ықпал етеді. Жұмыс барысында мұғалім балалардың әртүрлі эмоционалды реакцияларын ынталандыратын арнайы сенсорлық ынталандыруларды енгізеді: күзгі пейзажды салуды жоспарлау кезінде балаларды жел мен жаңбырдың шуын тыңдауға шақыру және т. б.

Салыстыру әдісі балаларда қоршаған әлемнің әртүрлі объектілеріне, әлеуметтік құбылыстарға, адамдардың іс – әрекеттеріне эмоционалды құндылық қатынасын дамытады және саралау механизміне негізделген-модальділігі әртүрлі эмоцияларды ынталандыру. Ойын және ауызша түрдегі әртүрлі диверсиялық әрекеттердегі мазмұн мен форма, білім мен мінез-құлық арасындағы айқын сәйкессіздік балалардың эмоционалды тәжірибесін тудырады.

Сәйкестендіру механизмінен туындайтын эмпатияны ынталандыру әдісі. Әдістің мәні балаларда эмпатияның эмоционалды реакциясын ояту болып табылады. Мұғалім көркем шығарманы оқи отырып, балаларда әдеби кейіпкердің реакциясы сияқты эмоционалды реакция тудыруға тырысады.

Эмоционалды әсер ету әдісі балаларды эмоционалды тәжірибені бейнелі түрде жеткізуге, рөлге енуге немесе әдеби шығарманың кейіпкерімен сәйкестендіруге итермелейді. Осы әдісті қолдана отырып, бала эмоционалды өзін-өзі жүзеге асырудың жеке сипатын білдіретін қиялдағы жағдайға түседі.

Тәрбиеші эмоционалды әсер ету әдістерін қолдана отырып, бұл әдістер тәрбиенің негізгі принциптеріне, формалары мен әдістеріне қайшы келмеуі керек, бірақ оларды үйлесімді түрде толықтырып, балалардың дамуына қызмет етіп, практикалық жұмыста әртүрлі іс-әрекеттерге эмоционалды байлық пен қызықты сипат беруі керек екенін білуі керек. Педагогикалық ұжымдар балалардың жас ерекшеліктерін ескере отырып, практикалық іс-әрекетте толыққанды және тиімді дамуын қамтамасыз етуі керек.

**КГУ "Общеобразовательная школа №12 отдела образования города Рудного"
Управления образования акимата Костанайской области
Учитель математики
Ратц Александр Эвальдович**

ФОРМИРОВАНИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

В современном обществе математика стала одним из основных способов решения многих жизненных вопросов человечества. Проблемы, связанные с организацией производства, выбором оптимальных решений, анализом экономических ситуаций и другими немаловажными процессами нашей жизнедеятельности, решаются благодаря математическим методам. Интенсивное применение математических знаний в различных областях науки является одним из показателей роста престижности математического образования.

Поэтому, в современной науке последнее время усиливается роль математики. Математика становится универсальным инструментом вскрытия и управлением закономерностями развития.

Современное развитие общества ставит перед школой задачу воспитания личности, которая могла бы самостоятельно и критически мыслить, сопоставлять и анализировать факты, находить различные варианты решения проблем. Важнейшим компонентом новой модели школьного образования является её ориентация на практические навыки, на способность применять знания, реализовывать собственные проекты, поэтому сегодня всё чаще говорят о формировании у учащихся функциональной грамотности.

Одной из составляющих функциональной грамотности выступает математическая грамотность, которая предполагает способность обучающихся формулировать, применять и интерпретировать математику в разнообразных контекстах. Математическая компетенция включает математические рассуждения, использование математических понятий, процедур, фактов и инструментов с целью описывать, объяснять и предсказывать явления.

Математическая грамотность – это способность человека определять и понимать роль математики в мире, высказывать хорошо обоснованные математические суждения и использовать математику в реальной жизни. Под функциональной грамотностью понимают способность человека вступать в отношения с внешней средой и максимально быстро адаптироваться и функционировать в ней. В отличие от элементарной грамотности как способности личности читать, понимать, составлять простые короткие тексты и осуществлять простейшие арифметические действия, функциональная грамотность есть уровень знаний, умений и навыков, обеспечивающий нормальное функционирование личности в системе социальных отношений, который считается минимально необходимым для осуществления жизнедеятельности личности в конкретной культурной среде.

Функциональная математическая грамотность включает также способность выделять в различных ситуациях математическую проблему и решать ее, а также склонность выполнять такую деятельность, что достаточно часто связано с такими чертами характера, как уверенность в себе и любознательность. В условиях непредсказуемости и неопределенности современного мира, обучающимся не хватает самого важного - самостоятельности как основополагающего качества поведения, имеющего прямое отношение к функциональной грамотности. С целью реализации задач по формированию функциональной математической грамотности на уроках математики необходимо использовать различные технологии на основе личностноориентированного подхода. Наиболее перспективными являются игровая технология, а

также технология проектного обучения (проектной деятельности). Использование метода проектов позволяет достигать дидактические цели через детальную проработку какой-либо проблемы, которая должна разрешиться вполне реальным, осязаемым практическим результатом. Особую роль при таком подходе играет возможность самостоятельного приобретения знаний в процессе решения проблемы. Благодаря этому учащиеся смогут научиться конструировать и видоизменять свои знания, развивать критическое мышление.

Особая роль в развитии функциональной грамотности на уроках математики отводится решению текстовых задач. Работа с текстом задач, выделение структурных компонентов задач, преобразование, моделирование и составление задач способствуют формированию навыков осмысленного чтения. Кроме того, формированию грамотности чтения способствует решение текстовых задач с недостающими и лишними данными, задач в прямой и косвенной форме, «дружных задач» – пар задач, где решение второй задачи не представляется возможным без решения первой. В свою очередь, невозможно проводить работу над задачей без сформированных навыков осмысленного чтения. Отсутствие понимания содержания задачи, неумение выделить в задаче главное, определить условие и вопрос, четко и логично сформулировать ответ – все это говорит об отсутствии именно осмысленности чтения как важнейшего компонента читательской грамотности.

С целью развития математической грамотности обучающихся на уроках можно использовать специальный инструментарий – учащимся предлагаются не типичные учебные задачи, которые используются в традиционных методических системах обучения математике и мониторинговых исследованиях математической подготовки обучающихся, а близкие к реальным, проблемные ситуации, представленные в некотором контексте и разрешаемые доступными учащемуся средствами математики.

Важным условием формирования функциональной грамотности является систематическая и целенаправленная работа на каждом уроке, применение современных образовательных технологий и средств обучения, использование форм и методов, позволяющих реализовать принципы практикоориентированности знаний и самостоятельности детей в обучении.

Современный мир все меньше нуждается в физической силе, все больше – в грамотности и интеллекте. Математика как школьный предмет обладает достаточным потенциалом для формирования и развития математического образования, которое должно способствовать тому, чтобы математическая грамотность была на высоком уровне.

Использованные литературы:

1. Особенности формирования функциональной грамотности учащихся основной школы по предметам естественнонаучного цикла. Методическое пособие. – Астана : Национальная академия образования им. И. Алтынсарина, 2013. – 38 с.;
2. Казакова Р.А. Развитие функциональной грамотности на уроках математики: учебно-методическое пособие/Р.А.Казакова, О.И.Кравцова; науч.ред.С.Ф.Хлебунова. -Ростов н/Д: Изд-во ГБУ ДПО РО РИПК и ППРО.-2017.

Абай облысы, Аягөз ауданы
"№1 Ақшаулі жалпы орта білім беретін мектеп" КММ
Бал-Ерке шағын орталығының тәрбиешісі
Омарова Ляззат Амантаевна

БАЛАБАҚШАДА ОЙЫН ТЕХНОЛОГИЯСЫН ҚОЛДАНУДЫҢ БАЛА ӨМІРІНЕ ПАЙДАСЫ

Ойын-балалар үшін ең қолжетімді әрекет түрі, бұл қоршаған әлемнен алған әсерлерді, білімдерді қайта өңдеу тәсілі. Ерте балалық шақта баланың ойынға тәуелсіз болуға, өз қалауы бойынша құрдастарымен сөйлесуге, ойыншықтарды тандауға және әртүрлі заттарды қолдануға үлкен мүмкіндігі бар. Ойын технологиясының басты мақсаты — баланы өзгертпеу немесе оны қайта жасамау, керісінше мектепке дейінгі және балалардың даму деңгейін толыққанды мотивациялық негізін қалыптастыру үшін, дағдылар мен қызмет шарттарына байланысты жұмыс істеу. Баланың бойындағы жақсы қасиеттер мен мүмкіндіктерді ашып, олардың өнегелі де тәрбиелі болып тәрбиеленуіне тәрбиешілердің маңызы зор. Мектепке дейінгі балалардың жан-жақты дамуы үшін ойынның рөлі ерекше. Мен өз жұмысымда ойын технологияларын белсенді қолданамын, өйткені бұл барлық мектепке дейінгі білім берудің негізі болып табылатын ойын технологиялары.

Ойын арқылы бала түрлі логикалық жаттығуларды орындауға төселеді. Бұл жөнінде белгілі психолог – ғалым А.А. Люблинская «Зейін баланың белсенді әрекетінде туындап қана қоймай, олардың жақсы ұйымдастырылған іс – әрекетінде. Бәрінен бұрын олардың ой еңбегінде де қолдау табатынын айтады». Білім беру процесінде ойын технологиясын қолдана отырып, ересек адам эмпатияға, қайырымдылыққа ие болуы керек, эмоционалды қолдау көрсете білуі, қуанышты жағдай туғызуы және баланың қиялын ынталандыруы керек. Тек осы жағдайда ойын баланың дамуына және ересек адаммен ынтымақтастықтың жағымды атмосферасын құруға пайдалы болады. Ойын технологияларын қолдану барысында мектеп жасына дейінгі балалар зейінін, есте сақтау қабілетін, ойлауын, сөйлеу қабілетін, балалардың коммуникативті және танымдық қабілеттерін дамытады.

Ойын технологиясының тұжырымдамалық негіздері:

Балалармен бірлескен ойын нысаны, ойын тәсілдері мен жағдайлары көмегімен, баланың қызметін ынталандыру және қызығушылығын ояту негізінде құрылады.

Педагогикалық ойындарды іске асыру мынадай ретпен жүзеге асырылады. — дидактикалық мақсат ойын міндеттерінің түріне қойылады, білім беру әрекеті ойын ережесіне бағынады; — оқу материалы оның құралдары ретінде пайдаланылады; дидактикалық тапсырмаларды табысты орындау ойын нәтижесіне байланысты. Ойын технологиясы білім беру процесінің белгілі бір бөлігін, яғни біріктірілген жалпы мазмұнын, сипатын қамтиды. Ойын технологиясына білім беру саласындағы интегративтік қасиеттерді қалыптастыратын дәйекті ойындар мен жаттығулар жатады. Сондай-ақ, ойын материалы білім беру үдерісі мен оқу материалын игеру тиімділігін арттыруы қажет.

Ойын технологиясы баланың ойлауын дамытуға ықпал етеді. Баланың ойлауының дамуы ойлаудың үш негізгі формасын игеру арқылы жүретінін білеміз: визуалды-тиімді, визуалды-бейнелі және логикалық.

- Көрнекі-тиімді-бұл іс-әрекеттегі ойлау. Ол іс-әрекеттерді, заттармен және ойыншықтармен ойындарды жүзеге асыру барысында ойын әдістері мен оқыту әдістерін қолдану барысында дамиды.

- Бейнелі ойлау-бала салыстыруды үйренген кезде, объектілердегі ең маңыздысын бөліп көрсетіңіз және жағдайға емес, бейнелі идеяларға назар аудара отырып, өз әрекеттерін жүзеге асыра алады. Көптеген дидактикалық ойындар бейнелі және логикалық ойлауды дамытуға бағытталған.

- Логикалық ойлау баланы ойлау, себеп-салдарлық байланыстарды табу, қорытынды жасау қабілетіне үйрету процесінде қалыптасады. Балалардың шығармашылық ойлауы мен қиялын дамыта отырып, мен бірқатар баламалардан шешім таңдауды қажет ететін стандартты емес, проблемалық жағдайларда ойын әдістері мен әдістерін қолданамын. Әр түрлі мақсатты бағыттағы ойын технологияларын кешенді пайдалану баланы мектепке дайындауға көмектеседі.

Ойын – балалар әрекетінің негізгі түрі, сондықтан ол бала өмірінде тәрбие мен білім берудің шешуші шарты болып табылады. Бала өзін қоршаған ортаны, адамдар арасындағы қарым – қатынасты білуі мен сезінуі ойын негізінде жүзеге асады.

1. Ойынның мақсаты нақты қойылып, керекті көрнекіліктер мен материалдар күнілгері дайындалып, оңтайлы жерге қойылуы керек.

2. Ойынға кірісер алдында оның жүргізілу тәртібі балаларға әбден түсіндірілгені жөн.

3. Ойынға топтағы балалардың түгел қатысуын қамтамасыз ету керек.

4. Ойынның барысында тәрбиеші балалардың түгел қатысуын қадағалаумен қатар, олардың ойын үстінде шешім қабылдай білуіне, ойлана білуіне жетелеуі керек. Ойын түрлерінің ұйымдастырылған тақырыбы мен мазмұнына неғұрлым сәйкес алынса оның танымдық, тәрбиелік маңызы да арта түседі.

Ойындар мазмұнына қарай , өзіне тән ерекшеліктеріне қарай сюжетті-рөлдік, драмалық, дидактикалық, құрлыс ойындары, кимылды ойындар болып бөлінеді.

- Сюжетті-рөлдік ойындардың ерекшелігі сол, оны балалардың өздері жасайды. Ойынның дербес әрекеті айқын өнерпаздық және шығармашылық сипатта болады. Мысалы, «Дүкен» ойынын ойнағанда сатушымен сатып алушының әрекеттерін, ал «Аурухана» болып ойнағанда дәрігер мен науқастың әрекеттерін еліктейді. Педагог өткізілген ойынға талдау жасап, оның балаларға тигізген тәрбиелік ықпалын бағалауға, өз тобындағы сюжетті-рөлдік ойындарына одан әрі басшылық ету тәсілдерін ойластыруға тиіс. Соған орай тәрбиешінің міндеті - бастапқы кездері басшылық жасай отырып, ойынды өз мәнінде ойнай білуге үйрету. Ол үшін сюжетті-рольдік ойындарды талдап, ойнау жолдарын қалай кеңейтуге болатынын жан-жақты ойластырған жөн.

- Драмалық ойындарда мазмұн, рөлдер, ойын әрекеттері қандай да бір әдеби шығарманың, ертегінің т.б. сюжетті мен мазмұнына шарттас болады.

- Еңбек, техникалық, конструкторлық, құрылыс ойындары. Бұл ойындар ересектердің кәсіби қызметерін бейнелейді. Бұл ойындардың барысында балалар өз жұмысын жоспарлауға, керекті материалды жинақтауға, өзінің және басқалардың жұмысына сын көзбен қарауға, шығармашылық міндеттерді тез және дұрыс шеше білуге үйренеді. Еңбек белсенділігі таным белсенділігіне ұштасады.

- Дидактикалық ойын – балалардың оқу әрекетін жандандырып, оқуға деген ынтасын арттыратын маңызды құрал. Оның нәтижесі – балалардың білімді игеруде, ақыл-ой қызметін дамытуда, өзара қарым-қатынас жасауда жеткен жетістіктерінің көрсеткіші.

- Заттық ойындар – ойыншықтар мен заттар арқылы жүзеге асады. Ойыншықтар мен заттар арқылы балалар түрді, түсті, көлемді, материалдарды, адамдар мен жануарлар әлемін, олардың арасындағы қарым-қаынастарды т.б. зерттеп таниды.

- Дайын ережелері бар ойындар. Бұл ойындар, әдетте, баланың жұмбақты шеше білуді, тарқата білуді, болжай білуді, ең бастысы- пәнді білуді талап етеді.

Ойын үстінде баланың түрлі қасиеттері, қабілеті мен белсенділігі де көрінетіні туралы аса көрнекті педагог А. С Макаренко былай дейді: «Ойында бала қандай болса, өмірде кәсіби қызмет саласында, көбінесе сондай болады». Сондықтан келешекке адамды тәрбиелеу - бәрінен бұрын ойын арқылы жүзеге асыралады. Осыдан келіп ойын туралы мынандай тұжырым жасауға болады, ойын-тәрбие құралы, ақыл-ойды, тілді ұстартады, сөздік қорды байытады, өмірді танытып, сезімді кеңейтеді, тәрбиелейді. Ерік және мінез қасиеттерін бекітеді, адамгершілік сапаны жетілдіреді. Ұжымдық сезім әрекеттері өсе түседі. Эстетикалық тәрбие беру құралына айналады. Еңбек тәрбиесін беру мақсаттарын шешуге мүмкіндік береді, дене күшінің жетілуіне көмектеседі.

Алматы облысы, Талғар қаласы
ЖШС "Премиум-Талғар" балабақшасы
Әдіскер
Жумаханова Молдир Кошкиновна

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ҰЙЫМДАРДА ӘДІСТЕМЕЛІК ҚЫЗМЕТТІ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТҮРҒЫДА ҰЙЫМДАСТЫРУ ЖОЛДАРЫ. «В.ВОСКОБОВИЧТІҢ ДАМУТҮШЫ ОЙЫНДАРЫН ТӘЖІРИБЕДЕ ҚОЛДАНУ»

Мектепке дейінгі білім беру ұйымдарының педагогтары әрқашан жаңашылдықтың бәрін қабылдауға бейім. Жалпы білім беру тәжірибесін дамыту мектепке дейінгі білім беру жүйесінің барлық қызметкерлерінің шығармашылық, инновациялық әлеуетінің көрінуіне ықпал етеді. Бұл жағдайда педагогтар мен басшылардың тұлғалық және кәсіби дамуына негізделген кәсіби құзыреттілік ерекше маңызды. Білімді жаңарту үдерісін адамдар ұйымдастырады. Демек, оны жобалау, іске қосу және қолдау инновациялық қызметті ұйымдастырушылар ғылым жетістіктеріне және қоғамның қажеттіліктеріне сүйенетін дәрежеде тиімдірек болады.

Қазіргі уақытта инновациялық қызмет саласына жеке мектепке дейінгі мекемелер мен жаңашыл педагогтар ғана емес, барлық дерлік мектепке дейінгі мекемелер кіреді, осылайша, инновациялық қайта құрулар жүйелі сипат алады. Мектепке дейінгі мекемелердің жаңа түрлері мен профильдері, баланың жеке даралығына және оның жанұясының қажеттіліктеріне бағытталған оқу-тәрбие процесінің вариативтілігін қамтамасыз ететін жаңа білім беру бағдарламалары жасалды.

Біліктілікті арттыру жүйесін сапалы өзгертусіз мектепке дейінгі білім беруді дамыту, оның педагогтары мен басшыларының кәсіби шеберлігін арттыру, ойлау мен белсенділіктің инновациялық стилін дамыту мүмкін емес.

Қазіргі қоғамда инновациялардың үлкен санымен сипатталатын динамикалық өзгерістер орын алады. Инновациялық үдерістер қазіргі мектепке дейінгі білім берудің даму заңдылығы болып табылады.

Мектепке дейінгі білім берудің қазіргі стандарттары бала тұлғасын дамытудың бірнеше негізгі бағыттарын ажыратады, олардың бірі жеке білім беру саласы ретінде оқу-тәрбие жұмысының белгілі бір мазмұнын көздейтін және даму критерийлері бар танымдық даму болып табылады. «Танымдық даму» білім беру бағыты қиял мен шығармашылық белсенділікті дамытуды, қоршаған дүниенің объектілері, осы заттардың қасиеттері мен байланыстары (пішіні, түсі, өлшемі, саны, саны, бөлігі және бүтіндігі, кеңістік пен уақыт, т.б.) туралы түсініктерді қалыптастыруды көздейді.

Қарқынды дамып келе жатқан, түрлі ақпарат ағыны үлкендерді ғана емес, балаларды да бойына сіңіріп жатқан заманда баланың әлі жетілмеген санасын дұрыс жолға бағыттау маңызды. Бала ой еңбегінің әдісін, ойлау, дұрыс талдау, синтездеу қабілетін меңгеруі керек.

Баланы ойлауға үйрету үшін бұл процесті қызықты және танымды ету керек. Бұған әртүрлі әдістер арқылы қол жеткізіледі, олардың арасында менің балалармен жұмысымда оқу ойыны ерекше орын алады. Танымдық дамытуға арналған оқу іс-әрекетін ұйымдастыруда В.Воскобовичтің оқу ойындарын өз жұмысымда сәтті пайдаланамын. Бұл ойын технологиясы керемет ойын кеңістігін құруды қамтиды, топтың объектілік-кеңістіктік ортасында балаларды тамаша қойылымдарда ойнауға, әртүрлі ертегі кейіпкерлерімен, жан-жануарлармен танысуға шақырады.

В.В. Воскобовичтің ойын дамыту процесіне балаларды қатыстыру баланың шығармашылық дамуына, танымдық процестеріне, зейінін белсендіруіне мүмкіндік береді. Бұл жай ғана ойындар емес –

бұл балаларды ойлауға, шығармашылыққа баулитын ертегілер, шытырман оқиғалар, күлкілі кейіпкерлер. Сонымен қатар ертегі кейіпкерлері өз ертегілерімізді жасауға септігін тигізеді.

В.В. Воскобовичтің ойындары сенсорлық және танымдық қабілеттердің, кеңістіктік және логикалық ойлаудың, елестетудің, зейіннің еріктілігі мен шоғырлануына ықпал етеді. Ойын арқылы балалар сандардың сандық құрамы туралы түсінік алады, бөлшек және геометриялық пішіндермен, дыбыстар мен әріптермен танысып, оқу мен жазуды үйренеді. Жиынтықтағы барлық ойындар қолдың ұсақ моторикасын, жобалау қабілетін дамытуға ықпал етеді. Көп функциялы құрылыс жинақтары балалардың логикалық-математикалық дамуына, сенсорлық және танымдық қабілеттерін дамытуға, жобалау жаттығуларына, көзді және екі қолдың ұсақ моторикасын дамытуға бағытталған, сонымен қатар олар психикалық процестердің дамуына ықпал етеді (зейін, есте сақтау, ойлау, шығармашылық қиял).

Ойын технологиясы мемлекеттік білім беру стандартының талаптарына сәйкес келеді және баланың дамуының барлық саласын (әлеуметтік-коммуникативтік, когнитивтік, сөйлеу, көркемдік-эстетикалық, физикалық) қамтиды. Білім беру стандарты балалардың зияткерлік, шығармашылық, танымдық, психикалық, физикалық және жас ерекшеліктерін ескере отырып, олардың дамуы үшін үйлесімді жағдайлар жасауға бағытталған. В.Воскобовичтің ойын технологиясының даму бағыттарына мемлекеттік білім беру стандартының қойған мақсаттары мен міндеттері сәйкес келеді. Сондай-ақ балалармен бірлескен іс-әрекетте технологияларды қолдану, оларды практикада пайдалану нақты білім беру мәселелерін шешуге және оқу үдерісінің сапасын қамтамасыз етуге мүмкіндік беретінін атап өткім келеді.

Воскобовичтің оқу ойындарын педагогикалық процесте қолдану балалармен үйреншікті іс-әрекеттен танымдық ойын әрекетіне көшуге мүмкіндік береді. Ойын баланың шығармашылық қабілеттерінің көрінуін ынталандырады, оның тұлғалық дамуына жағдай жасайды. Оның оқу ойындары - көп функциялы. Осы ойындардың көмегімен тәрбиешілер көптеген оқу тапсырмаларын шеше алады. Оның ойындарының мақсаты - балалардың шығармашылық, танымдық деректерін, интеллектуалдық, ақыл-ой және математикалық қабілеттерін дамыту.

Ойындық танымдық әрекетті ұйымдастыруда ересек адамға ерекше рөл беріледі. Біз балаларды ертегі кейіпкерлерімен және бейнелі терминологиямен таныстырамыз, баланың қабілеті мен қызығушылығына қарай ойын тапсырмаларын таңдаймыз, олармен ойнаймыз, оқытамыз.

В.В.Воскобович технологиясының дамытушы ойындарын іс жүзінде қолданып көрген, ойнаған балалар бастауыш сыныпқа жақсы даярланған, оқу, жазу, санау дағдыларын оңай меңгерген келеді. В.В. Воскобовичтің танымал ойындарының бірі «Игровой квадрат», «Геоконт», «Чудо», «Математические корзинки», «Чудо-головоломки», «Конструктор букв», «Ларчик» ойындары. Бұл ойындар мектеп жасына дейінгі балалардың даму үрдісін арттырады.

«Геоконт» - немесе оны «шегелері бар тақтайша» немесе «түрлі-түсті өрмек» деп атайды. Ол координаттық үлдір жағылған шеге тақтайша түрінде болады. Ойын алаңына пластмасса шегелер бекітілген және оларға түрлі-түсті «динамикалық» резеңкелер тартылып тағылады. Осындай құрылымдау нәтижесінде пәндік мүсіндер, геометриялық пішіндер, айшықтар, сандар, әріптер шығады.

В.В. Воскобович ойындары бойынша сабақтар барысында педагогтың келесілерге баса назар аударғаны жөн:

Дайындық. Балаға ойынды ұсынар алдында алдымен әдістемелік кеңестермен және ойынның өзімен танысып алу;

Сөйлеу. Негізінен балалар қолмен жұмыс істеп, аз сөйлейді. Сабақ барысында баладан оның не істеп жатқанын, не себепті басқасын емес, дәл сол пішінді таңдап алғанын сұрау, ертегі тапсырмасын мазмұндап беруін сұрау немесе жаңа сюжет ойлап табу.

Орнықтылық. Ойын материалдарымен ойнай отырып, бала көбінесе бір қалыпта отырады. Балалардың жастық ерекшеліктерін есепке алып, «ойын қызығына» түсіп кеткен балалардың назарын басқаға уақытылы аударған жөн.

Ыждаһаттылық. В.В. Воскобович құралдарымен ойын үшін ыждаһаттылық қажет. Кез-келген бала оған шыдай алмайды. Балаларды оқытудың басты міндеті – оларға дайын білім беру емес, олардың өзі «ашылулар» жасайтын, мәселелік міндеттерді шешу арқылы жаңа нәрсені үйренетін балалардың іс-әрекетін ұйымдастыру. Осылайша, оқыту процесінде қолданылатын ойын сәттері, оқу мен жаңалық ашу қуанышы балалардың танымдық мотивациясын қалыптастырады.

В. Воскобовичтің оқу ойындарының басты ерекшелігі - әдеттегі шеңберді өзгертпей немесе қайта құрмай, тұрақты ойын процесіне енгізудің қарапайымдылығында. Ал бұл ертегілердегі ересек адам жасына, тәжірибесіне қарамастан баланың толыққанды серіктесіне айналады.

Қызылорда облысы, Жаңақорған ауданы, Жаңақорған кенті
"Асхан" атындағы Зерек орта мектебі
Тарих пәнінің мұғалімі
Қиятбаева Лаура Сейітжанқызы

ПІКІРТАЛАС ТЕХНОЛОГИЯСЫН ПАЙДАЛАНУ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ СЫНИ КӨЗҚАРАСТАРЫН ДАМУ

Қазіргі уақытта мектептің әлеуметтік мақсаты түбегейлі өзгеруде: ол тек білім мен дағдыларды жеткізіп қана қоймай, сонымен қатар оқушылардың оқу мақсаттарын өз бетінше қою, оларды жүзеге асыру жолдарын жобалау, олардың жетістіктерін бақылау және бағалау қабілетін дамытуы керек. Оқушының өзі білім беру процесінің "сәулетшісі және құрылысшысы" болуы керек.

Мектептің білім беру процесінде қолданылатын педагогикалық технологиялар қазіргі білім берудің нәтижелілігін, қолжетімділігін, практикалық және тиімділігін арттырады. Егер технология әдістемелік тұрғыдан сауатты жасалған болса, онда мұғалім оны оңай және тез игереді, өз сабақтарында белсенді қолданады, мемлекеттік стандарттарға сәйкес қажетті нәтижені қамтамасыз етеді. Бұл жағдай оқу процесінде педагогикалық технологияларды қолданудың өзектілігін көрсетеді.

Әрбір оқу пәні білім беру стандартының талаптарына сәйкес оқу қабілетін қалыптастыратын, оқушыларға оқуды жалғастыруға, тек мектеп пәнін оқу процесінде ғана емес, сонымен қатар кез-келген өмірлік жағдайларда білім алуға негіз болатын танымдық әмбебап оқу іс-әрекеттерінің кешенін игеруге көмектесетін етіп құрылуы керек.

Тарих сабағы білім алушыларда қоғам туралы тұтас түсінік, Отанға деген сүйіспеншілік пен құрмет идеяларына, азаматтық бейбітшілік пен келісімді сақтау қажеттілігіне, көпұлтты еліміздің тарихы мен бейбітшілікті құрметтеуге, әртүрлі халықтардың мәдени әртүрлілігін қабылдауға негізделген құндылық бағдарларын қалыптастырады. Сондықтан сабақтарда жеке жас ерекшеліктерін, психологиялық және физиологиялық ерекшеліктерін, өзін-өзі дамытуға және үздіксіз білім алуға дайындығын ескере отырып, оқушылардың белсенді танымдық оқу іс-әрекетіне ықпал ететін жағдай жасау маңызды.

Педагогикалық технология ретіндегі оқу пікірталасы білім беру процесінде маңызды орын алады, өйткені ол топтық өзара әрекеттесу дағдыларын, оқушылардың танымдық мүдделерін, әлеуметтік ақпаратты қабылдау және өз ұстанымын анықтау процесінде сыни ойлауды дамытуға, сондай-ақ әлеуметтік нормаларды құрметтеуге, гуманистік және демократиялық құндылықтарды ұстануға ықпал етеді.

Пікірталасты ұйымдастыра отырып, мұғалім келесі міндеттерді қояды: жаңа білім алу, ақпарат алмасу, белгілі бір мәселелерге әртүрлі көзқарастарды талдау, коммуникативті дағдыларды дамыту. Оқу пікірталасының нәтижесінде сыни және рефлексиялық ойлау дамиды, интеллекттің жалпы дамуы үшін қажетті жағдайлар жасалады; бір тақырыпқа немесе құбылысқа әртүрлі көзқарастар, пікірлердің сәйкес келмеуі есебінен қабылдау шекаралары кеңейеді; топтық келісімді іздеу барысында коммуникативті және пікірталас мәдениеті қалыптасады; білім алушы мінез-құлық тәжірибесін жинақтайды және өз пікірін басқасымен салыстыра алады.

Пікірталасты ұйымдастырған кезде келесі кезеңдерді бөлуге болады:

- мәселені немесе сұрақты тұжырымдау (пікірталас тақырыбын мұғалім ұсына алады немесе оны білім алушылармен бірге тұжырымдауға болады);

- пікірталасқа дайындық (білім алушылар материалмен танысады, өз көзқарасын ойластырады, дәлелдер мен мысалдарды таңдайды);

- мәселені талқылау;
- талқылауды қорытындылау.

Пікірталастың артықшылықтарына мыналар жатады:

- әркімнің талқылау процесіне белсенді қатысу мүмкіндігі, бұл білім алушыларға өзін танытуға, өз білімдерін өзектендіруге, шешен ретінде әрекет етуге мүмкіндік береді;

- пікірталас барысында әртүрлі көзқарастар соқтығысады, ал білім алушылар басқалардың пікірін тыңдауға, өз ұстанымдарын дәлелдеуге, этикалық нормаларға сәйкес диалог жүргізуге, ой-өрістерін кеңейтуге үйренеді;

- талқылау кезінде ойлау процесі жандандырылады, өйткені білім алушылар өз қарсыластарын мұқият тыңдап, қарсы дәлелдер тауып, жаңа ақпаратқа тез жауап бере алуы тиіс;

- талқылау барысында жаңа жоспарланбаған сұрақтар, стандартты емес көзқарастар, қызықты ақпарат пайда болуы мүмкін, бұл талқылауды қызықты әрі жарқын етуге мүмкіндік береді.

Сабақта пікірталас ұйымдастырған кезде мұғалім келесі қиындықтарға тап болуы мүмкін:

- оқушылардың бір бөлігі сабаққа дайын болмауы мүмкін, сондықтан талқылау үшін бұрын зерттелген немесе олардың жасына ең қызықты тақырыптарды таңдаған дұрыс;

- пікірталастың өзі сабақтың уақыт шеңберінен шығуы мүмкін, сондықтан білім алушылардың берілген тақырыптан алыстап кетпеуін, қысқаша, нақты және мәні бойынша сөйлеуін қатаң қадағалау қажет;

- білім алушылардың бір бөлігі өз көзқарасын айтуға ұялуы мүмкін;
- пікірталас хаосқа айналуы мүмкін, онда ешкім басқаны тыңдамайды.

Бұл мәселелерді болдырмау үшін мен әдетте оқушыларды пікірталас кезінде мінез-құлық ережелерімен таныстырамын:

- сөйлемес бұрын өз көзқарасыңызды нақты анықтау;
- әрбір дәлелді фактілермен және мысалдармен дәлелдеу;
- мұғалімнің рұқсатымен ғана сөйлеу;
- талқылаудың басқа қатысушыларын мұқият тыңдау;
- аргументтерді ғана сынау, дәлелдеушілерді емес;
- тек берілген тақырыпты талқылау;
- пікірталастың негізгі мақсаты мәселенің шешімін табу екенін есте сақтау.

Тарих сабақтарында пікірталас жоспарланған және спонтанды болуы мүмкін. Жоспарланған пікірталас бүкіл сабаққа созылуы мүмкін, әдетте бұл қайталанатын-жалпылама сабақтар. Осылайша, пікірталас білімді жүйелеуге және зерттелген тақырып бойынша материалды бекітуге мүмкіндік береді. Сабақтың кез келген сәтінде спонтанды пікірталас туындауы мүмкін. Бұл оқушылардың осы тақырыпқа деген қызығушылығын, олардың мәселеге деген көзқарасының бар екендігін көрсетеді. Мұндай сәттерде оларға өз пікірлерін білдіруге және сауатты қорытындылауға мүмкіндік беру өте маңызды.

Осылайша, тарих сабақтарында пікірталас технологиясын қолдану сабақты те қызықты етіп қана қоймай, сонымен қатар оқушыларда ақпаратты қабылдау тиімділігі мен жылдамдығын арттырады. Бұл оқушылардың танымдық қызығушылығын дамытуға ықпал етеді, жаңа ақпарат іздеуге ынталандырады, сыни ойлауды дамытады, көпшілік алдында сөйлеу және диалог жүргізу дағдыларын қалыптастырады.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Ельникова Е.Б. Интерактивная технология – технология проведения дискуссии [Электронный ресурс]. – URL: <https://nsportal.ru/shkola/istoriya/library/2014/10/13/interaktivnaya-tekhnologiyatekhnologiya-provedeniya-diskussii> (дата обращения: 05.10.2021);
2. Руководство для тренера. Учебное пособие. Назарбаев Интеллектуальная школа, 2015. - 168с.;
3. Заир-Бек С.И., Муштавинская И.В. Развитие критического мышления на уроке: учебное пособие. – М.: ВЛАДОС, 2011. – 89 с.

**Шымкент қаласы
№135 жалпы орта білім беретін мектебі
Бастауыш сынып мұғалімі, педагог-модератор
Көшкінбай Маржан Бауыржанқызы**

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ КАЛЛИГРАФИЯЛЫҚ ЖАЗБА ДАҒДЫСЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ МАҢЫЗЫ

Жазуды үйрену - сауаттылыққа үйрету әдістемесінің жазуды бастапқы меңгерумен байланысты өте маңызды бөлімі. Оқушылардың каллиграфиялық және графикалық дағдыларын қалыптастыру өзара байланысты, сондықтан каллиграфиялық дағдылар жазудың графикалық дағдысының құрамдас бөлігі ретінде қарастырылады. Бала анық әрі жеткілікті түрде тез жазуды ғана емес, сауатты жазуды үйренуі керек. Бүгінгі таңда жазуды меңгеруде қиындықтары бар балалардың саны өте көп. Бұл қиындықтардың себептері педагогикалық, медициналық және физиологиялық мәселелер болуы мүмкін. Мұғалім көбінесе жазуда қиындықтардың қашан және қалай басталатынын көрмейді, тек себебін ғана емес, нәтижесін түзетуге тырысады. Жазуға үйретудегі қиындықтардың себептерін түсіну және оқушыға қалай көмектесу керектігін түсіну үшін жазу процесі не екенін, қалыптасуының әртүрлі кезеңдеріндегі жазудың қалыптасқан жазудан қалай ерекшеленетінін, баланың дамуына, оның жас ерекшеліктеріне, жазу дағдысының қалыптасу процесіне, денсаулық жағдайы мен оқыту әдістеріне әсерін анықтау қажет.

Жалпы сөйлеу жүйесі, сондай-ақ жазбаша сөйлеу - көп қырлы құбылыс. Оның маңызды құрамдас бөлігі – графикалық белгілердің көмегімен адамның сөйлеуі мен ойын мазмұнын білдіру қабілеті ретінде жазу. Жазбаша сөйлеуге, графикалық шеберлікке, демек, каллиграфиялық қолжазбаға ие болу адамның сауаттылығының көрсеткіші болып табылады. Жазу процесінің өзі физиологиялық және психологиялық тұрғыдан өте күрделі: жазу кезінде ми қыртысы, көру, есту органдары, дененің көптеген бұлшықеттері үйлесімді әрекетке қатысады. Бұл процесс мектеп табалдырығын аттағалы жатқан 6-7 жастағы балалар үшін өте қиын, өйткені бұл кезде балаларда ұқыпты үйлестірілген қозғалыстарды орындау дағдысы, яғни графикалық дағды, дұрыс жазу дағдысы қалыптасады. Графикалық шеберлік – жазбаша мәтінді оқудың жеңілдігі мен дұрыстығын қамтамасыз ететін, сонымен қатар жазудың ыңғайлылығы мен орынды жылдамдығына ықпал ететін, эстетикалық талаптарға сай келетін графикалық элементтерді жүзеге асырудың қоғамда қалыптасқан нормаларын сақтау. Каллиграфия – әдемі жазу өнері, яғни дұрыс (анық) және тұрақты қолжазбамен жаза білу. Сол себепті мақаланың мақсаты бастауыш сынып оқушыларының каллиграфиялық дағдыларын қалыптастыру бойынша жұмыс жүйесін жетілдіру мәселесіне арналған.

«Дұрыс жазу» және «заманауи жазу» ұғымдары туралы айтқанда, «жазу» ұғымы бірінің үстіне бірі салынғандай үш құрамдас бөліктен: алфавит, графика және орфографиядан құралатынын түсіну керек. Орфографиялық әдістемені әліпбилік жұмыстан, графиканы оқытудан, мектеп оқушыларының графикалық дағдылары мен қабілеттерін қалыптастырудан бөліп қарауға болмайды. Каллиграфиялық дағдыны қалыптастыру да маңызды, өйткені адамның жазуы оның емле дағдыларын меңгеруін жанама түрде бағалай алады. Орфографиялық және каллиграфиялық дағдыларды қалыптастыру адамның сауатты жазуын айғақтайды, бұл жазбаша қарым-қатынаста ойын жеткізудің дәлдігін, адамдардың бір-бірін түсінуін қамтамасыз етеді. Дұрыс жазуды, оның ішінде графикалық дағдыны қалыптастыру мәселесін зерттегенде, графикалық дағды сөйлеу дыбыстарын сәйкес әріптерге ажырату және қайта кодтаудың, оларды қағазға түсірудің және бір мезгілде түсінудің автоматтандырылған тәсілі екенін түсіну керек.

Оқушыны мәнерлі жазуға баулуда оқытудың бастауыш буынының алатын орны ерекше. Соның ішінде оқушылардың жазуына каллиграфиясына тоқталатын болсақ, ол тек мектеп қабырғасында, ал бастауыш сыныптарда сауаттылықтың алғы шарттары әріптерді үйретуден басталады. Әріп элементтерін дұрыс, әрі таза жазу ережелерін сақтағанда ғана оқушыда мәнерлі жазу дағдысы қалыптасады. Сондықтан жазу сабағы 1-сыныптан бастап осы талапқа сай өтуі тиіс. Бастауыш сыныпта сауаттылықты және мәнерлеп жазу машығын жете меңгерген оқушы жоғарғы сыныптарда да сол бағытпен келеді. Сондықтан өзім оқушының сауатты жазуына ерекше көңіл бөліп, жазуға үйретуде 3 нәрсені басшылыққа алу керек. Біріншісі- әріптерді мәнерлі жазуға және жеке әріптерді өзара құрастыра білуге үйрету, екіншісі- әріп элементтерін дұрыс жазуға дағдыландыру, үшіншісі- жазу жұмысына өте ұқыпты, мұқият болуға қалыптастыру. Оқушының әдемі жазуы, оның қаламсапты дұрыс ұстап, партада өзі дұрыс отыра білуіне байланысты.

Қазақ бастауыш мектептерде оқыту ісінің негізін қалаған ағартушы ғалымдар (Ы. Алтынсарин, А. Байтұрсынұлы және т.б.) әдістемелік еңбектерінде оқушылардың сауат ашу кезеңінде сөздік қоры мен сөйлеу дағдысын қалыптастыруға баса назар аударды.

Сауат ашу кезеңіндегі оқушылардың ойлау және сөйлеу қабілеттерін дамыту мәселелері Т.Шонанұлының, Ж.Аймауытовтың, М.Жұмабаевтың еңбектерінде қозғалды. Осы еңбектерді негізге ала отырып, әрбір бастауыш сынып мұғалімі көркем жазудың әдістемелік теориясын меңгеруге тиіс. Осы тақырыпты курс жұмысыма арқау етуіс де — осы талаптан туындап отыр.

Көркем жазу пәнінде әріп таңбаларын әдемі, көркем етіп салуға жаттықтыру мақсатында жүргізілетін жұмыстардың оқушы бойында жақсы қасиеттердің қалыптасуына ықпалы болуға тиіс. Мектепке алғашқы келген күннен бастап баланың жазуына жете көңіл бөлмеу көп жағдайда оның өз ісіне салғырт қарауына, жауапкершілікті сезінбеуіне әкеп соғады. Таза, әдемі жазуды талап ету оқушының әсемдік сезімін оятып, мінез-құлқын тәрбиелеп, жауапкершілікке, тыңғылыққа, ұқыптылыққа үйретеді. Бірақ бұл үрдіс баяу қалыптасады. Мұндай мақсатқа жету көптеген талаптарды орындаумен тікелей байланысты. Көркем жазу пәнінің алғашқы сабақтарында оқушылардың жеке басына және мектепке қойылатын гигиеналық талаптар мен сынып жиһаздарының дұрыс орналасуы, тақта мен парта арасындағы қашықтықтың сақталуы, жарықтың дұрыс түсуі, партаның оқушы бойына сәйкес болуы немесе оның жазу кезіндегі ыңғайлылығы, оқушының партаға дұрыс отыра білуі, дәптер мен көру арақашықтығын сақтауы, жазу құралдарын тиімді пайдалануын ескеруі шарт.

Жазуды үйренуде мына принциптерді сақтаған жөн:

1. Көрнекілік принципі: мұғалім тақтаға, дәптерге, кестеге көрнекіліктер арқылы жазып көрсетеді.
2. Сапалылық принципі: мұғалім басына не үшін қиғашынан жазады, әріптерді қалай басқарады, әріптердің биіктігі қандай болу керек екенін түсіндіреді. Қиғашынан жазу - тез әрі ыңғайлы.
3. Қайталау принципі: жаттығу орындау кезінде пайдаланады. Жазылған нәрсеге міндетті түрде анализ беріледі, мұғалім әрдайым баланың жазған жазуын дұрыстығын тексеріп отырады.
4. Генетикалық принципі, алғашында жеңіл әріптер, содан соң салынуы қиын әріптер, мысалы а, о, ш, т, п, н; қолы жаттыққаннан кейін – қ, ж, б, в, т.б.
5. Жеке дара ерекшелігін ескеру принципі; оқушылардың көз нашарлығы, бас ауруы, жүрек ауруы, т.б ескеріп отыруы қажет. Барлық бала бірдей емес, олардың жас ерекшеліктері, ойлау қабілеттері - әртүрлі. Сондықтан да жазу каллиграфиялары да ерекшеленеді. Біреуі өте жақсы, енді біреулері өте нашар жазады. Нашар жазатын оқушылармен жеке жұмыс жасау талап етіледі.

Каллиграфиялық жазуды қалыптастырудың негізгі әдістері:

1. Мұғалім жазу үлгісін өзі тақтаға қайта-қайта жазып көрсетуі тиіс.
2. Ауада жазу. Ұстаз әріпті кеңістікте жазып көрсетеді. Бала қолдың қозғалысынан әріптің дұрыс формасын ұғады. Бұл әдіс оқу процесін жандандырады.
3. Көшірмесін түсіру әдісі. Жазылған әріптің үстінен басу.
4. Дайын үлгіден көшіру әдісі. Оқушы өз жазғанын ұстаздың жазғанымен салыстырады.
5. Әріпке анализ жасау әдісі. Мысалы: а әріпі бір дөңгелектен және бір ілмешектен тұрады.

Қорытындылай келе, бүгінгі күні білім беру әдістемесінің өзекті мәселелерінің бірі бастауыш сынып оқушыларында каллиграфиялық дұрыс жазуды қалыптастыру болып табылады. Бүгінгі күні жас балалар компьютерде, смартфондарда көбірек уақыт өткізеді және жазуға тиісті мән бермейді. Оқушыларды сауатты жазуға үйрету – бастауыш сыныптағы ең күрделі үдерістердің бірі. Оқушының денсаулық жағдайы (дене және психикалық) оқушының дұрыс және әдемі жазу дағдыларын қалай меңгергеніне байланысты болмақ.

**"Жамбыл облысы әкімдігінің білім басқармасы Тараз қаласының білім бөлімінің
№38 "Толағай" бөбекжай-бақшасы" МКҚК
Дене шынықтыру нұсқаушысы
Тугулбаева Жазира Джеткизгеновна**

ҚИМЫЛ-ҚОЗҒАЛЫС НЕГІЗДЕРІН ИГЕРУ АРҚЫЛЫ ТӘРБИЕЛЕНУШІЛЕРДІҢ ФИЗИКАЛЫҚ ЖӘНЕ ПСИХИКАЛЫҚ ҚАСИЕТТЕРІН ДАМУДЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Қазіргі заманның өзекті мәселесі-өскелең ұрпақтың денсаулығы мен дене шынықтыру деңгейінің күрт нашарлауы. Бұл өз кезегінде белгілі бір нейропсихиатриялық ауытқулардан, физикалық және соматикалық бұзылулардан зардап шегетін балалар санының көбеюіне әкеледі.

Қазіргі уақытта «Өмірлік қиын жағдайда жүрген балаларды қолдау» орталығында білім беру, ерекше қажеттіліктері бар балаларды әлеуметтендіру және тиімді оқыту үшін қолайлы психологиялық-педагогикалық ортаны қалыптастыру мәселелері, жалпы алғанда, білім берудің рөлі айтарлықтай жаңартылды, бұл педагогикалық ойдың орасан зор эволюциясымен, білім беру теориясы мен тәжірибесінің жаппай мектепке айналуымен анықталады.

«Өмірлік қиын жағдайда жүрген балаларды қолдау» орталығында дамуында кез келген ауытқуы бар барлық балалар маңызды орын алады. Орталықта білім беруді ұйымдастырған кезде әр баланы жалпы білім беру тобына қосу үшін тұрақты психологиялық, медициналық және педагогикалық қолдау қажет, бұл оның жеке оңалту бағдарламасында анықталады. Бірақ, соған қарамастан, көптеген білім беру мекемелері мұндай балаларды қабылдау үшін барлық қажетті жағдайларды жасауға тырысуда. Солардың бірі: балалардың физикалық және психикалық денсаулығын, соның ішінде олардың эмоционалдық әлауқатын қорғау және нығайту.

Тәрбиешілер өз тәрбиеленушілеріне сапалы білім беріп қана қоймай, олардың қимыл-қозғалыс негізін қалыптастырып, өздерімен және қоршаған әлеммен үйлесімді өмір сүруге үйретуі керек. Қимыл-қозғалыс негіздері - бұл физикалық және психикалық денсаулықтың негізі, ал денсаулықты нығайтуды тек педагогикалық, медициналық және әлеуметтік мәселелерді кешенді шешу арқылы қамтамасыз етуге болады.

Қимыл-қозғалыс негіздерін жүйелі игеру баланың жан-жақты физикалық дамуына оң әсер етеді, жүрек-қан тамырлары, тыныс алу, жүйке жүйелерінің жұмысын жақсартады, бұлшықеттер мен тірек-қимыл аппаратын нығайтады, жылдамдық, ептілік, күш, төзімділік және т. б. сияқты физикалық қасиеттерді дамытады.

Қимыл-қозғалыс негіздерін ерте жастан бастап дамыту қажет (ептілік, жылдамдық, тепе-теңдік, икемділік, күш, төзімділік және т.б.). Жорғалау, жүру, жүгіру, секіру, лақтыру үшін тиісті мотор қасиеттері болуы керек. Күштің, жылдамдықтың, ептіліктің дамуымен ұзындық, секіру биіктігі, лақтыру ауқымы артады. Төзімділік балаларға шаршамай, физикалық жаттығулар жасауға, ұзақ қашықтыққа баруға мүмкіндік береді.

Баланың жеке физикалық қасиеттері басқаларға қарағанда жақсы дамитын кезеңдері бар. Олар сезімтал кезең деп аталады.

Сезімтал кезең-бұл баланың денесінің дамуының сезімтал кезеңі. Егер осы кезеңдерде озық педагогикалық әсер етілсе, онда әсер басқаларға қарағанда едәуір жоғары болады. Осы кезеңде ептілікті,

жылдамдықты, икемділікті, тепе-теңдікті дамытуға басымдық беру керек, бірақ күш пен төзімділіктің пропорционалды дамуы туралы ұмытпау керек.

Ептілік-бұл адамның жаңа қозғалыстарды тез игеру қабілеті, сонымен қатар оларды кенеттен өзгеретін жағдайдың талаптарына сәйкес қайта құру.

Ептілік екі топқа бөлінеді:

- 1) статикалық тепе-теңдік (қозғалыссыз);
- 2) динамикалық тепе-теңдік (қозғалыспен).

Ептілік жаттығудың сыртқы жағдайлары өзгерген кезде орындалатын ерекше позицияларда дамиды.

Жылдамдық-бұл адамның мотор әрекетін орындау техникасының тиімділігін төмендетпей, берілген жағдайлар үшін минималды уақытта мотор әрекеттерін орындау қабілеті.

Ептілік сияқты жылдамдық 2 топқа бөлінеді:

- 1) бір қозғалыс жылдамдығы (мысалы, жүгіру);
- 2) қозғалыс реакцияларының жылдамдығы - бұл ынталандырушы әрекеттердің ақпаратын қабылдаудан басталып, жауап реакцияларының басталуымен аяқталатын процесс.

Икемділік - дененің жекелеген бөліктерінің белгілі бір бағытта қозғалысының ең үлкен көлеміне (амплитудасына) жету мүмкіндігі.

Икемділіктің екі түрі бар:

- 1) Белсенді икемділік - бұлшықет кернеуіне байланысты амплитудасының жоғарылауы;
- 2) Пассивті икемділік - амплитудаға сыртқы созылу күштері арқылы қол жеткізіледі.

Тепе-теңдік - жердің (еденнің) деңгейінен төмен және жоғары көтерілген тірек аймағында әртүрлі қозғалыстар мен позаларды орындау кезінде адамның тұрақты позициясын сақтау қабілеті.

Күш-бұлшықеттердің жиырылу кезіндегі кернеу дәрежесі. Ғылыми тұрғыдан алғанда, күш - бұл адамның бұлшықет кернеуі арқылы сыртқы және ішкі қарсылықтарды жеңу қабілеті.

Осылайша, балаларда дене қимыл - қозғалыс негіздерін игеру кезінде дене шынықтырудың және дене тәрбиесінің басқа құралдарының маңызы туралы білуі керек (гигиеналық жағдайлар, табиғаттың табиғи факторлары, дене еңбегі).

Ерекше балаларды оқыту мен тәрбиелеуді ұйымдастыру мен қимыл-қозғалыс негіздерін игеру бойынша тәрбиешілерге арналған ұсыныстар:

1. Тәрбиеші психофизиологиялық дамудың ерекшеліктерін, сондай-ақ оқу материалын игеруде туындайтын типтік қиындықтарды білуі керек;

2. Оқуды бастамас бұрын, баланың хоббиі, оның қызығушылықтары, бейімділігі, сүйікті іс-әрекеттері, ойындары туралы егжей-тегжейлі әңгіме жүргізу керек, оның қандай моторикасы дамыған және оларды қандай іс-әрекет барысында белсендіретінін білу керек;

3. Оқу іс-әрекеті барысында сенуге болатын баланың мінезінің жағымды жақтарын, сондай-ақ тәрбиешінің ерекше назарын қажет ететін жағымсыз жақтарын анықтау қажет;

4. Оқу процесін дұрыс ұйымдастыру, баланың денсаулығын сақтауды қамтамасыз ету үшін сыныптағы оқу орнын анықтау, жазбаша және ауызша жұмыстарды орындау үшін ыңғайлы қалып таңдау бойынша дәрігер-мамандармен кеңес алу қажет;

5. Білім беру процесінің барлық қатысушылары арасында жұмыс жүргізу;

6. Ерекше баланы мамандармен (тәрбиеші, педагог-психолог, логопед) сүйемелдеудің жеке бағытын жасау, оған мыналар кіруі керек:

- қозғалыс, сөйлеу және психикалық бұзылуларды ескере отырып, түзету-педагогикалық жұмысқа жүйелі көзқарас;

- танымдық іс-әрекетті жүйелі дамыту және оның бұзылуын түзету;

- жоғары психикалық функцияларды мақсатты қалыптастыру;

- ұсақ моториканы дамыту және қозғалыстарды үйлестіру;

- әлеуметтік бейімделуге қажетті мінез-құлық пен іс-әрекеттің тұрақты формаларын тәрбиелеу.

Өмірлік қиын жағдайда жүрген балалар ерекше, осал, көбінесе олардың өзін - өзі бағалауы төмен, олар өздерінің кемшілігін қатты сезінеді, олар тәрбиешілердің, дәрігерлердің көмегі мен қамқорлығын қажет етеді. Олардың психикалық және физикалық дамуы, сондай-ақ осы патологиясы жоқ балалар сияқты, жеке жүреді. Жеңіл формада - бала оқуға, өз бетінше жүруге, нақты сөйлесуге, оқуға және жазуға қабілетті. Ауыр бұзушылықтар үшін, жоғарыда айтылғандай, бала үнемі көмекке мұқтаж. Өмірлік қиын жағдайда жүрген балалардың тәуелсіз өміріне бейімделу өте қиын, тіпті егер олар бұл үшін қажетті

дағдыларды қалыптастырса да, өйткені олар қарапайым қозғалыстарды игеруге және мамандармен жұмыс барысында алынған дағдыларды практикада, өмірде, күнделікті өмірде қолдануға көп күш салуы керек.

Осылайша, физикалық және психикалық қасиеттерді дамыту баланың дене тәрбиесінің маңызды міндеттерінің бірі болып табылады, өйткені балалардың жалпы дене шынықтыру деңгейі олардың негізгі қозғалыс түрлері мен физикалық, психикалық қасиеттерінің қалай дамығанымен анықталады: күш, ептілік, жылдамдық, төзімділік, икемділік. «Өмірлік қиын жағдайда жүрген балаларды қолдау» орталығында білім беру кезеңде балада қалыптасқан негізгі қозғалыстардағы дағдылар оларды одан әрі жетілдірудің негізі болып табылады, күнделікті өмірде күрделі және әртүрлі қозғалыс әрекеттерін игеруге ықпал етеді.

Маңғыстау облысы, Ақтау қаласы
Алаш лицейі
Бастауыш сынып мұғалімі
Қорабаева Мендігүл Еділбайқызы

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ЗЕРТТЕУШІЛІК ҚАБІЛЕТІН АРТТЫРУ

Шындыққа деген зерттеушілік көзқарас-бұл жеке тұлғаның маңызды қасиеттерінің бірі. Қазіргі әлемде өзі үшін жаңа ақпаратты белсенді іздеуге, ойлау мен мінез-құлықтың жаңа тәсілдерін игеруге, бар тәжірибені жаңа жағдайларда байқау және пайдалану қабілетіне жоғары дайындығы бар адам ғана іске асыра алады.

Оқушыларды зерттеу дағдыларына тәрбиелеу, өмірдің әртүрлі салаларында ішкі көзқарас қазіргі мектептің маңызды міндеті болып табылады. Баланың қоршаған әлемді тәуелсіз зерттеудегі белсенділігі генетикалық тұрғыдан қалыптасқандығы және ерте балалық шақта көрінетіні белгілі. Егер баланың бұл әрекетіне қарсы тұрмаса, көптеген тыйымдармен шектелмесе, керісінше, әртүрлі іс-шаралар үшін, оларды жүзеге асыру жолдарын таңдау еркіндігі үшін барынша қолайлы жағдай жасаса, онда біртіндеп зерттеу қажеттілігі дамиды, балаларды зерттеу салалары едәуір кеңейеді.

Бастауыш сынып оқушыларының зерттеу қызметі олардың құндылық, интеллектуалдық және шығармашылық әлеуетін нәтижелі дамыту үшін жағдай жасайды, білім алушыларды белсендіру, олардың зерттелетін материалға деген қызығушылығын қалыптастыру құралы болып табылады, зерттелетін материалдың шеңберін едәуір кеңейтуге мүмкіндік береді, әмбебап оқу дағдыларын қалыптастырады, тұлғаның дамуы мен даралануына ықпал етеді, сондай-ақ оқушылардың білім алуына мотивация қалыптастырады. Бұл оқыту әдістерінің бірі ғана емес, бұл оқу – тәрбие іс-әрекетінің ерекше стилін қалыптастыру жолы. Ол оқытуды өзін-өзі оқытуға айналдыруға мүмкіндік беретін зерттеу тәсіліне негізделген.

Баланың шығармашылық, зерттеу қажеттіліктерін дамытудың көптеген жолдары бар, баланың зерттеу қажеттіліктерін дамытудың ең тиімді жолдарының бірі-өзінің зерттеу қызметі. Шығармашылық ізденістің дағдылары, балалық шақтағы шындықты өз бетінше түсіну және болашақта барлық іс-әрекеттерді сәтті игерудің берік негізіне айналады. Бастауыш мектеп жасындағы балалар қолайлы даму жағдайында табиғи зерттеу қажеттілігін сақтайды және үлкен қызығушылықпен әр түрлі зерттеу

жұмыстарына белсенді қатысады. Балалардың зерттеу қажеттіліктері мен қабілеттерін дамытуда табысқа жетудің екінші жолы-авторитарлық оқыту стилінен алшақтауды көздейтін, бірақ сонымен бірге оқыту формаларының, әдістері мен құралдарының жақсы ойластырылған, негізделген үйлесімін қамтамасыз ететін ойластырылған, жүйелі ұйымдастырушылық жұмыс.

Ол үшін мұғалім істеу қажет қажет:

- зерттеу, іздеу әдістерінің барлық арсеналына ие болу, оқушылардың өзіндік зерттеу жұмыстарын ұйымдастыра білу;

- өз көзқарасын тандамай, оқушылар арасында пікірталастарды ұйымдастыра және өткізе білу;

- зерттеу топтарында оқушыларды қойылған мәселенің шешімін табуға бағыттап отырып, іскерлік, эмоционалдық көңіл-күйді орнату және қолдау;

- өзіңіз жасай білу және балаларды таңдалған мәселелерді шешу үшін әртүрлі пәндердің мазмұнын біріктіруге үйрету.

Бастауыш сынып оқушыларының оқу-зерттеу қызметін әдіснамалық сауатты ұйымдастыру 1-ден 4-сыныпқа дейін кезең-кезеңімен орындалатын әмбебап оқу іс-әрекеттерін қалыптастыруға бағытталған қадамдардың келесі бағдарлы реттілігін болжайды:

- өмірдің әртүрлі салаларындағы мәселелерді (шешілмеген сұрақтарды) анықтау және тұжырымдау және олардың негізінде сұрақтар қою дағдыларын дамыту;

- болжамды іздеу нәтижелері және олардың негіздемесі ретінде гипотеза жасау дағдыларын қалыптастыру;

- қажетті әдебиеттерді таңдау, мәтінді бағдарлау, түйінді сөздерді табу, зерттелетін мәселе бойынша сұрақтарға жауап беру дағдыларын дамыту;

- сөздіктерде, анықтамалық әдебиеттерде бағдарлау қабілетін қалыптастыру.

Таңдалған мәселе мен белгіленген тақырып бойынша оқу-зерттеу қызметін ұйымдастыру өзекті, бастауыш сынып оқушысы үшін эмоционалды тартымды болуы керек, қажетті жабдықтармен, құралдармен және материалдармен қамтамасыз етілуі керек. Тек осы жағдайларда бастауыш сынып оқушыларының зерттеу жұмыстарын олар өз еркімен орындайды.

Бастауыш сынып оқушыларының зерттеу қажеттіліктері мен қабілеттерін дамытудың үшінші жолы-бұл процесті мақсатты психологиялық-педагогикалық қолдау. Психологиялық-педагогикалық сүйемелдеу – бұл біртұтас, жүйелі ұйымдастырылған іс-әрекет, оның барысында баланың мектеп жағдайында сәтті оқуы мен дамуы үшін психологиялық және педагогикалық жағдайлар жасалады. Біз әзірлеген мәселе аясында бастауыш сынып оқушыларының зерттеу қажеттіліктері мен қабілеттерін қалыптастыру процесін психологиялық-педагогикалық қолдаудың негізгі буыны-бұл бастауыш сынып мұғалімінің әр оқушының, әр сабақтың жаңа білімін өз бетінше іздеу процесін ұйымдастыруын көздейтін зерттеу тәсілі және зерттеу әдісі. Осылайша, білім беруді зерттеу белгісіз, жаңа білімді іздеу процесі ретінде күнделікті танымдық іс-әрекеттің бір түріне айналады.

Бастауыш мектепте мұғалім қолданатын зерттеу әдісінің негізі:

- оқушылардың танымдық дағдылары мен дағдыларын дамыту;

- ақпараттық кеңістікте бағдарлай білу;

- өз білімін өз бетінше құра білу;

- ғылымдардың әртүрлі салаларынан білімді интеграциялау қабілеті;

- сыни тұрғыдан ойлау қабілеті.

Бастауыш сынып оқушыларының зерттеу қажеттіліктері мен қабілеттерін қалыптастыруды психологиялық-педагогикалық қолдау процесінде әр түрлі деңгейдегі дайындық пен интеллектуалды дамудың балаларын зерттеу жұмысына тарту өте маңызды. Оқушылардың зерттеу қажеттіліктері мен қабілеттерін қалыптастыруды психологиялық-педагогикалық қолдау процесінде мұғалім балалардың жеке мүмкіндіктерін, қызығушылықтарын анықтаудың диагностикалық әдістерін білуі керек, бастауыш сынып оқушыларының оқу зерттеулерін ұйымдастыруда оларды ескеруі керек. Психологиялық-педагогикалық сүйемелдеу процесінде бастысы - әр балаға өз күшіне сенуге көмектесу.

Осылайша, бастауыш сыныпта зерттеу бойынша жұмысты ұйымдастыру күрделі және көп қырлы, оқушылардың зерттеу қажеттіліктері мен қабілеттерін қалыптастырудың барлық анықталған жолдарын біріктіру қажет, кіші сынып оқушыларын біртіндеп және дәйекті түрде дайындап, зерттеу қызметіне енгізу қажет. Біздің кіші мектеп оқушыларымен жұмыс тәжірибемізде зерттеу жұмысын ұйымдастырудың топтық және ұжымдық формалары жиі қолданылды.

Шымкент қаласы
Кенесары Қасымұлы атындағы №33 жалпы орта білім беретін мектеп
Бастауыш сынып мұғалімі
Кузжанова Маржан Калыбаевна

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ЗИЯТКЕРЛІК ЖӘНЕ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН ДАМУДА МҰҒАЛІМДЕРДІҢ РӨЛІ

Балалардың саусақ ұшындағы шығармашылық қабілеттері мен таланттарының қайнар көзін қамтитын ең жақсы ағындар бар. Басқаша айтқанда: баланың алақанында шеберлік неғұрлым көп болса, бала соғұрлым ақылды болады
В.А. Сухомлинский

Ұрпақ тәрбиелеуде бастауыш сынып мұғалімдерінің жауапкершілігі орасан зор. Бүгінгі бірінші сынып есігін жасқана ашқан әрбір бүлдіршін-ол ертеңгі қоғам иесі. Сондықтан бірінші күннен бастап сапалы білім мен саналы тәрбие беру бастауыш сынып ұстазының бірден бір қағидасы болу керек. Бастауыш сыныпта ұстаз болу өте жауапты, күрделі де, сондай-ақ, қызықты жұмыс.

Бастауыш сынып оқушыларының шығармашылық қабілеттерін қалыптастыру және дамыту бойынша жұмысты әр сабақта және сабақтан тыс уақытта әртүрлі әдістерді қолдана отырып жүргізу қажет. Қазіргі мектептің бастауыш сыныптарында оқушылардың танымдық іс-әрекетіне, олардың эмоционалдық саласына белсенді әсер ететін тиімді әдістердің бірі-шығармашылық ойын. Шығармашылықпен жұмыс істеуде баланың сөздік қорының мол болуы көп нәтижеге қол жеткіздіреді. Бастауыш сынып оқушысы ана тілі сабағында тіл үйреніп, сөздік қорын молайтумен қатар, оқушы мәдениетті сөйлеуге, пікірлесуге, ойлауға, әңгімені одан әрі қиялмен жалғастыруға үйренеді. Бастауыш сынып оқушыларының шығармашылығын оқытып, ойнатып отырып дамыту қажет. Оқушылардың шығармашылығын әр түрлі әдіс-тәсілдерді тиімді қолдана отырып арттыруға болады. Өзімнің іс-тәжірибемде оқушылардың шығармашылықтарын арттыру үшін төмендегі жұмыс түрлерін жиі қолданамын:

- Әңгімені бөлімдерге бөлу, бөлімдерге тақырып қою;
- Әңгімені рөлге бөліп оқу;
- Образға ену және рөлдік ойындар;
- Әңгімедегі кейіпкерлерге мінездеме беру, олардың жағымды және жағымсыз жақтарын ажырата білу;
- Қиял арқылы әңгімені жалғастыру;
- Әңгіме сюжеті бойынша сурет салу;
- Үзіп оқу әдісі арқылы ой жалғастыру; (инсерт)
- Болжау кестесі;
- Венн диаграммасы;
- Ассоциация;
- Топтастыру, кластер;

Бастауыш сыныптағы негізгі пәндер ана тілі мен қазақ тілі пәндерінде жүргізілетін жұмыс түрлері үқсас. Шығармашылық жұмыстар оқушыны бір жағынан ойлауға жетелесе, екінші жағынан

қызығушылығын оятып, жазба тілдерін дамытып, шығармашылық қабілетін арттыруға, белсенділікке ынталандырады.

Шығармашылық жұмыстың мақсаты — бүгінгі күн талаптарынан туындаған, озық қоғамға лайықты жаңа сана, рухани сапа қалыптастыру және дамытуда тың жолдар мен соны шешімдер іздестіру болып табылады. Баланы бастауыш сыныптардан бастап шығармашылық ойлауға, қалыптан тыс шешімдер қабылдай алуға яғни логикалық тапсырмаларды орындауға қалыптастыру.

Әр баланың әр түрлі таланты бар. Әрине, барлық балалардың шығармашылық қабілеттері, құрастыру, елестету, ойлап табу қабілеті жоқ. Дегенмен, әр адамның талантын дамытуға болады. Шығармашылық дегеніміз не? Бұл әрқашан даралықтың көрінісі, бұл жеке тұлғаның өзін-өзі жүзеге асырудың бір түрі, бұл әлемге деген ерекше, ерекше көзқарасын білдіру мүмкіндігі. Алайда, адамның табиғатына тән шығармашылыққа деген қажеттілік, әдетте, өмір бойы толығымен жүзеге асырылмайды. Шығармашылық-бұл жаңа идеялардың пайда болуы, көп нәрсені үйренуге, басқаша ойлауға және оны жақсартуға деген ұмтылыс.

Шығармашылықты дамытудың бірінші шарты-баланың өзін-өзі жоғары бағалауы, яғни оның қабілеттеріне, ақыл-ой қабілеттеріне жеткілікті сенімділік қалыптастыру.

Баланың қабілеттерін дамытудың екінші шарты-тиісті психологиялық климат құру. Бұл мұғалім баланың мектептегі алғашқы күндерінен бастап баланың шығармашылық қабілеттерін ынталандыруы керек. Балалардың көрмелер мен конкурстарға қатысуға деген қызығушылығы баланың өз жұмысын көрсетуге және танылуға деген ұмтылысымен түсіндіріледі. Көрмеде немесе байқауда әр қатысушының өз талантын көрсетіп қана қоймай, пікір алмасуға, өзінің және басқа да жұмыстарының құндылығын сезінуге, өзін-өзі дамыту мен өзін-өзі жетілдірудің жаңа перспективаларын анықтауға мүмкіндігі бар.

Әр баланың қабілеті мен таланты бар. Балалар табиғи түрде ізденімпаз және оқуға деген құштарлыққа толы. Олар өздерінің дарындарын көрсете алуы үшін ересектер тарапынан ақылды басшылық қажет. Мұғалімнің міндеті - оқытудың әртүрлі әдістерін, соның ішінде ойын әдістерін қолдана отырып, балалардың ұтқырлығы мен ойлау икемділігін жүйелі және мақсатты түрде дамыту; балаларды ойлауға, ойлауға, ойлауға үйрету, оқудан ләззат алу үшін өздері қорытынды жасауға үйрету.

Сондықтан бастауыш сынып оқушыларының зияткерлік және шығармашылық қабілеттерін дамытудың бір түрі - сабақтан тыс жұмыстар деп санаймын. Шығармашылықты дамытуға өте жақсы көмек-балалармен әдеби оқу сабақтарында өткізетін шығармашылық қиялды дамыту жұмысы. Мәтіндері бар ең көп таралған тапсырмалар – шығармашылық танымның дамуына негіз болатын қиялды қосуға мүмкіндік беретін болжам, алыпсатарлық, сөзбен сурет салу, кейіпкердің сөздерінен үзінді айту. Сондай-ақ шығармашылықты артыру үшін түрлі ойын тапсырмаларын қолдануға болады. Мысалы:

«Талдау және қиялдау» Бастауыш сынып оқушыларының ой-санасын, қабілетін, шығармашылығын дамытуда шығарманы, көркем әдебиет үлгілерін талдаудың әсері мол. Талданбаған шығарма бала жүрегіне жетіп, оны тебіrentпейді. 3-сыныптың «Қамқорлық» әңгімесінде балалармен талданып, сұрақ-жауап алынады.

«Суырыпсалма ақын» Бастауыш сыныптарда шығармашылықтың алғашқы сатысын іс-әрекет және ойын түрінде бастаған жөн. Бала ойын ойнауға қызығу арқылы оның ойлау өрісі және еркін қиялдауы мен шығармашылық ойлауы қалыптасып дамиды.

Қорытандылай келсем, біз ұстаздар оқушылардың қиялын дамыта отырып, ойын дамытамыз. Ал, ойы дамыған шәкіртіміздің танымдық қызығушылығы арта отырып, шығармашылық әрекеті жоғары деңгейге көтеріледі. Бастауыш сыныптың қай пәнінде болсын оқушылардың танымдық шығармашылық қабілетін дамыта оқыту олардың сабаққа деген қызығушылығын оятып, ойын, ынтасын, дамыта түседі. Мұғалім өз сабағын шығармашылықпен өткізе алса, өзінің білімін сарқып жұмсаса, үнемі ізденіс үстінде болса, оқушы бойында білім нұры тасып, сыныптан-сыныпқа көшкен сайын оқушының ішкі дүниесі, сыртқы ортамен байланысы дамып, оқушы дүниетанымы арта түсері анық.

ШҚО, Самар ауданы, Самар ауылы
«Ж.Болғанбаев атындағы Самар орта мектеп-лицей» КММ
Биология пәнінің мұғалімі
Ибраева Гульжанат Ержановна

БИОЛОГИЯ САБАҒЫН ОҚЫТУДА ИННОВАЦИЯЛЫҚ БІЛІМ БЕРУ ӘДІСТЕРДІ ҚОЛДАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Заманауи білім беру инновациялық технологияларын қолдану қазіргі заманғы оқушыны оқытудың, оның интеллектуалды, шығармашылық, адамгершілік дамуының міндетті шарты болып табылады. Колледждегі білім беру жүйесінде білім беру бағдарламасын іске асыру кезінде әртүрлі тұлғалық-белсенділік, тұлғаға бағытталған педагогикалық технологиялар кеңінен ұсынылған: ақпараттық-коммуникациялық технологиялар (мультимедиа, виртуалды зертханалық жұмыстар, интерактивті курстар), белсенді, эвристикалық, проблемалық, озық оқыту, ынтымақтастық педагогикасы және т. б. Бұл технологиялар дәстүрлі және инновациялық болып табылады.

Инновация (ағылш. Innovation-инновация) - оқыту, білім беру және ғылым саласында жаңа нысандарды, тәсілдер мен дағдыларды енгізу. Инновациялық қызметтің мақсаты-дәстүрлі жүйемен салыстырғанда оқушының жеке басын сапалы өзгерту. Интерактивті технологиялар бүгінде кеңінен танылуда және әртүрлі оқу пәндерін оқытуда қолданылады. АКТ-ны қолданатын сабақ - бұл сабақтың сапалы жаңа түрі. Биология пәнін оқытуда ерекшеліктерін, студенттердің жас және психологиялық ерекшеліктерін ескере отырып, сабақта көптеген көрнекіліктер болуы керек.

Қазіргі уақытта педагогтар мен білім алушылар үшін заманауи білім беру процесінің барлық талаптарына жауап беретін электрондық білім беру ресурстары бар порталдар әзірленді. Оның артықшылықтары:

- сабақтың сапалы жаңа түрі (динамика, ақпараттылық);
- қажетті ақпаратты алу жылдамдығы;
- көрнекі құралдардың үлкен спектрі;
- пәнге қызығушылық, тренажерлердің көмегімен оқушылардың білімін сапалы тексеру;
- мұғалім мен оқушылар арасындағы тығыз қарым-қатынас арқылы оқу процесін жеделдету, оқушылардың жауап беруге деген ұмтылысы.

Осындай жағдайлардың бірі-биология бойынша зертханалық жұмыстарды жанды әрі қызықты етуге мүмкіндік беретін динамикалық анимациялық компьютерлік эксперименттерді (виртуалды зертханалық семинарлар) жаратылыстану практикумында қолдану. Ақпараттық технологияларды қолданудың тиімділігі үшін мұғалім виртуалды оқыту ортасының құралдарын еркін меңгеруі керек. Зертханалық практикум биологияны оқытудың маңызды құрамдас бөлігі болып табылады. Зертханалық практикумның мақсаты-теориялық материалды тереңдету, әртүрлі шамаларды өлшеу әдістерімен таныстыру, әртүрлі құрылғылардың жұмысын зерттеу, эксперименттік деректерді жинау және өңдеу технологияларын үйрету, зертханалық жұмыстың нақты дағдыларын дамыту.

Қазіргі заманғы студенттер, әдетте, компьютерлік модельдермен жұмыс істеуге дайын, жұмыс дағдылары мен заманауи есептеу техникасы мен мектеп кабинеттерінің аудио-бейне жабдықтары ұсынатын мүмкіндіктер арсеналына ие. Биологиялық жүйелерді модельдеу-оларға тән қасиеттері бар биологиялық жүйелердің модельдерін құру процесі. Модельдеу объектісі биологиялық жүйелердің кез келгені болуы мүмкін. Биологияда тірі организмдерді ұйымдастырудың молекулалық, субклеткалық,

жасушалық, орғано-жүйелік, организмдік және популяциялық-биоценотикалық деңгейлеріндегі биологиялық құрылымдарды, функциялар мен процестерді модельдеу қолданылады. Модельдеу сонымен қатар әртүрлі биологиялық құбылыстарға, жеке адамдардың, популяциялардың, экожүйелердің өмірлік жағдайларына қолданылады.

Компьютерлік зертханалық практикумның тәжірибесі көрсеткендей, оқушылар компьютерлік модельдермен қызығушылықпен тәжірибе жасайды. Мұндай модельге мысал ретінде "көрнекі биология" ақпараттық ресурсын келтіруге болады. Көрнекі биология табиғи зерттеу объектісін ауыстырады (толығымен немесе белгілі бір кезеңдерде), бұл тәжірибелердің нәтижелеріне кепілдік беруге, тірі организмдерге зиян келтірмеуге, зерттелетін құбылыстың негізгі аспектілеріне назар аударуға және эксперимент уақытын қысқартуға мүмкіндік береді.

Биология бойынша интерактивті жұмыстарды пайдалану практикалық дағдыларды қалыптастыруды, зертханалық жабдықты пайдалану дағдыларын игеруді және зертханалық жұмыстарды орындау және эксперименттік міндеттерді шешу процесінде дербес бақылаулар жүргізуді, сондай-ақ жаратылыстану білімін қалыптастыруды білдіреді.

Мультимедиялық сабақтар студенттердің оқу материалын қабылдауын қамтамасыз етеді, жалпылау, талдау, салыстыру қабілетін дамытады, шығармашылық белсенділікті белсендіреді, өзіндік және топтық жұмысты нақты ұйымдастыра білуге тәрбиелейді. Мәселен, қандағы глюкозаны гормоналды реттеу процесін зерттеуде презентацияны қолдану студенттерге осы процесс туралы толық, сенімді ақпарат береді, көрнекіліктің рөлін арттырады және күрделі таныс емес материалды жинақтаудан гөрі оқу уақытын едәуір үнемдейді. "Биохимия" пәнін оқытуда интерактивті әдіс қолданылады - бейне-презентация (мультимедиялық презентация). Бұл әдістемені қолдану "білім алушылардың" зерттелетін пәнге деген қызығушылығын және оқу процесінің тиімділігін арттыруға, сондай-ақ қажетті материалды түсіну тереңдігіне қол жеткізуге мүмкіндік береді. Бұл пәнді оқытудың екінші танымал интерактивті әдісі-бұл ақпаратты жай көбейтуді емес, қиялды қажет ететін шығармашылық тапсырмалар. Бұл тапсырмаларда белгісіздіктің, жаңалықтың белгілі бір элементі бар. Мұндай тапсырмаларды орындау үшін студенттің көзқарасы бойынша өзінің "дұрыс" шешімін табу керек, ол өз тәжірибесіне, әріптесінің тәжірибесіне негізделген. Жоғары жүйке қызметінің физиологиясы сабақтарында жүйке және эндокриндік жүйелер арасындағы байланысқа қатысты мәселені қарастыра отырып, студенттер тобы бірнеше шағын топтарға бөлінеді, әр топ белгілі бір уақыт берілген тапсырманы алады. Негізгі кезең - шығармашылық тапсырманы талқылау, бұл ретте білімді шағын топтар осы мәселе бойынша ұсынған пайымдаулар, "жақтау" және "қарсы" дәлелдер тыңдалады. Әр шешімнен кейін мұғалім сұрақтар қояды, ұсынылған позицияларға жауаптарды мұқият тыңдайды және сайып келгенде, барлық студенттер осы тапсырма бойынша ең қолайлы болады деп санайтын жалпы шешім бүкіл топпен тұжырымдалады. Мұғалім шығармашылық тапсырмаларды шешу бойынша шағын топтардың жұмысына және ұсынылған шешімдердің тиімділігіне баға береді.

Мұндай жұмыстардың артықшылығы айқын: біріншіден, студенттер біздің зертханалық жағдайда мүмкін емес процестерді модельдеуге мүмкіндік алады; екіншіден, қазіргі заманғы компьютерлік технологиялар қымбат техниканы қолданбай нақты жағдайда ажырату қиын болатын процестерді байқауға мүмкіндік береді, өйткені бұл жағдайда бақыланатын бөлшектердің мөлшері аз. Жалпы биология, эволюция теориясы сабақтарында "ашық биология", "эволюциялық зертхана" интерактивті оқыту курсы қолданылады. Компьютерлік технологиялар эволюциялық процестерді нақты уақытта модельдеуге және көрсетуге мүмкіндік береді.

Осылайша, биологияны оқыту процесінде инновациялық тәсілді қолдану оның тиімділігін арттырады, іргелі білім алуға, студенттердің шығармашылығын, командада жұмыс істеу қабілетін, жобалық ойлау мен аналитикалық қабілеттерін, коммуникативтік құзыреттіліктерін, толеранттылығын және өзін-өзі оқыту қабілетін қалыптастыруға мүмкіндік береді, бұл жалпы оқушылардың жеке дамуының сәттілігін қамтамасыз етеді.

**Түркістан облысы, Төле би ауданы, Оңтүстік ауылы
Оңтүстік негізгі орта мектеп
Бастауыш сынып мұғалімі
Әбжан Нұрбану Әнуарбекқызы**

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ТАНЫМДЫҚ БЕЛСЕНДІЛІГІН ДАМУ

Дидактиканы дамытудың қазіргі кезеңінде оқыту процесінің тиімділігін арттыру мәселесі оқу процесін басқарудың ең ұтымды жолдары мен әдістерін іздеуге, оқу материалы мен оқу процесін құрылымдық-жүйелік талдауға, сондай-ақ оқытудың техникалық және әдістемелік құралдарының тиімділігін талдауға және бағалауға байланысты ғалымдардың назарын аударады. Енді кезекте оқу, жазу, санау, есептерді шешудің қарапайым дағдыларын игеру жеткіліксіз. Бұл дағдыларды қалыптастыру кеңірек және маңызды міндеттерді шешуге қосылады:

Біріншіден, балаларды ғылыми білімнің логикасында пәндік оқытуға жетелеу, олардың алдында осы ғылымның мазмұнын құрайтын шындықтың зерттелетін саласының негізгі және іргелі қасиеттерін ашу. Сонымен, оқу дағдыларын игеру қарым – қатынас пен ойлау құралы ретінде тілді зерттеуге кіріспе, ал қарапайым санау дағдылары сандық қатынастарды зерттеуге кіріспе болады.

Екіншіден, балаларда өз міндеттері мен тәсілдері бар оқу іс-әрекетін қалыптастыру. Біздің қоғам дамуының қазіргі кезеңінде оқу іс-әрекетін адам өмір бойы орындауы керек. Бұл әр адамның екінші "кәсібі", ол негізінен таңдалған істі алға жылжытуға байланысты келеді.

Үшіншіден, бастапқы оқыту кезеңінің барлық мүмкіндіктерін оқу мотивтерін қалыптастыру және балалардың интеллектуалды дамуы үшін пайдалану. Оқу процесінің тиімділігі мен сапасын арттыру мәселесін шешудегі басты мәселе оқушылардың оқуын жандандыру болып табылады. Оның айрықша маңыздылығы мынада: оқыту рефлексивті түрлендіруші қызмет бола отырып, оқу материалын қабылдау мен есте сақтауға ғана емес, сонымен бірге оқушының танымдық іс-әрекеттің өзіне деген көзқарасын қалыптастыруға бағытталған. Қызметтің трансформациялық сипаты әрқашан субъектінің белсенділігімен байланысты.

Егер біз оқудың алғашқы жылдарынан бастап баланың мектепке ауыртпалық түсіруін қаламасақ, онда біз сыртта емес, оқу процесінде болатын ілімнің осындай мотивтерін оятуға қамқорлық жасауымыз керек. Басқаша айтқанда, мақсат-баланың оқығысы келетіндіктен дәл оқуы, сондықтан ол ілімнің өзінен ләззат алуы қажет. Сондай-ақ Я.А.Коменский оқушының жұмысын психикалық қанағат пен рухани қуаныш көзіне айналдыруға шақырды.

Сондықтан бастауыш білім берудің мақсаттарының бірі - баланың танымдық белсенділігін дамыту. Балалардың тәуелсіздігі мен белсенділігін дамыту үшін баланың әрбір сәтті қадамын, сұраққа өз бетінше жауап табуға тырысуын (тіпті сәтсіздігін) оң бағалау маңызды. Балаларға бірдеңе ойлап табу, болжау, мысалдар таңдау және т.б. секілді шығармашылық оқу тапсырмаларын беру өте пайдалы.

Белсенділік іс-әрекеттің өзін емес, оның деңгейі мен сипатын білдіретінін ескеру қажет. Бұл мақсат қою процесіне де, мотивация мен іс-әрекет тәсілдерін білуге де әсер етеді. Белсенділік (жеке білім ретінде) оқушының ерекше жағдайын және оның іс-әрекетке қатынасын білдіреді. Оқушының оқу іс-әрекетіндегі белсенділігі, оның нақты күштерінің көрінісі ретінде, оның дамуының алғышарты мен нәтижесі деп санауға болады. Сонымен қатар белсенділік жеке тұлғаның туа біткен, өзгермейтін қасиеті емес, демек оны дамытуға болады.

Жеке тұлғаның сипаттамасы ретінде белсенділік оның динамикасын, бастамашылығын ашады және қоршаған әлеммен мағыналы байланыстарды өзгерту мен қолдаудың қайнар көзіне айналады. Белсенділік әрекеттілікпен байланысты, оның қалыптасуының, іске асырылуының және өзара әрекеттесуінің шарты, өз қозғалысының қасиеті ретінде анықталады. Тұлғаның белсенділігі оның әлеуметтік, рухани және биологиялық даму бағдарламаларын құруға көмектеседі.

Соңғы онжылдықтардағы зерттеулер белсенділік мәселесіне әртүрлі көзқарастарды, оның түрлері (қоғамдық, когнитивтік, еңбек және т.б.), оның қасиеттері (бейімделетін және бейімделмейтін, репродуктивті және өнімді шығармашылық), сондай-ақ тұлға белсенділігінің жоғары деңгейін қалыптастырудың процесін терең зерттеді.

Белсенділік қасиеті тұлғаның қасиеті ретінде әртүрлі жоспардағы іс-әрекетте қалыптасады (танымдық, еңбек, әлеуметтік және т.б.). Оның үстіне белгілі бір қызмет түрлеріндегі белсенділіктің көрінісі олардың табиғаты мен ерекшеліктеріне сәйкес келеді. Іс-әрекет түріне қарай әрекет түрлері сәйкес бөлінеді: танымдық, еңбектік, әлеуметтік және т.б.

Барлығымыз білетіндей, оқытудың мақсаты оқушылардың білімін, дағдыларын игеру ғана емес, сонымен қатар тұлғаның жетекші қасиеттерін қалыптастыру болып табылады. Осындай қасиеттердің бірі-танымдық қызығушылықтардың бағыты мен тұрақтылығында, білім мен іс-әрекет тәсілдерін тиімді игеруге, оқу-танымдық мақсатқа жетуге ерікті күш-жігерді жұмылдыруда көрінетін танымдық белсенділік. Жеке тұлғаның іс-әрекетінің бұл сапасы негізінен таным процесінде қалыптасады, ол табиғаты бойынша субъектінің мақсатты белсенділігімен байланысты. Бұл жағдайда белсенділік мақсатқа жетудің құралы және шарты ретінде әрекет етеді. Субъектіні белсенді күйге келтіру оның сыртқы ортамен өзара әрекеттесуінің нәтижесі болып табылады.

Танымдық белсенділік жеке сипатта болады, сонымен қатар белсенділік таным шарты бола отырып, жеке тұлғаның туа біткен қасиеті емес, ол іс-әрекет процесінде қалыптасатынын атап өткен жөн. Оқытудың белсенділігіне келетін болсақ, ол танымдық іс-әрекет процесінде қалыптасады және танымға деген ұмтылыспен, психикалық шиеленіспен және оқушының моральдық-еріктік қасиеттерінің пайда болуымен сипатталады, сонымен бірге белсенділіктің өзі іс-әрекеттің сапасына әсер етеді.

Физиологиялық механизмдер тұрғысынан оқу процесі уақытша шартты байланыстардың қалыптасуы екені белгілі. Бұл процесс ми қыртысын белсенді күйге келтіретін зерттеу рефлексін қоздыру арқылы жеңілдетіледі. Зерттеу рефлексін қоздыру - танымдық белсенділіктің қажетті шарты. И.П.Павлов белсенділікті тудыратын жағдайлардың жалпы белгісін – жаңалықты көрсетті. Оқу процесінде мұндай жаңалық белгісіз ақпарат, материалды берудің ерекше түрі, оқытудың жаңа құралы болуы мүмкін.

Танымдық белсенділіктің мәні мынада: оқытудың әртүрлі мәселелерін шешуге интеллектуалды және эмоционалды жауап беру қасиеттерін ала отырып, олар оқушының сабақта не болып жатқанына, біліммен жұмыс жасаудағы бастамашылығына бағдар берудің құнды сезімін тудырады, ол неғұрлым сезімтал тыңдайды және басқалардың не және қалай істейтініне мұқият қарайды. Алайда, танымдық белсенділіктің көріністері әртүрлі және оларды ажырату қиын. Олар:

- 1) танымдық іс-әрекеттердің мақсатқа бағытталуында, олардың мағыналық қалыптастырушы мотивациямен сипатталатын орындылығында;
- 2) білімнің, іскерліктің, қызмет тәсілдерінің сипатында, оларды пайдаланудың ұтқырлығында, мұғалімге бағытталған мәселелердің мазмұнында;
- 3) әлеуметтік коммуникация көздері есебінен, оқудың кең ауқымы, теледидар, радио, компьютерлік технологиялар арқылы танымдық қызметті кеңейту, тереңдету ниетінде.

Бұл оқушылардың оқу процесінен тыс алған білімдерін, дағдыларын оқу іс-әрекетіне енгізуге деген ұмтылысымен байланысты. Оқушылардың танымдық белсенділігі олардың қызметінің психологиялық көңіл-күйінде де: зейін, ойлау процестері, орындалатын іс-әрекетке қызығушылық, жеке бастамада көрінеді. Мұғалім қоятын міндеттерді, мәселелерді талқылауға белсенді жауап (жылдам кері байланыс), сыныптастарының жауаптарына қатысуға, оларды толықтыруға, түзетулер енгізуге деген ұмтылыс – мұның бәрі оқушының оқу-танымдық іс-әрекеттің субъектісіне айналғанын көрсететін танымдық белсенділіктің маңызды көрсеткіштері.

Т.И.Шамованың зерттеулеріне сүйене отырып, танымдық белсенділікті қалыптастырудың келесі деңгейлерін белгілеуге болады:

- 1-деңгей – репродуктивті әрекет;
- 2-деңгей – интерпретациялық әрекеті;
- 3-деңгей – шығармашылық белсенділік.

Т.И.Шамованың танымдық іс-әрекеттің қалыптасу деңгейлері туралы көзқарасын және оның танымдық әрекеттің анықтамасы бойынша ұсынған классификациясын ұстана отырып, әрбір деңгейді ажырату кезінде мынаны ескеру қажет: біріншіден, оқушының оқуға деген қатынасы, бұл игерілген білім мазмұнына және процестің өзіне деген қызығушылықтан көрінеді; екіншіден, құбылыстардың мәніне, олардың өзара байланысына енуге, сонымен қатар іс-әрекеттің әдістерін меңгеруге ұмтылу; үшіншіден, оқушының іс-әрекетке жұмылдыру, қызмет мақсатына жету үшін моральдық және ерікті күш-жігер. Бұл көрсеткішті оқушының оқу процесінде көрсететін жүйелілігі мен табандылығына қарай бағалау керек. Осы көрсеткіштерге сүйене отырып, біз танымдық белсенділіктің әрбір деңгейіне түсініктеме береміз:

Төмен деңгейлі – репродукциялық белсенділік тұрақты зейіннен көрінеді, ынталандырудың жаңашылдығынан туындайды және оқушының білімді түсінуге, есте сақтауға және жаңғыртуға, оны үлгі бойынша қолдану әдісін меңгеруге ұмтылуымен сипатталады. Бұл белсенділік деңгейінің критерийі оқушының оқытылатын құбылысты түсінуге деген ұмтылысы болуы мүмкін, ол сабақта мұғалімге сұрақ қоюда, мұғалімнің тапсырмасын орындаудағы практикалық іс-әрекетте (баспа материалымен, дидактикалық оқу құралдарымен жұмыс) көрінеді. Белсенділік деңгейінің төмендігінің сипатты көрсеткіші – «неге?» сияқты сұрақтардың болмауынан көрінетін оқушылардың білімді тереңдетуге қызығушылықтың болмауы.

Орта деңгей – түсіндіру әрекеті. Ол оқушының оқытылатын мазмұнның мәнін ашуға, құбылыстың мәніне енуге, құбылыстар мен процестер арасындағы байланыстарды білуге, өзгерген жағдайда білімді қолдану жолдарын меңгеруге ұмтылуымен сипатталады. Бұл белсенділік деңгейінің қалыптасуын бағалау критерийі оқушының келесі сұрақтарды тұжырымдау арқылы көрінетін құбылыстың себебін мұғалімнен немесе басқа көзден білуге ұмтылуы болады.

Жоғары деңгей – шығармашылық белсенділік нақты мінез-құлық пен іс-әрекетте, инициативалық, танымдық және басқа да әрекеттерден, тандаудағы таңдамалылықтан көрінеді. Шығармашылық белсенділік ұжымдық шығармашылық іс-әрекетке өз еркімен қатысуға ұмтылудан, басқа іс-әрекеттерге қызығушылықтың таралуынан көрінеді. Оқу іс-әрекетіндегі математикалық есептерді шешу барысындағы танымдық белсенділіктің ерекше көрінісі:

- шешілетін міндеттерді кездейсоқ емес тандау;
- есептерді шешудегі сәтсіз әрекеттерге сыншылдық (есептерді шешудің белгілі жолдарын санамау);
- оқушының қызығушылықтары шегінде тапсырмаларды тандау;
- мұғалімнің позициясын алу мүмкіндігі;
- математикалық есептерді шешу жолдарының әртүрлілігі, өзін-өзі бақылау және өзін-өзі бағалау.

Бастауыш сынып оқушыларының белсенділігін қалыптастырудың негізгі көрсеткіші – бұл іс-әрекеттің мақсатын түсінуімен, олардың субъектімен іс-әрекетке дайындығы ретінде іс-әрекет пәніне қажетті қатынасымен сипатталатын оқу және сабақтан тыс жұмыстарға тұрақты қызығушылық.

Осылайша, критерийлерінің бірі оқушылардың танымдық белсенділігін дамыту болып табылатын оқыту үрдісінде педагогикалық технологияларды қолданудың тиімділігін арттыру жолдарын қарастыра отырып, оқыту ықпалын қолайлы ететін белгілі бір шарттарды ескеру қажет.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Шамова Т.И. Активизация учения школьников. – М.: ВЛАДОС-ПРЕСС, 2004. – 208 с.
2. Маркова А.К. и др. Формирование мотивации учения: книга для учителя. – М.: Просвещение, 1990. – 192 с.
3. Мынбаева А.К., Садвакасова З.М. Инновационные методы обучения, или Как интересно преподавать: учебное пособие. – Алматы, 2009. – 344 с.

Алматы қаласы, Алатау ауданы
№126 мамандандырылған лицей
География пәні мұғалімі
Сатаева Елмира Курманбековна

ГЕОГРАФИЯ ПӘНІН ОҚЫТУДА САРАЛАУДЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ МЕН ҚОЛДАНЫЛАТЫН ӘДІС-ТӘСІЛДЕР

Мектеп географиясы ғылым негіздерін бейнелейтін пән ретінде оқушылардың ғылыми дүниетанымын қалыптастыруға зор үлес қосады. Бұл біздің білім алушыларымыздың қоршаған әлемге және ондағы болып жатқан оқиғаларға деген ерекше идеологиялық көзқарасын құрайды. Оқушылардың ғылыми дүниетанымын қалыптастырудың бір жолы – мәселелік тапсырмаларды қолдану, пікірталас ұйымдастыру.

География – Жерді адамдар планетасы ретінде біртұтас көзқарас беретін жалғыз оқу курсы. Сондай-ақ ол барлық деңгейде басқарушылық шешімдер қабылдау үшін қажетті жалпы мәдениетті, оның ішінде экологиялық мәдениетті қалыптастырады. Сипатталған ғылымды білу экономиканың тиімділігін арттыру, халықтың өмір сүру сапасын жақсарту үшін де қажет. Ол бірнеше көздерден алынған ақпаратты біріктіруді, белгілі бір халықаралық қатынас тілін – географиялық картаны қолдануды үйретеді.

Географиялық білім – адамзаттың ортақ шаңырағы іспетті өз елі мен Жердің жалынды иесін тәрбиелеудің сенімді негізі. Дәл осы білім қазіргі әлем мен күллі адамзатқа оның әртүрлілігі мен бірлігін саналы түрде түсінуге мүмкіндік береді. Оқушылар оларды қоршап тұрған материалдық, рухани және мәдени құндылықтарды, адамның кеңістіктегі болмысының мәнін дұрыс түсінуі үшін үлкен географиялық білім жинақтау қажет.

Географиялық білімді жинақтау үшін не істеу керек? Оқушылардың географиялық білімдерін жинақтауы үшін заманауи білім беру технологиялары мен оқыту әдістерін дұрыс таңдау қажет. Оқыту мақсатына жетуге бағытталған мұғалімнің өзара байланысты іс-әрекетінің реттелген әдістемесін анықтаудың өзі оқушының сенімін арттыруды көздейтін оқу процесінде мұғалім мен оқушының ынтымақтастығы мәселесін одан әрі айқындайды және өзекті ете түседі. Оқыту әдісін дұрыс таңдау үшін оны жақсы білу керек. Кейбір мұғалімдер материалдың оқулықтарда берілуіне, оның үлкен көлеміне, ғылыми мазмұнының жоғарылығына және оқушылардың әртүрлі топтары үшін жеткіліксіз қолжетімділігіне байланысты оқушылардың пәнді оқуға деген қызығушылығы төмендеп бара жатқанына алаңдайды.

География әдістемесінде арнайы зерттеулерді тұжырымдауды талап ететін мәселелердің жеткілікті саны жинақталған. Олардың ішінде пән мазмұнындағы фактілер мен теориялық ұстанымдардың арақатынасын анықтау, географиялық білімнің кең жүйесін интеграциялау мәселесі, пән мазмұнына аймақтық тәсілді енгізу, әдістемелерді жаңарту, оқытуды ұйымдастырудың құралдары мен формалары мәселелері де кіреді.

Соңғы мәселе оқу-тәрбие үрдісіне жаңа педагогикалық технологияларды әзірлеу және енгізумен тығыз байланысты. Өскелең ұрпаққа білім беруді жаңарту білім беруді ұйымдастырудың дәстүрлі емес әдістері мен формаларын қолдануды талап етеді. Оқыту тәжірибесінде кеңінен қолданылатын түсіндірмелі-иллюстрациялық және репродуктивті әдістерге ғана сүйену мүмкін емес.

Сабақты ұйымдастырған кезде оқушылардың іс-әрекетін әрбір мұғалім нәтиженің шабыттандыратын күшін сезінетіндей етіп басқаруға ұмтылу керек. Нәтиже – тұлғаны қалыптастырудың басты шарты. Бұл ішкі жайлылық, істер жақсы болған кездегі қуанышты көңіл-күй. Оқушының әрекеті сәтсіз, нәтижесіз болса, өзіне деген сенімін жоғалта бастайтындығы себепті бұл әсіресе мектептегі білім беру процесі үшін маңызды.

Тұрақты сәтсіздік оқуды тоқтатады. Мұны тәжірибелі ұстаздар жақсы біледі. Сол себепті олар ешқашан қорлауды, сөгістерді, кемсітулерді пайдаланбайды. Керісінше, олар үлгермеген оқушыны қолдауға тырысады, оның көңіл-күйін көтереді, тіпті алға қарай кішкене қадам жасаған болса да мадақтап отырады. Барлық балалар алдына қойған тапсырманы орындап, бір-біріне көмектесіп, ынта-ықыласпен жұмыс істесе, үйлеріне риза болып, ертеңгі күнді асыға күтсе, оқуға деген құштарлықтары күшейетіні анық.

Сабақтарымда оқу әрекетін қолдауға, оқушыларымды түсінуге, оларға мұқият болуға, шаршағанды дер кезінде байқауға және басуға, жұмысты жалғастыру үшін зейінді ауыстыруға тырысамын. Оқушылар не істеп жатқанын және не үшін екенін түсінуі үшін оқу процесін басқарамын, сондай-ақ сыныпта тыныш атмосфераны, ізгі ниет пен өзара көмекті, ұжымшылдық сезімін құруға үлкен мән беремін, өйткені менің ойымша, бұл - нәтиженің қажетті компоненттері.

Менің жұмысымда педагогикалық технологиялар елеулі орын алады. Қазіргі уақытта оқыту процесінде көптеген технологиялар белгілі. Бұл ақыл-ой әрекеттерін кезең-кезеңімен қалыптастыру технологиясы, дамыта оқыту технологиясы, білім беруді оптимизациялау, мәселелік оқыту технологиясы.

Дидактикада сабақтардың әртүрлі классификациялары бар: өткізу тәсіліне қарай (сабақ – экскурсия, өзіндік жұмыс сабақтары және т.б.); оқу процесінің кезеңдері бойынша (кіріспе, материалмен алғашқы танысу, жаттығу сабақтары); негізгі дидактикалық мақсатқа сәйкес (жаңа материалды меңгеру, білім мен білік дағдыларын жетілдіру, жалпылама қайталау, аралас сабақ). Сабақтың типологиясынан басқа негізгі дидактикалық мақсатқа сәйкес мәселелік және мәселелік емес сабақтарға бөлінеді. Мәселелік сабақ – мұғалімнің жағдаяттар туғызып, оны шешу үшін оқушылардың ізденіс әрекеттерін ұйымдастыратын сабақ. Мәселелік оқыту технологиясы негізінде И.М. Базина ұжымдық ақыл-ой әрекетінің технологиясын әзірледі.

Сабақ жүйесі жағдайында ұжымдық жұмыс мектеп оқушыларының топтық іс-әрекеті түрінде жақсы ұйымдастырылған.

Қазіргі уақытта, менің ойымша, диспуттар түрінде сабақтарды өткізу әдістемесін әзірлеу өзекті болып табылады. Пікірсайыс сабағын ұйымдастыру, дайындау және өткізу мұғалімнен материалдарды алдын ала дайындауға кететін уақытты күрт арттыруды талап ететінін және сабақтың өзінде жүктемені өлшеусіз арттыратынын есте ұстаған жөн. Мұндай сабақ оқушыларды өз мүмкіндіктерін барынша арттыруға, өзіне және сыныптастарына талаптылықпен қарауға итермелейді. Сабақ-диспут үш негізгі кезеңнен тұрады:

1. Мәселені алдыға тарту;
2. Мәселені шешу;
3. Қорытындылау.

Мен ұсынып отырған сабақ түрі ұжымдық жұмыс түрін, топтағы оқушылардың ақпаратпен өзара байытылуын, оқу-танымдық процестерін белсендіруге әкелетін бірлескен әрекеттерді ұйымдастыруды қамтиды.

Кез келген даудың орталығы – мәселе. Пікірталас сабағына дайындалған кезде пән мұғалімдері есте сақтау керек:

1. Мәселені таңдау кезінде қажетті материалдардың болуын ескеру қажет.
2. Мәселе оқушылардың жас ерекшеліктеріне сәйкес болуы керек.
3. Оқу мәселесі бүкіл сыныпқа қызығушылық тудыратындай маңызды болуы керек.
4. Таңдалған мәселе жеткілікті жалпы және қайталанатын болуы керек. Бір адамға немесе шағын топқа қатысты мәселелер бұл критерийге сәйкес келмейді.
5. Таңдалған мәселе әртүрлі шешімдерге мүмкіндік беруі керек.
6. Мәселелер оқушылардың қажеттіліктері мен қызығушылықтарына сәйкес болуы керек.

Мұғалім пікірталас жүргізуге әлеуметтік себептер бойынша да, педагогикалық себептер бойынша да кәсіби дайын болуы керек. Мұнда оқушылардың пікірталас мәдениетін, әлеуметтік маңызды

қасиеттерін (сыни тұрғыдан ойлау, төзімділік, қабылдау және басқа біреудің көзқарасын құрметтеу) қалыптастыру міндеттері шешіледі.

Оқу жұмысының әдістемесін қалыптастыру технологиясы ережелер, үлгілер, алгоритмдер, географиялық объектілерді сипаттау жоспарлары мен сипаттамалары түрінде баяндалады. Бұл технология бірқатар география оқулықтарының әдістемелік аппаратында, оқу-әдістемелік құралдарда жеткілікті кең көрініс тапты және көптеген география мұғалімдерінің тәжірибесінде жеткілікті түрде жақсы игерілді.

Географияны оқыту процесінде тірек сигналдарының парақтары технологиясы (логикалық анықтамалық жазбалар) бұрыннан қолданылып келеді. Н.Н.Баранский географияны оқытудағы логикалық байланыс схемаларының рөлі туралы жазып, схемалар «негізгіні бөліп көрсетуге үйретеді, логикалық байланыстарды табуға және орнатуға үйретеді, оқушылардың сабақты меңгеруіне айтарлықтай көмектеседі» деп атап көрсетті. Мұғалімдер үнемі байланыс схемаларын пайдаланады. Қазіргі уақытта әзірленген анықтамалық жазбалар мұғалімге мектеп оқушыларының танымдық іс-әрекетін басқаруға, өз бетінше жұмыс істеу дағдыларын, жеке қабілеттерін дамытуға көмектеседі, сонымен қатар мектеп оқушыларының оқу жұмысының нәтижелеріне өзін-өзі бақылауды жүзеге асыруға көмектеседі.

Деңгейлеп саралап оқыту технологиясы география әдістемесінде жақсы белгілі. Оны қолданғанда сынып оқушылары мектеп оқушыларының типологиялық ерекшеліктерін ескере отырып, шартты топтарға бөлінеді. Топтарды құру кезінде мектеп оқушыларының оқуға деген жеке көзқарасы, оқу дәрежесі, пәнді оқуға деген қызығушылығы, мұғалімнің тұлғалық ерекшеліктері ескеріледі. Мазмұны, көлемі, күрделілігі, тапсырмаларды орындау әдістері мен тәсілдері, сонымен қатар оқыту нәтижелерін диагностикалау үшін ерекшеленетін дидактикалық материал көп деңгейлі бағдарламалар болып табылады.

Модульдік технология географияны оқытуда жиі қолданылады. Модуль – мұғалім оқу материалының мазмұны мен оны оқушылардың меңгеру технологиясын біріктіретін арнайы функционалдық бірлік. Мұғалім белгілі бір оқу материалын меңгеру мақсаты нақты көрсетілген мектеп оқушыларының өзіндік жұмысы үшін арнайы нұсқаулар әзірлейді, ақпарат көздерін пайдалану бойынша нақты нұсқаулар береді және бұл ақпаратты қалай меңгеру керектігін түсіндіреді. Дәл осы нұсқаулықта тест тапсырмаларының үлгілері (көбінесе тест түрінде) берілген.

Білім беру жүйесінің барлық саласында жаңа технологияны жоспарлы түрде енгізіп, жүйелік интегралды өткізу немесе қамтамасыз ету қажеттілігі туындап отыр. Қазіргі замандағы технология әрбір тұлғаның білім алу үдерісінде шығармашылық қабілетін дамытуға айқын мүмкіндіктер береді. Дәл осы жаңа технология мен әрбір тұлғаның өзіндік білім алу траекториясын тандауына жол беретін анық білім беру жүйесін құруды, оқу бағдарламаларының бағдарламалануы және өзгермелі бейімделінуі есебінен оқу үдерісінің біртұтастығын сақтай отырып оны дараландыруға мүмкіндік беретін компьютердің маңызды дидактикалық қасиеті негізінде тұлғаның оқу үдерісінде танымдық қызметін тиімді ұйымдастыру арқылы жаңа білім алу технологиясын түбегейлі өзгертуді тығыз байланыстырады.

